

Siollabas Nua don Chéad Bhliain Ollscoile

An Mheitheal um Theagasc
na Gaeilge ar an Triú Leibhéal

Siollabas Nua don Chéad Bhliain Ollscoile

Clár

1.	Réamhrá	lch 1
2.	Torthaí Foghlama	lch 22
3.	Topaicí an tSiollabais	lch 50
4.	Plé Pearsanta (An Fhéinfheasacht)	lch 61
5.	Plé i gComhthéacs (An Fheasacht Chultúrtha)	lch 66
6.	Scileanna Foghlama	lch 76
7.	Scileanna Teanga (An Fheasacht Teanga)	lch 89
8.	Fillteán Foghlama	lch 105

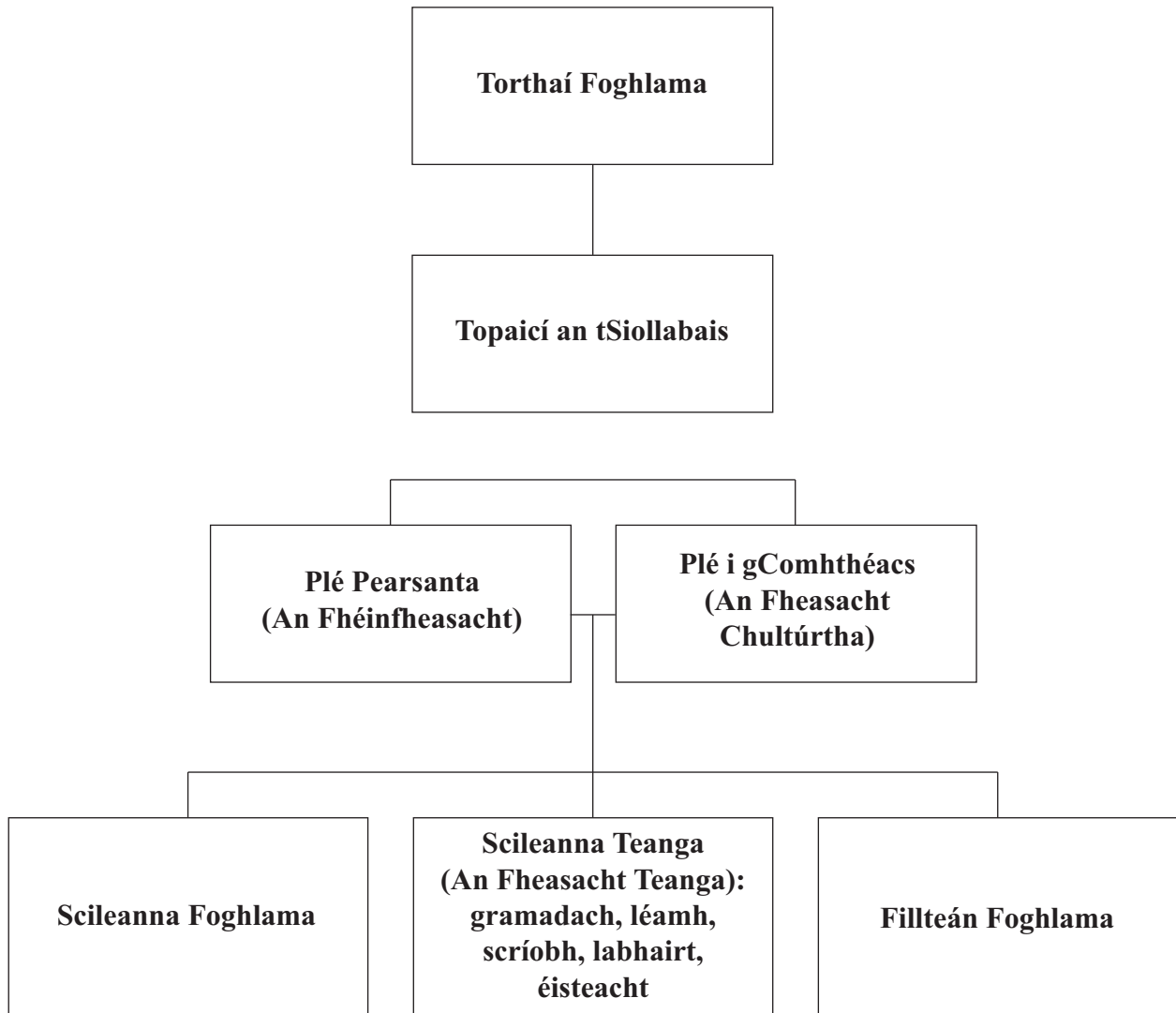
Réamhrá

Réamhrá: Clár

An Siollabas Nua: Achoimre	lgh 3-5
Prionsabail an tSiollabais	lgh 6-8
Struchtúr an tSiollabais	lgh 9-13
Na hInniúlachtaí	lgh 14-19
Moltaí faoi chur i bhfeidhm an tsiollabais	lch 20

An Siollabas Nua: Achoimre

An Siollabas Nua: Achoimre

- Tá torthaí foghlama an tsiollabais bunaithe ar leibhéal B2 den Fhráma Tagartha Comónta Eorpach (FTCE) agus ar na hinniúlachtaí éagsúla atá leagtha amach sa cháipéis sin – inniúlachtaí ginearálta a bhaineann le próiseas na foghlama trí chéile (*savoir, savoir faire, savoir être* agus *savoir apprendre*) agus inniúlachtaí cumarsáideacha a bhaineann go dlúth leis an teanga féin (inniúlachtaí teangeolaíocha, inniúlachtaí sochtheangeolaíocha agus inniúlachtaí pragmatacha).
- Struchtúr an tsiollabais: Leagtar amach sna **torthaí foghlama** an cumas a bhfuiltear ag súil leis ón mac léinn i scileanna áirithe teanga: cruinneas gramadaí, stór focal, léamhthuiscint, cluastuiscint, scríbhneoireacht, caint, foghraíocht, oiriúnacht shochtheangeolaíoch. Chun na spriocanna sin a shroicheadh leagtar amach **topaicí** siollabais. Tá na deich dtopaic sin le forbairt in dhá shlí sa seomra ranga. Díreoidh na teagascóirí ar théamaí a bhaineann go dlúth le saol agus le taithí na mac léinn – sin **an plé pearsanta** (an fhéinfeasacht), agus leathnóidh na teagascóirí na téamaí sin chun díriú ar nithe a bhaineann leis an bhfeasacht chultúrtha – sin **an plé i gcomhthéacs** (an fheasacht chultúrtha). Tá sraith **scileanna foghlama** le forbairt ag an mac léinn agus é ag plé leis an ábhar ranga, le tascanna obair baile agus ina chuid foghlama neamhspleáiche. Tá **fillteán foghlama** le réiteach ag an mac léinn agus sraith **tascanna** le comhlíonadh don fhillteán sin. Chomh maith leis an tasc féin, tá ar an mac léinn **anailís** a dhéanamh ar an tasc agus cur síos a dhéanamh ar an méid a d'fhoghlaim sé le linn chomhlíonadh an taisc. Cuimsíonn na gnéithe éagsúla seo na hinniúlachtaí ginearálta atá le forbairt – an *savoir* (feasacht chultúrtha), *savoir faire* (fillteán foghlama), *savoir être* (anailís ar an bhfillteán foghlama) agus *savoir apprendre* (na scileanna foghlama). Tá sé i gceist go bhforbrófaí na hinniúlachtaí teangeolaíocha i **gcomhthéacs téacsanna ranga** – is **trí théacsanna** (idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta) a bheidh topaicí an tsiollabais á láimhseáil agus **trí thascanna cumarsáideacha** bunaithe ar na téacsanna sin. Beidh aird na mac léinn á tarraingt ar na hinniúlachtaí teangeolaíocha nuair a bheidh siad ag dul i ngleic leis na téacsanna sin agus ag déanamh na dtascanna a bheidh bunaithe ar na téacsanna. Maidir leis an ngramadach, is i **gcomhthéacs** a mholtar í a chur i láthair sna seisiúin teagaisc – is é sin go dtiocfadh gnéithe den ghramadach sin chun cinn sna téacsanna ranga agus go ndíreofaí ar an gcuid sin di a bhfuil fadhbanna ag na mic léinn léi. Tá míreanna áirithe den fheasacht teanga luaite mar mhíreanna a bhfuil tábhacht ar leith ag baint leo don chéad bhliain (féach Aguisín 2 leis an gcáipéis ‘Torthaí Foghlama’). **Tá sé tábhachtach, áfach, na míreanna sin a roghnú bunaithe ar riachtanais an ghrúpa.** Tá eolas faoin ngramadach sa seomra ranga le fáil sa cháipéis ‘Na Scileanna sa Seomra Ranga’.
- Is iad na critéir mheasúnaithe chéanna atá sa siollabas seo do gach mac léinn, is cuma cén cúlra teanga, cúlra foghlama agus cúlra sochtheangeolaíoch atá aige. Mar sin féin, táthar ag glacadh leis go bhfuil túsphointe difriúil ag an mac léinn Gaeltachta, agus toisc sin go bhfuil riachtanais dhifriúla *teagaisc* i gcuid de na scileanna teanga ag an mac léinn seo i.e. tá na spriocanna céanna

le baint amach ag an mac léinn Gaeltachta, ach seans go mbeidh na spriocanna sin á sroicheadh aige i slí dhifriúil (féach ‘Torthaí Foghlama’).

- Is faoi theagascóirí atá sé topaicí an tsiollabais seo a chur **in oiriúint dá gcuid mac léinn féin**. Ní *cúrsa teanga* atá i gceist leis an ábhar samplach, mar sin, ach *samplaí* a léiríonn conas inniúlachtaí an tsiollabais a chur chun cinn sa seomra ranga – is chuige sin a mholtar go ndéanfadh teagascóirí a gcuid féin den ábhar samplach.
- Moltar gur **seisiúin dhúbailte** teagaisc a bheadh i gceist, chun seans a thabhairt do na mic léinn an tairbhe is fearr a bhaint as an gcur chuige comhtháite. Moltar dhá sheisiún dúbailte a chaitheamh le gach ceann de na deich dtopaic – sin fiche rang **dhá uair an chloig** (ceithre uair an chloig ag forbairt gach topaice).

Prionsabail an tSiollabais

Agus an siollabas nua seo á dhearadh bhí roinnt ceisteanna le scagadh – ina measc, cad é an fráma teoriciúil ar a mbunófaí an siollabas?; conas a dhéanfaí iniúchadh ar riachtanais na mac léinn?; cén leibhéal teanga ar a mbunófaí na torthaí foghlama?; conas a dhéanfaí déileáil leis an ilghnéitheacht chumais i measc na mac léinn?; conas a dhéanfaí freastal ar riachtanais na mac léinn Gaeltachta?; an mbeadh córas measúnaithe ceangailte leis an siollabas?; an ‘cúrsa’ nó ‘siollabas’ a bheadh i gceist?; cad iad na nithe breise a bheadh ag teastáil go hinstitiúideach chun an siollabas a chur i bhfeidhm?

Déantar iarracht sa réamhrá seo freagra a thabhairt ar na ceisteanna seo, struchtúr an tsiollabais a mhíniú agus spléachadh a thabhairt ar na hinniúlachtaí atáthar a fhorbairt sa siollabas.

Fráma teoriciúil: Tá an siollabas seo don chéad bhliain Ollscoile bunaithe ar an bhFráma Tagartha Comónta Eorpach, Comhairle na hEorpa 2001 (FTCE) – is é sin le rá, gur cuireadh i bhfeidhm moltaí an FTCE faoi conas clár teagaisc a chur le chéile, go bhfuil spriocanna an tsiollabais bunaithe ar cheann de na bandaí cumais atá leagtha amach sa FTCE agus gur baineadh leas as moltaí a dhéantar sa FTCE maidir leis na hinniúlachtaí ar cheart díriú orthu sa phróiseas teagaisc agus foghlama. Tá cur síos cuimsitheach ar na hinniúlachtaí sin ar lth 14-19.

Riachtanais na mac léinn: Molann Comhairle na hEorpa dóibh siúd atá bainteach le múineadh teangacha a gcuid oibre a bhunú ar riachtanais, inspreagadh, tréithe agus acmhainní na bhfoghlaimoirí. Tá an machnamh ar riachtanais na bhfoghlaimoirí i measc na moltaí a dhéantar sa FTCE maidir le clár teagaisc a chur le chéile. Chun sainiú a dhéanamh ar riachtanais na mac léinn a bhfuil an siollabas nua seo dírithe orthu, eagraíodh grúpaí fócais i gcúig institiúid éagsúla. Na hinstitiúidí a bhí i gceist ná Coláiste Phádraig, Droim Conrach; Ollscoil na hÉireann, Gaillimh; Ollscoil na hÉireann, Má Nuad; Coláiste Mhuire gan Smál, Luimneach; agus Ollscoil Luimnigh. Díriodh sa taighde cáilíochtúil seo ar riachtanais cineálacha éagsúla foghlaimora (ina measc cainteoirí T1 agus T2, agus mic léinn a raibh conairí éagsúla léinn á leanúint acu – ábhar oidí B. Oid, mic léinn BA sa Léann Daonna, mic léinn iarchéime san Oideachas ina measc). Cuireadh tuarascáil maidir le staid reatha mhúineadh na Gaeilge sna coláistí éagsúla (acmhainní, cúrsaí srl.) i dtoll a chéile chomh maith. Tógadh an tuarascáil sin, agus anailís ar na grúpaí fócais, san áireamh agus an siollabas á dhearadh.

Leibhéal teanga: Sa FTCE leagtar amach leibhéil éagsúla teanga: A1, A2 (úsáideoir bunúsach), B1, B2 (úsáideoir neamhspleách) agus C1, C2 (úsáideoir oile). Is é B2 an banda cumais ar a bhfuil torthaí foghlama an tsiollabais seo bunaithe. De bharr an éagsúlacht chumais i measc na mac léinn ar an tríú leibhéal bhí dúshlán ag baint le siollabas teanga atá bunaithe ar leibhéal cumais ar leith a dhearadh. D’fhéadfadh leibhéal C1 i ngnéithe áirithe den chaint ach B1 sa scríobh a bheith ag an gcainteoir dúchais, mar shampla, ach d’fhéadfadh leibhéal B1 sa chaint agus sa scríobh a bheith ag a chomh-mhac léinn. Is túsphointe a bheadh in B2 i scil áirithe do mhac léinn ardchumais ach is sprioc uailmhianach a bheadh ann do mhac léinn eile. Chun na dúshlán seo a shárú rinneadh cinneadh B2 a roghnú mar leibhéal ginearálta, agus

toisc gur banda cumais leathan é, na cuir síos éagsúla atá déanta ar na scileanna teanga ag an leibhéal sin a chur in oiriúint do chúrsa Gaeilge ar an tríú leibhéal agus do riachtanais na mac léinn. Tá torthaí foghlama an tsiollabais bunaithe ar an mbanda B2 mar sin, agus cuirtear na torthaí foghlama sin in iúl trí shraith ráiteas faoi scileanna éagsúla teanga a léiríonn (i) sprioc ghinearálta sa scil áirithe sin do na trí bliana den chéim; (ii) cur síos mion ar a mbeifear ag súil leis sa scil áirithe sin ón mac léinn sa chéad bhliain. Féach an cháipéis ‘Torthaí Foghlama’.

Ilghnéitheacht chumais: Ceann de na dúshláin a bhaineann le siollabas teanga a dhearadh ná go mbeidh gach mac léinn ag dul i dtreo na dtorthaí foghlama céanna ach go mbeidh difríochtaí suntasacha idir leibhéil chumais na mac léinn a bheidh ag leanúint an tsiollabais. Toisc nach mbeadh sé praiticiúil torthaí foghlama éagsúla a leagan amach do ghrúpaí éagsúla mac léinn caithfear na difríochtaí sin a láimhseáil **sa teagasc** – beidh an t-ábhar ranga le cur in oiriúint do leibhéal cumais, do thaithí foghlama agus do chúlra sochtheangeolaíoch na mac léinn. Táthar ag súil leis, mar sin, go gcuirfidh teagascóirí topaicí an tsiollabais **in oiriúint dá gcuid mac léinn féin**.

Mic léinn Ghaeltachta: Is iad na critéir mheasúnaithe chéanna atá sa siollabas seo do gach mac léinn, is cuma cén cúlra teanga, cúlra foghlama agus cúlra sochtheangeolaíoch atá aige. Mar sin féin, táthar ag glacadh leis go bhfuil túsphointe difriúil ag an mac léinn Gaeltachta, agus toisc sin go bhfuil riachtanais dhifriúla *teagaisc* i gcuid de na scileanna teanga ag an mac léinn seo i.e. tá na spriocanna céanna le baint amach ag an mac léinn Gaeltachta, ach seans go mbeidh na spriocanna sin á sroicheadh aige i slí dhifriúil (féach ‘Torthaí Foghlama’). Maidir leis na riachtanais atá ag mic léinn Ghaeltachta, is féidir na pointí a luaitear sna torthaí foghlama a achoimriú mar seo a leanas:

1. An difear idir an teanga scríofa agus an teanga labhartha.
2. Eolas ar chanúintí eile seachas a chanúint féin.
3. Forbairt ar stór focal i réimsí comhaimseartha.
4. Forbairt ar stór focal i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta.
5. Forbairt ar an gcumas déileáil le réimeanna teanga, go mór mór sa scríbhneoireacht.
6. Tuiscint ar an teanga mar chóras a bhfuil rialacha agus patrúin ag baint leis.

Córas measúnaithe: Leagtar amach torthaí foghlama sa siollabas seo – torthaí ginearálta foghlama do na trí bliana den chéim agus mion cur síos ar na torthaí don chéad bhliain. Is faoi na hinstiúidí féin a bheidh sé, áfach, tascairí grád dá gcuid scrúduithe féin a bhunú ar na torthaí foghlama. Féach ‘Torthaí Foghlama’.

‘Cúrsa’ nó ‘siollabas’?: Siollabas seachas *cúrsa teanga* atá i gceist leis an bpacáiste seo – is éard atá ann ná: (i) torthaí foghlama agus moltaí faoi conas na torthaí sin a bhaint amach agus (ii) ábhar samplach i.e. ceachtanna samplacha bunaithe ar réimse leathan téacsanna a léiríonn conas na hinniúlachtaí atáthar a chur chun cinn sa siollabas a fhorbairt sa seomra ranga. Ní pleananna ranga ná cúrsa teagaisc atá san ábhar samplach, mar sin, ach *samplaí* a léiríonn conas inniúlachtaí an tsiollabais a chur chun cinn sa seomra ranga. Moltar go ndéanadh teagascóirí a gcuid féin den ábhar samplach. D’fhéadfadh instiúidí éagsúla pacáistí teagaisc nó cúrsaí a fhorbairt

amach anseo bunaithe ar an siollabas seo chun freastal ar riachtanais teagaisc a gcuid mac léinn féin.

Cur i bhfeidhm an tsiollabais: Le go mbeidh rath ar fheidhmiú an tsiollabais seo caithfear díriú ar an dá ghné seo a leanas:

- (a) an oiliúint chuí a chur ar theagascóirí chun go mbeidh siad in ann an tairbhe cheart a bhaint as;
- (b) na córais mheasúnaithe atá in úsáid faoi láthair a chur in oiriúint agus a fhorbairt chun go mbeidh siad ag teacht le haidhmeanna agus le prionsabail an tsiollabais.

Struchtúr an tSiollabais

Seo a leanas struchtúr an tsiollabais nua:

I. An Siollabas

1. torthaí foghlama
2. topaicí an tsiollabais
3. an plé pearsanta: an fhéinfheasacht
4. an plé i gcomhthéacs: an fheasacht chultúrtha
5. scileanna foghlama
6. scileanna teanga sa seomra ranga: an fheasacht teanga
7. fillteán foghlama

II. Ábhar Samplach

Tá 37 ceacht samplach bunaithe ar théacsanna éagsúla ag dul leis an siollabas d'fhonn is prionsabail an tsiollabais a léiriú. Tá na ceachtanna rangaithe mar seo a leanas: (i) téacsanna bunaithe ar mhíreanna físe (10); (ii) téacsanna bunaithe ar mhíreanna éisteachta (14); (iii) téacsanna bunaithe ar ábhar léitheoireachta (13).

III. Acmhainní foghlama agus tacaíochta

Tá liosta cuimsitheach de na hacmhainní foghlama agus tacaíochta a bheadh úsáideach don mhac léinn ag dul leis an siollabas seo.

Moltar **na cáipéisí go léir** a théann leis an siollabas (torthaí foghlama, topaicí an tsiollabais, plé pearsanta, plé i gcomhthéacs, scileanna teanga sa seomra ranga, scileanna foghlama agus fillteán foghlama) a léamh chun tuiscint a fháil ar a bhfuil i gceist. Tá míniú ginearálta thíos ar cad atá i gceist le gach ceann de na cáipéisí seo agus tá cuntas níos cuimsithí sna cáipéisí féin.

I. An Siollabas

1. Torthaí Foghlama

Tá cuntas sa cháipéis ‘Torthaí Foghlama’ ar an gcumas a bhfuiltear ag súil leis ón mac léinn sna scileanna teanga seo a leanas:

cruinneas gramadaí
stór focal
léamhthuiscint
cluastuiscint
scríbhneoireacht
caint
foghraíocht
oiriúnacht shochtheangeolaíoch

Tá cur síos ar an scileanna seo faoi dhá cheannteideal: (i) torthaí foghlama ginearálta do na trí bliana; (ii) cur síos mion ar na torthaí foghlama don chéad bhliain. Tá sainiú déanta ar riachtanais na mac léinn Gaeltachta i ngach scil chomh maith.

2. Topaicí an tSiollabais

Déantar topaicí an tsiollabais a liostú sa cháipéis seo.

- Tá **deich dtopaic** sa siollabas agus iad uile dírithe ar shaol an mhic léinn sa chéad bhliain Ollscoile. Nuair atá na topaicí á láimhseáil sa seomra ranga, déanfar iad a fhorbairt in dhá shlí: (i) an **plé pearsanta** ina dtabharfar deis do mhic léinn dul i ngleic leis na topaicí i slí a dhíríonn ar a saol féin go pearsanta; (ii) an **plé i gcomhthéacs** ina dtabharfar deis do mhic léinn dul i ngleic leis na topaicí i slí a leathnóidh a dtuiscintí faoin **bhfeasacht chultúrtha** (an *savoir*) agus cúram a dhéanamh den chomhthéacs ina bhfuil siad ag foghlaim. Beidh an plé pearsanta agus an plé i gcomhthéacs fite fuaite le chéile agus ní bheidh idirdhealú cinnte á dhéanamh eatarthu – léirítear sin san ábhar samplach.
- Tá rogha leathan **fothopaicí** leagtha amach sna cáipéisí ‘Plé Pearsanta’ agus ‘Plé i gComhthéacs’ agus tá sé i gceist go roghnódh teagascóirí na cinn is fearr a d’oirfeadh don ghrúpa áirithe mac léinn atá á theagasc acu.

Na topaicí

Topaic 1: Ag Foghlaim Teanga

Topaic 2: Ag Teacht go dtí an Coláiste

Topaic 3: Mo Chúrsa Léinn

Topaic 4: Mise mar Fhoghlaimoir

Topaic 5: Saol an Champais

Topaic 6: Cúrsaí Oibre

Topaic 7: Mo Shaol ar an nGréasán / Cúrsaí Teicneolaíochta

Topaic 8: An Gaeltacht

3. An Plé Pearsanta - an fhéinfheasacht

Tá topaicí an tsiollabais le forbairt in dhá shlí éagsúla sa seomra ranga. Díreoidh na teagascóirí ar théamaí a bhaineann go dlúth le saol agus le taithí na mac léinn – sin an plé pearsanta, agus leathnóidh na teagascóirí na téamaí sin chun díriú ar nithe a bhaineann leis an bhfeasacht chultúrtha – sin an plé i gcomhthéacs.

Sa cháipéis seo tá treoir do theagascóirí maidir leis na cineálacha téamaí nó fothopaicí a bheadh oiriúnach le hábhar ranga a bhunú orthu agus topaicí an tsiollabais á bhforbairt **i gcomhthéacs an phlé phearsanta**. Tá sé i gceist go mbunódh na teagascóirí ábhar ranga ar cibé ceann de na fothopaicí a bheadh oiriúnach do réimse spéise agus do chumas a gcuid mac léinn agus go gcuirfidís na fothopaicí in oiriúint do riachtanais an ghrúpa teagaisc áirithe atá acu.

4. An Plé i gComhthéacs – an fheasacht chultúrtha

Tá topaicí an tsiollabais le forbairt in dhá shlí éagsúla sa seomra ranga. Díreoidh na teagascóirí ar théamaí a bhaineann go dlúth le saol agus le taithí na mac léinn – sin an plé pearsanta, agus leathnóidh na teagascóirí na téamaí sin chun díriú ar nithe a bhaineann leis an bhfeasacht chultúrtha – sin an plé i gcomhthéacs.

Sa cháipéis seo tá treoir do theagascóirí maidir leis na cineálacha téamaí nó fothopaicí a bheadh oiriúnach le hábhar ranga a bhunú orthu agus topaicí an tsiollabais á bhforbairt **i gcomhthéacs na feasachta cultúrtha nó an plé i gcomhthéacs**. Tá sé i gceist go mbunódh na teagascóirí ábhar ranga ar cibé ceann de na fothopaicí a bheadh oiriúnach do réimse spéise agus do chumas a gcuid mac léinn agus go gcuirfidís na fothopaicí in oiriúint do riachtanais an ghrúpa teagaisc áirithe atá acu.

5. Scileanna Foghlama

Tá sé i gceist go bhforbródh na mic léinn scileanna foghlama áirithe le linn a gcúrsa teagaisc (*savoir apprendre*). Tá sé mar aidhm go mbeadh na scileanna seo á bhforbairt: (i) sna seisiúin teagaisc; (ii) i ndéanamh na dtascanna don fhilleán foghlama; agus (iii) ina gcuid foghlama féinriartha. Is scileanna praiticiúla iad den chuid is mó agus tá moltaí faoi conas iad a shní isteach sa teagasc sa cháipéis ‘Scileanna Foghlama’.

Scileanna Foghlama

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.

- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

6. Scileanna Teanga sa Seomra Ranga – an fheasacht teanga

Nuair a bheidh topaicí an tsiollabais á bhforbairt sa seomra ranga is trí théacsanna (idir théacsanna físe, éisteachta agus léitheoireachta) a bheifear á láimhseáil, agus trí thascanna cumarsáideacha bunaithe ar na téacsanna sin. Trí dhéanamh na dtascanna sin tá sé i gceist go bhforbróidh na mic léinn inniúlachtaí cumarsáideacha – inniúlachtaí teangeolaíocha, sochtheangeolaíocha agus pragmatacha a chuirfidh lena dtuiscint ar an teanga féin (**an fheasacht teanga**).

Tá moltaí faoi conas plé leis na scileanna éagsúla teanga sa seomra ranga (léamh, scríobh, éisteacht, labhairt, gramadach, stór focal) sa cháipéis ‘Scileanna Teanga sa Seomra Ranga’.

7. Fillteán Foghlama

Tá fillteán foghlama le réiteach ag na mic léinn agus sraith tascanna le comhlíonadh don fhillteán (an *savoir faire*). Tá anailís phearsanta le déanamh ag mic léinn ar an méid a d’fhoghlaim siad i ndéanamh gach taisc (an *savoir être*). Tá treoir chuimsitheach ar fáil do na mic léinn ina ndéantar cur síos ar gach ceann de na tascanna atá le cur san fhillteán foghlama (an cháipéis ‘an fillteán foghlama’).

Na Tascanna

- Tasc 1: Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa scríobh
- Tasc 2: Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa chaint
- Tasc 3: Agallamh
- Tasc 4: Píosa taighde
- Tasc 5: Cur i láthair
- Tasc 6: Cúrsa beatha agus litir iarratais
- Tasc 7: Obair ghrúpa
- Tasc 8: Cúrsaí Gaeltachta
- Tasc 9: (a): Léirmheas leabhair; (b): Léirmheas eile
- Tasc 10: Píosaí scríbhneoireachta

II. Ábhar Samplach

Léirítear san ábhar samplach conas topaicí an tsiollabais a láimhseáil sa seomra ranga. Ní cúrsa teagaisc ná plean ranga atá i gceist leis an ábhar samplach seo. Is **sampla** atá ann de na cineálacha tascanna a d'fhéadfaí a bhunú ar théacsanna éagsúla d'fhonn is na hinniúlachtaí agus na scileanna atá á gcur chun cinn sa siollabas a fhorbairt. Moltar go gcuirfeadh teagascóirí an t-ábhar **in oiriúint dá gcuid mac léinn féin**.

III. Áiseanna Foghlama / Tacaíochta

Chun tacú leis na scileanna foghlama atá le forbairt, tá liosta cuimsitheach de na háiseanna foghlama agus tacaíochta a bheadh úsáideach don mhac léinn ag dul leis an siollabas seo.

Na hInniúlachtaí

Moltaí maidir le hinniúlachtaí

Déantar iarracht anseo spléachadh a thabhairt ar na hinniúlachtaí a bhfuiltear ag díriú orthu sa siollabas nua agus dá bhrí sin, comhthéacs a thabhairt do leagan amach an tsiollabais.

Déantar cur síos sa FTCE ar dhá shaghas inniúlachta teanga: (i) inniúlachtaí ginearálta agus; (ii) inniúlachtaí cumarsáideacha. Táthar ag súil go bhforbróidh mic léinn a leanann clár teagaisc atá bunaithe ar an siollabas nua na hinniúlachtaí ginearálta agus cumarsáideacha seo mar atá leagtha amach thíos.

1. Inniúlachtaí Ginearálta

Féadtar smaoineamh ar na hinniúlachtaí ginearálta mar aon chineál eolais faoin saol go ginearálta atá ag an bhfoghlaiméir a rachadh chun tairbhe dó agus é ag foghlaim teanga. Déantar cur síos sa FTCE ar cheithre shaghas inniúlachta ginearálta:

- (i) *savoir*
- (ii) *savoir faire*
- (iii) *savoir être*
- (iv) *savoir apprendre*

Is é atá i gceist leis na nithe thuas ná eolas faoin saol a bheadh cabhrach chun dul i ngleic leis an dara teanga (*savoir*); scileanna praiticiúla a chabhródh leis an bhfoghlaiméir feidhmiú go héifeachtach sa dara teanga (*savoir faire*); inniúlacht eisíoch a chabhródh leis an bhfoghlaiméir ról éifeachtach a bheith aige sa chumarsáid agus tuiscint a bheith aige ar an tionchar atá ag a phearsantacht agus a dhearcadh féin faoi nithe éagsúla ar a chuid foghlama (*savoir être*); tuiscint ar conas foghlaim go héifeachtach (*savoir apprendre*). Déantar iarracht sa siollabas nua na ceithre *savoir* seo a fhorbairt – sa tábla thíos léireofar cad atá i gceist leo.

Nóta: Níl sa cholún ar dheis ach samplaí / moltaí faoi na cineálacha rudaí a luaitear leis na ceithre *savoir* sa FTCE agus iad curtha in oiriúint don Ghaeilge go ginearálta – tá samplaí níos mine dírithe ar chás an tsiollabais seo agus ar chás an mhic léinn tríú leibhéal tugtha sna cáipéisí a chuireann síos ar thopaicí an tsiollabais.

Inniúlacht	Samplaí maidir le múineadh na Gaeilge
1. <i>Savoir</i> Eolas fógrach Eolas nua faoin saol, i dtéarmaí na háite ina labhraítear an dara teanga, a bheidh ag teastáil ón	Samplaí Eolas fíorasach faoin áit ina labhraítear an teanga: • eolas faoin nGaeltacht • eolas faoi mhuintir na Gaeltachta • eolas faoi phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht

bhfoghlaimoair le linn dó a bheith ag foghlaim na teanga. Eolas soch-chultúrtha Eolas faoi shochaí agus faoi chultúr phobal na teanga.	- eolas faoi chomhthéacsanna tábhachtacha maidir le stair, polaitíocht agus tíreolaíocht (logainmneacha, ainmneacha agus sloinnte, an Caighdeán Oifigiúil srl.) Samplaí - an caidreamh idir glúinte (an tábhacht a bhaineann le ginealaigh sa Ghaeltacht, an cheist <i>Cé leis thú?</i>, mar shampla). - an caidreamh idir an pobal agus an stát (an tAcht Teanga – comhthéacs agus stair an Achta, eolas faoin Acht féin, impleachtaí an Achta). - traidisiún agus athruithe sóisialta (stair na teanga agus an teanga sa saol comhaimseartha). - ócáidí agus pearsana tábhachtacha (scríbhneoirí, filí, an tOireachtas). - mionlaigh (an Ghaeilge mar mhionteanga agus muintir na Gaeltachta mar mhionlach – comhthéacs idirnáisiúnta agus comhthéacs Gaeltachta, pobail eile ar mionlaigh iad i.e. scríbhneoirí/filí Gaeilge, eachtrannaigh ag foghlaim na Gaeilge). - institiúidí (áit na Gaeilge sa Rialtas, eagraíochtaí agus institiúidí a bhfuil baint acu leis an teanga – Gaelscoileanna, naíonraí, ollscolaíocht Ghaeilge srl.). - polaitíocht (an tábhacht a bhaineann le tacaíocht rialtais don dátheangachas, straitéis an rialtais i leith na Gaeilge). - greann (seanfhocail, tomhais, rabhlóga, an bhfuil sé deacair greann a thuiscint i dteanga eile? an bhfuil rudaí áirithe greannmhara nach féidir a aistriú?). - na healaíona (litríocht, amhráin, ceol, rince). - gnásanna sóisialta, deasghnátha. - féilte (an tOireachtas, mar shampla).
Feasacht Idirchultúrtha ‘...the relation between...the ‘world of origin’ and the ‘world of the target community’...an awareness of how each community appears from	Samplaí - Cad é an dearcadh a bhíonn ann i leith cainteoirí Gaeilge? - Cad iad na réamhthuaisirí atá ann? - Cad é an dearcadh a bhíonn ag pobal na Gaeltachta ar phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht?

the perspective of the other, often in the form of national stereotypes' (FTCE, Caibidil 5).	• Gaeilge na Gaeltachta v. Gaeilge 'na leabhar'. • Na canúintí agus dearcadh cainteoirí dúchais ar an gCaighdeán Oifigiúil. • An dearcadh atá ag cainteoirí dúchais ar théarmaíocht oifigiúil, ar aistriúcháin. • Scríobh agus litearthacht na Gaeilge sa Ghaeltacht.
2. Savoir Faire Eolas praiticiúil a bhaineann le scileanna sóisialta, scileanna maireachtála, scileanna gairme agus proifisiúnta agus scileanna chun páirt a ghlacadh in imeachtaí sóisialta.	Scileanna gairme agus proifisiúnta: Samplaí • aiste a scríobh • cur i láthair a dhéanamh • léirmheas a dhéanamh • eolas a chuardach i leabhar tagartha • dul i gcomhar le daoine eile chun tasc a dhéanamh
3. Savoir Être Inniúlacht eisíoch a chabhródh leis an bhfoghlaimeoir ról éifeachtach a bheith aige sa chumarsáid agus tuiscint a bheith aige ar an tionchar atá ag a phearsantacht agus a dhearcadh féin faoi nithe éagsúla ar a chuid foghlama.	Samplaí • Cén t-inspreagadh atá ag an bhfoghlaimeoir? • Cén stíl chognaíoch atá aige? • Cad iad na tréithe pearsantachta atá aige a chabhródh leis i bhfoghlaime teanga? • Cé chomh hoscailte is atá sé do chultúr/daoine/taithí/smaointe nua? • Cén dearcadh atá aige i leith difríochtaí cultúrtha?
4. Savoir Apprendre Bheith ábalta an teanga atá á foghlaim a úsáid. • Feasacht teanga agus cumarsáide • Scileanna staidéir • Scileanna heorastúla	Samplaí • Bheith ábalta an teanga a fhoghlaimítear a úsáid. • Bheith ábalta úsáid a bhaint as áiseanna d'fhoghlaime fhéinriartha. • Bheith ábalta comhoibriú go héifeachtach in obair ghrúpa agus bheirte. • Bheith ábalta eolas nua a aimsiú agus a thuiscint (leabhair thagartha, mar shampla). • Bheith ábalta úsáid a bhaint as an teicneolaíocht nua. • Tuiscint a bheith agat ar do chuid láidreachtaí agus laigí féin mar fhoghlaimeoir teanga.

	• Bheith ábalta spriocanna agus riachtanais a aithint. • Bheith ábalta úsáid a bhaint as na straitéisí cuí chun na spriocanna sin a bhaint amach. • Bheith ábalta déileáil le taithí nua (teanga nua, daoine nua, slite nua chun tú féin a iompar).
--	---

2. Inniúlachtaí Cumarsáideacha

Chun críche na cumarsáide téann an foghlaimoir i muinín a chuid inniúlachtaí ginearálta mar atá luaite thuas, chomh maith le hinniúlachtaí eile cumarsáideacha a bhaineann níos dlúithe le cúrsaí teanga. Rangaítear na hinniúlachtaí cumarsáideacha seo i dtrí chatagóir sa FTCE:

- inniúlachtaí teangeolaíocha
- inniúlachtaí sochtheangeolaíocha
- inniúlachtaí pragmatacha

Táthar ag moladh sa siollabas seo na hinniúlachtaí seo a fhorbairt i gcomhthéacs obair ranga atá bunaithe ar thopaicí an tsíollabais, ar riachtanais na mac léinn agus ar spéiseanna na mac léinn.

Inniúlachtaí Teangeolaíocha

Déantar idirdhealú anseo sa FTCE idir inniúlacht léacsach, inniúlacht ghramadaí, inniúlacht shéimeantach, inniúlacht fhóineolaíoch, inniúlacht ortagrafach agus inniúlacht orta-eipeach (na scileanna a bhíonn ag teastáil chun téacs a léamh os ard). Is pointe sonrach é gur mar chuid den inniúlacht chumarsáideach a luaitear an ghramadach sa FTCE. Is i gcomhthéacs agus chun críche na cumarsáide (labhairt agus scríobh) a phléifear léi sa siollabas, mar sin. Cuirfear béim **ar an bhfoghraíocht** agus ar fhorbairt agus **leathnú stór focal** agus nathanna cainte chomh maith.

Inniúlachtaí Sochtheangeolaíocha

Tá na hinniúlachtaí seo cosúil leis na hinniúlachtaí soch-chultúrtha a luadh thuas ach iad níos baintí leis an teanga féin.

Samplaí:

- ag déileáil le teideal duine
- ag tógáil sealanna i gcomhrá
- mallachtaí agus eascaíní
- conas diúltú do rud
- béasa
- ceartúsáid seanfhocal agus cora cainte

- difríochtaí réime sa teanga: foirmiúil, neodrach, pearsanta, neamhfhoirmiúil
- canúint
- tuin chainte

Is minic teagascóirí ag cáiseamh easpa tuisceana i measc na mac léinn ar chomhthéacs úsáid na teanga ('haigh, a Ollaimh', 'tabhair dom síneadh ama do m'aiste', 'tá sceitimíní áthais orm', 'tá mé ar mhuin na muice' srl). Tá sé mar aidhm sa siollabas seo go gceanglófaí obair ar struchtúir na teanga le *comhthéacs*, le *hoirúnacht*, le *suímh réalaiócha* a chuirfidh ar chumas na mac léinn a bheith líofa, cruinn agus nádúrtha san úsáid a bhainfidh siad as an teanga. Seachas díriú ar an ngramadach lom amháin, mar sin, moltar aon obair ar struchtúir na teanga nó ar an ngramadach a cheangal le comhthéacs níos leithne.

Inniúlachtaí Pragmatacha

Seo na prionsabail faoina ndéantar teachtaireachtaí a eagrú agus a struchtúrú. Bheadh impleachtaí ag na hinniúlachtaí seo do mhic léinn i scríobh aistí, i ndéanamh cur i láthair agus i nglacadh páirte i ndíospóireachtaí, cuir i gcás.

Samplaí:

- Eolas faoi conas abairtí a chur le chéile chun píosaí fada teanga a chur ar fáil.
- Conas go leor a rá ach gan an iomarca a rá.
- Conas an méid atá á rá agat bheith a bainteach le hábhar.
- Conas nithe nach bhfuil ábhartha a sheachaint.
- Conas an stíl cheart a roghnú (bheith soiléir agus débhríocht a sheachaint, mar shampla).
- Tuiscint a chothú ar conas téacs a leagan amach, conas scéal a insint, conas eolas a struchtúrú.
- Bheith solúbtha i suímh éagsúla – go mbeadh na mic léinn ábalta an méid atá le rá acu a chur in oiriúint don chomhthéacs.

Tá sé i gceist go mbeadh na hinniúlachtaí go léir, idir inniúlachtaí ginearálta agus inniúlachtaí cumarsáideacha fite fuaite le chéile sa teagasc. Cur chuige comhtháite atáthar a mholadh sa seomra ranga nuair atá topaicí an tsiollabais á láimhseáil.

Impleachtaí don seomra ranga:

Savoir:

Eolas le tabhairt faoi agus tuiscint le cothú ar an nGaeltacht mar áit, ar mhuintir na Gaeltachta agus ar phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht; machnamh le déanamh ar na réamhthuairimí agus na míthuiscintí atá ann faoin gcultúr agus faoin teanga (féach 'Plé i gComhthéacs').

Savoir Faire:

Béim le cur ar chumasú na mac léinn chun déileáil lena gcúrsa léinn – aiste a scríobh, cur i láthair a dhéanamh, léirmheas a dhéanamh ar rud, eolas a chuardach i leabhar tagartha, dul i gcomhar le daoine eile chun tasc a dhéanamh srl. (féach ‘Fillteán Foghlama’).

Savoir Être:

Tuiscint le cothú ar cad iad na tréithe agus scileanna atá cabhrach agus tú ag foghlaim teanga. Na mic léinn a spreagadh le machnamh orthu féin mar fhoghlaimeoirí agus an machnamh sin a úsáid chun spriocanna a leagan amach agus anailís a dhéanamh ar dhul chun cinn. Cabhrú leis na mic léinn a gcuid riachtanas pearsanta féin a aithint agus a gcuid foghlama agus staidéir a phleanáil dá réir (féach ‘Fillteán Foghlama’).

Savoir Apprendre:

Béim a chur ar cheart-úsáid áiseanna mar leabhair thagartha, leabhair ghramadaí, fhoclóirí; na mic léinn a chumasú chun an úsáid chuí a bhaint as an teicneolaíocht nua-aimseartha chun cur lena gcuid eolais faoin teanga agus chun cur lena scileanna cumarsáide (féach ‘Scileanna Foghlama’).

Inniúlachtaí teangeolaíocha, soch-theangeolaíocha agus pragmatacha:

Cabhrú leis na mic léinn na hinniúlachtaí seo a fhorbairt trí théacsanna (idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta) agus trí thascanna cumarsáideacha bunaithe ar na téacsanna sin (féach ‘Scileanna Teanga sa Seomra Ranga’).

Moltaí faoi chur i bhfeidhm an tsiollabais

Tá béim láidir le cur ar choincheap an úsáideora neamhspleáigh sa siollabas seo – go ndéantar na mic léinn a chumasú chun a bheith neamhspleách ina gcuid foghlama agus freagracht a ghlacadh as an dul chun cinn atá le déanamh acu. Moltar do theagascóirí a bheidh ag plé leis an siollabas seo an spreagadh agus an cumasú seo chun dul i dtreo na foghlama neamhspleáiche a bheith mar bhunchloch acu.

- Moltar gur **seisiúin dhúbailte** teagaisc a bheadh i gceist, chun seans a thabhairt do na mic léinn an tairbhe is fearr a bhaint as an gcur chuige comhtháite.
- Moltar dhá sheisiún dúbailte a chaitheamh le gach ceann de na deich dtopaic – sin fiche rang **dhá uair an chloig** (ceithre uair an chloig ag forbairt gach topaice).
- Moltar, más féidir, go mbeadh an teagascóir céanna i gceist do gach seisiún ar mhaithe le leanúnachas agus chun aiseolas rialta a chur ar fáil do mhic léinn.
- Moltar go mbeadh tréimhse le caitheamh sa Ghaeltacht ag mic léinn agus go mbeadh anailís le déanamh acu ar na tuiscintí agus ar an eolas nua a shealbhóidh siad sa tréimhse seo.
- Nuair atá ábhar teagaisc á dhearadh don siollabas moltar úsáid a bhaint as gníomhaíochtaí cumarsáideacha, réalaiócha a spreagann an chumarsáid, agus a chuireann struchtúir na teanga i láthair na mac léinn i slí a dhéanann cúram d'úsáid nádúrtha na teanga.
- Moltar go dtógfaí mianta na mac léinn san áireamh i roghnú ábhar teagaisc agus i gcruthú tascanna don seomra ranga – go dtabharfaí saoirse áirithe dóibh téacsanna agus ábhar ranga a roghnú iad féin, saghsanna áirithe cleachtaí a roghnú agus a roghanna féin a dhéanamh faoi obair bhreise lasmuigh den seomra ranga.
- Moltar go mbeadh réimse leathan téacsanna agus tascanna á gcur faoi bhráid na mac léinn – idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta.
- Moltar go dtabharfadh teagascóirí tascanna rialta obair bhaile atá bunaithe ar thopaicí an tsiollabais do mhic léinn.
- Moltar go gcuirfí aiseolas rialta, éifeachtach ar fáil do mhic léinn chun na fadhbanna atá acu leis an teanga scríofa agus labhartha (fadhbanna foghraíochta ina measc) a chur ar a súile dóibh agus iad a chur i dtreo an fhéincheartaithe.
- Moltar go mbainfí leas lárnach as an teicneolaíocht nua sa seomra ranga agus sna tascanna neamhspleácha chun spriocanna an tsiollabais a chur i gcrích.
- Maidir le hinniúlachtaí teangeolaíocha na mac léinn a fhorbairt, moltar go mbeadh na nithe seo a leanas i gceist in obair ranga: (i) tuiscint dhomhain a fhorbairt ar na struchtúir sin sa teanga atá riachtanach chun cumarsáid éifeachtach a dhéanamh sa chaint agus sa scríobh; (ii) béim a chur ar leathnú stór focal agus nathanna cainte; (iii) béim a chur ar fhoghraíocht agus na fadhbanna is coitianta ó thaobh na foghraíochta de a fheabhsú; (iv) an tuiscint atá ag na mic léinn ar na canúintí éagsúla sa Ghaeilge a leathnú; (v) mic léinn a chumasú chun a bheith ábalta déileáil le réimeanna éagsúla sa teanga; (vi) na scileanna éagsúla teanga (labhairt, éisteacht, léamh, scríobh) a fhorbairt i slite a chumasóidh na mic léinn chun déileáil go héifeachtach lena gcúrsa léinn.

- Moltar go dtarraingeofaí aird na mac léinn go leanúnach agus go ciorclach ar struchtúir na teanga, go mór mór na struchtúir bhunúsacha sin a mbíonn deacrachtaí acu leo (féach Aguisín 2 sa cháipéis ‘Torthaí Foghlama’).
- Moltar go dtarraingeofaí aird na mac léinn go leanúnach ar an gcomhthéacs ina bhfuil siad ag foghlaim - tá béim ar leith le cur ar thuiscintí cultúrtha agus sochtheangeolaíocha – **ní mar léachtaí nó mar sheisiúin eolais ach mar nithe a dtarraingeofaí aird orthu i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga.**
- Moltar béim a chur ar an bpróiseas foghlama chomh maith leis na spriocanna foghlama féin: cuirtear béim sa siollabas ar scileanna foghlama praiticiúla agus ar straitéisí foghlama i.e. cabhrú leis na mic léinn na straitéisí is fearr a oireann dóibh a aithint agus forbairt a dhéanamh orthu i slí a rachaidh chun tairbhe dóibh ina gcuid foghlama i gcomhthéacs Ollscoile.
- Moltar úsáid a bhaint as cur chuige comhtháite sa seomra ranga i.e. go mbeadh na hinniúlachtaí agus na scileanna ar fad fite fuaite le chéile.
- Moltar go ndéanfaí gach deis a thapú le huairéanta breise teagmhála foirmiúla leis an teanga a chruthú do na mic léinn trí sheisiúin fhéinrochtana teanglainne, seisiúin chainte nó seisiúin foghlama ríomhchuidithe a chur ar fáil timpeall ar thopaicí an tsiollabais.
- Moltar go mbeadh oiliúint ar theagascóirí agus córas measúnaithe atá bunaithe ar thorthaí foghlama an tsiollabais mar dhlúthchuid de chur i bhfeidhm an tsiollabais.

Torthaí Foghlama

Siollabas Nua don Chéad Bhliain Ollscoile

Torthaí Foghlama

Réamhrá

Is ar leibhéal B2 den Fhráma Tagartha Comónta Eorpach atá na torthaí foghlama don siollabas seo bunaithe, ach tá siad curtha in oiriúint do riachtanais foghlama an mhic léinn Ollscoile. Cuireadh an ilghnéitheacht atá ann maidir le cúlra foghlama, cúlra teangeolaíoch agus cúlra sochtheangeolaíoch na mac léinn san áireamh agus na torthaí foghlama á leagan amach.

Tá cuntas sa cháipéis seo ar an gcumas a bhfuiltear ag súil leis ón mac léinn sna scileanna teanga seo a leanas:

cruinneas gramadaí
stór focal
léamhthuiscint
cluastuiscint
scríbhneoireacht
caint
foghraíocht
oiriúnacht shochtheangeolaíoch

Tá cur síos ar na scileanna seo faoi dhá cheannteideal: (i) torthaí foghlama ginearálta do na trí bliana; (ii) torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana. Tá sainiú déanta ar riachtanais na mac léinn Gaeltachta i ngach scil chomh maith.

Torthaí foghlama ginearálta do na trí bliana

Déantar cur síos anseo ar an gcaighdeán ginearálta a bhfuiltear ag súil leis sna scileanna éagsúla teanga ó mhac léinn atá ar tí céim a bhaint amach sa teanga. Ráiteas ginearálta atá anseo faoin *íosmhéid* cumais ba cheart don mhac léinn a léiriú i ngach scil. Is faoi na hinstiúidí a bheidh sé táscairí grád dá gcuid scrúduithe féin a bhunú ar na torthaí foghlama.

Anuas ar an méid a luaitear faoin gceannteideal seo, tá sé tábhachtach béim a chur ar an bpointe go mbeifear ag súil leis go mbeidh ar chumas an mhic léinn feidhmiú go gairmiúil trí mheán na Gaeilge ag deireadh na tríú bliana (i gcás an mhic léinn a bhfuil B. Oid. idir lámha aige gur inniúlacht múinteora a bheidh sroichte aige, agus i gcás mac léinn eile go mbeidh an leibhéal teanga aige a bheadh ag teastáil don chonair ghairmiúil atá roghnaithe aige, mar shampla: do phost i réimsí d'earnáil na Gaeilge ar nós na hiriseoireachta agus an riaracháin).

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

Déantar cur síos mion anseo ar an gcaighdeán a bhfuiltear ag súil leis sna scileanna éagsúla teanga ó mhac léinn a bhfuil an chéad bhliain déanta aige. Is *íosmhéid* teanga atá i gceist agus caithfidh mac léinn na torthaí foghlama sin a bhaint amach go sásúil má tá sé le pas a fháil. Ar ndóigh, éireoidh níos fearr le mic léinn áirithe thar a chéile i mbaint amach na dtorthaí foghlama sin, rud a bheidh le feiceáil sna gráid (pas, 2:2, 2:1, céad onóracha) atá in úsáid faoi láthair sna coláistí ar fad. Is faoi na hinstitiúidí a bheidh sé tascairí grád dá gcuid scrúduithe féin a bhunú ar na torthaí foghlama.

Riachtanais an mhic léinn Ghaeltachta

Is iad na critéir mheasúnaithe chéanna atá sa siollabas seo do gach mac léinn, is cuma cén cúlra teanga, cúlra foghlama agus cúlra sochtheangeolaíoch atá aige. Mar sin féin, táthar ag glacadh leis go bhfuil túsphointe difriúil ag an mac léinn Gaeltachta, agus toisc sin go bhfuil riachtanais dhifriúla *teagasc* i gcuid de na scileanna teanga ag an mac léinn seo – ní bheadh an bhéim chéanna le cur ar líofacht leis an mac léinn seo, cuir i gcás, agus seans go mbeadh riachtanais dhifriúla aige maidir le scríbhneoireacht agus le gramadach. Tá sé tábhachtach, mar sin féin, go léireodh an mac léinn Gaeltachta cumas sna scileanna *go léir* atá luaite sa siollabas seo seachas *líofacht* chainte agus *líofacht* scríbhneoireachta amháin. Tá na spriocanna céanna le baint amach ag an mac léinn Gaeltachta, mar sin, ach toisc nach mbeidh na spriocanna sin á sroicheadh aige sa tslí chéanna is a shroicheadh mac léinn eile iad, déantar cur síos ar leith ar nithe atá le cur san áireamh agus mac léinn Gaeltachta ag leanúint an tsiollabais seo. Toisc nach bhfuil breithiúnas difriúil le tabhairt ar an mac léinn Gaeltachta sa mheasúnú a dhéanfar ar na torthaí foghlama, baineann an cur síos seo leis an *teagasc* agus leis na pointí difríochta atá idir an mac léinn seo agus mac léinn a bhfuil túsphointe difriúil aige.

Maidir leis na riachtanais atá ag mic léinn Ghaeltachta, is féidir na pointí a luaitear sna torthaí foghlama a achoimriú mar seo a leanas:

1. An difear idir an teanga scríofa agus an teanga labhartha.
2. Eolas ar chanúintí eile seachas a chanúint féin.
3. Forbairt ar stór focal i réimsí comhaimseartha.
4. Forbairt ar stór focal i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta.
5. Forbairt ar an gcumas déileáil le réimeanna teanga, go mór mór sa scríbhneoireacht.
6. Tuiscint ar an teanga mar chóras a bhfuil rialacha agus patrúin ag baint leis.

Measúnú

Is faoin institiúid féin atá sé an córas measúnaithe atá in úsáid san institiúid sin a chur in oiriúint do na torthaí foghlama sa cháipéis seo. Tá measúnacht leanúnach agus measúnacht deireadh cúrsa i gceist anseo. Nuair atá tascanna measúnaithe á ndearadh, moltar smaoineamh ar shainriachtanais na mac léinn i.e. mic léinn a bhfuil inniúlacht

múinteora le baint amach acu, mic léinn a bhfuil an Ghaeilge idir lámha acu mar chuid de chúrsa dlí, mic léinn a bhfuil cúlra Gaeltachta acu srl.

Moltar measúnú a dhéanamh ar na ceithre scileanna – léamhthuisctint, cluastuisctint, scríbhneoireacht agus labhairt. Tá sé tábhachtach, sula ndéanfaí aon tascanna measúnaithe a dhearadh, go ndéanfaí machnamh ar cad go díreach atáthar ag iarraidh a thástáil. Mar shampla, sa léamhthuisctint an bhfuiltear ag iarraidh tástáil a dhéanamh ar chumas na mac léinn srac léamh, sruthléamh nó grinnléamh a dhéanamh ar théacsanna? Sa scríbhneoireacht, an gá cur leis na cineálacha tascanna a úsáidtear go traidisiúnta (an aiste, mar shampla) chun gur fearr a bheifear in ann breithiúnas a thabhairt ar ghnéithe tábhachtacha mar seo a leanas: úsáid cheart réime agus ábaltacht na mac léinn na gnásanna a bhaineann le seánraí éagsúla scríbhneoireachta a úsáid. Moltar, mar sin, go ndéanfaí réimse leathan tascanna agus ceisteanna a chumadh a thabharfaidh an deis do na hinstiúidí na foscileanna éagsúla atá leagtha amach sa siollabas seo a thástáil agus a thugann an deis do mhic léinn an cumas atá acu a léiriú.

Maidir leis an scrúdú cainte, moltar cur le raon na dtascanna a úsáidtear le breithiúnas a thabhairt ar chumas an mhic léinn. D'fhéadfaí, mar shampla, úsáid a bhaint as rólghníomhaíochtaí chun breithiúnas a thabhairt ar chumas an mhic léinn páirt a ghlacadh i gcomhrá, tuairimí a nochtadh agus a chosaint, seal a ghlacadh, cur isteach ar chuid cainte duine eile ar bhealach béasach srl. Tá féidearthachtaí eile ag baint le tascanna bunaithe ar ailt, míreanna físe, pictiúir srl. Moltar leas a bhaint as an bhFillteán Foghlama sa scrúdú cainte chomh maith. Tugann an scrúdú cainte deis dúinn labhairt le mic léinn faoin bpróiseas oibre a bhí i gceist agus iad i mbun na dtascanna don Fhillteán. Mar shampla, d'fhéadfaí plé a dhéanamh leis an mac léinn faoin gcur chuige a bhí aige agus é i mbun ceann de na tascanna, na foinsí ab úsáidí agus faoin gcaoi a ndeachaigh sé i ngleic le cibé dúshlán a tháinig chun cinn agus é i mbun an taisc.

Nuair a bhíonn cinneadh déanta faoi na scileanna atá le tástáil, agus faoi thascanna oiriúnacha chun an tástáil sin a dhéanamh, tá sé tábhachtach córais chuimsitheacha mharcála a leagan amach don mheasúnacht sa scríbhneoireacht agus sa labhairt. Mar shampla, sa scrúdú cainte beidh cinneadh le déanamh an ar smacht gramadaí amháin a chuirfear an bhéim nó ar cheart díriú ar líofacht, tuiscint, réimse stór focal, foghraíocht agus straitéisí cumarsáide chomh maith. Beidh gnéithe ar nós stór focal, leagan amach, réim srl. le cur san áireamh agus breithiúnas á thabhairt ar thascanna scríbhneoireachta.

Is de réir a chéile a mholtar athruithe a dhéanamh ar cibé córais mheasúnachta atá i bhfeidhm sna hinstiúidí faoi láthair. Is cinnte go dtógfaidh sé am chun barr feabhais a chur ar aon chur chuige nua ach tá sé fíorthábhachtach gur léir do theagascóirí agus do mhic léinn go bhfuil ceangal soiléir idir na torthaí foghlama atá leagtha amach sa cháipéis seo agus an córas measúnachta.

Torthaí Foghlama

1. Cruinneas Gramadaí

Torthaí foghlama do na trí bliana

Léireoidh an mac léinn leibhéal ard cruinnis ina chuid cainte agus ina chuid scríbhneoireachta agus tuiscint dhomhain ar struchtúir na teanga. Beidh smacht leanúnach aige ar na struchtúir sin, agus cé go mbeidh mionearráidí fós á ndéanamh ní chuirfidh siad as don chaint ná don scríobh agus ní tharlóidh siad ar bhonn rialta. Is annamh a dhéanfaidh an mac léinn earráid bhunúsach a chuirfidh an teanga as a riocht.

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

- Beidh feacht bhunúsach ag an mac léinn faoi struchtúr na teanga go ginearálta agus faoin ngaol atá ag patrúin éagsúla lena chéile.
- Beidh feacht réasúnta domhain ag an mac léinn faoin gcomhthéacs a bhaineann leis na bunstruchtúir theanga atá liostaithe leis an gcáipéis seo. Ní dhéanfaidh sé earráidí *rialta* sna struchtúir seo agus léireoidh sé go bhfuil cúram réasúnta críochnúil déanta aige díobh. Tarlóidh na hearráidí comónta fós ar uairibh ('sa dara bhliain', 'tá mé i mo gcónaí', 'sé bhliain' srl.) ach ní dhéanfar iad *ar bhonn rialta*.
- Ní chuirfidh earráidí gramadaí isteach ar thuiscint agus ní chuirfidh siad an teanga as a riocht sa chaint ná sa scríobh.
- Léireofar cruinneas réasúnta maith i gcomhthéacsanna a bhaineann le topaicí an tsiollabais agus le sainábhair spéise an mhic léinn.
- Beidh an mac léinn réasúnta cumasach ag déileáil le téarmaíocht na gramadaí agus i gcuardach eolais i bhfoinsí tagartha cuí (i.e. leabhar gramadaí) nuair is gá.
- Beidh tuiscint áirithe ag an mac léinn ar na hearráidí is coitianta a dhéanann sé agus beidh sé ábalta ar uairibh straitéisí a tharraingt chuige féin chun na hearráidí sin a sheachaint.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

Beifear ag súil leis an gcrúinneas céanna gramadaí ón mac léinn Gaeltachta sa chaint agus sa scríobh, agus mar sin, leis an tuiscint chéanna ar na bunstruchtúir ghramadaí atá leis an siollabas seo. Éireoidh an mac léinn Gaeltachta muiníneach agus é **ag plé lena theanga dhúchais mar chóras a bhfuil rialacha agus patrúin ag baint leis.**

Léireoidh an mac léinn Gaeltachta tuiscint réasúnta maith ar na nithe seo a leanas:

- Cad is earráid ghramadaí ann seachas leagan canúnach ('cad a raibh sí ag déanamh?' – earráid; 'trí mbliana' – sa chanúint i gCúige Mumhan).
- Roinnt de na difríochtaí idir an Caighdeán Oifigiúil agus a chanúint féin.

2. Stór Focal

Torthaí foghlama do na trí bliana

- Beidh réimse leathan stór focal agus saibhreas cainte ag an mac léinn chun labhairt agus scríobh go líofa agus go muiníneach faoi thopaicí a bhaineann leis an siollabas agus faoi fhormhór na dtopaicí a thiocfadh chun cinn sa chaint laethúil. Beidh an mac léinn ar a chompord agus é ag labhairt/scríobh faoi thopaicí a bhaineann leis an bhfearann oideachais chomh maith – teanga na litríochta, na léirmheastóireachta, na critice, nó sainréimse a chúrsa léinn. Ní bheifear ag súil, más ea, le sainstór focal i réimsí lasmuigh de thaithí an mhic léinn.
- Léireoidh an mac léinn leithne agus saibhreas stór focal a chuirfidh ar a chumas athrá rialta a sheachaint.
- Léireoidh an mac léinn tuiscint ar cheart-úsáid nathanna cainte agus cora cainte.

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

Beidh béim sa chéad bhliain ar leathnú agus saibhriú stór focal.

- Beidh stór focal leathan go leor ag an mac léinn chun é féin a chur in iúl ar bhealach réasúnta líofa i réimsí a bhaineann lena shaol féin, le topaicí an tsiollabais agus le fearann an oideachais agus na hacadúlachta. Ní bheidh mórán cuardaigh le déanamh aige ar stór focal a bhaineann leis na réimsí sin. Beifear ag súil le leathnú lasmuigh de na gnáthfhoirmlí teoranta a dtéann an mac léinn chéad bhliana ina muinín go minic, agus le forbairt ar shaibhreas stór focal agus ar chumas an mhic léinn athrá a sheachaint. Baineann seo leis an labhairt agus leis an scríobh. Cé go mbeidh simplíocht, athrá agus foirmlí seanbhunaithe fós le tabhairt faoi deara ar chaint agus ar scríbhneoireacht an mhic léinn ag deireadh na chéad bhliana beifear ag súil le dul chun cinn sna réimsí seo agus le go mbeidh an mac léinn ag tarraingt as stór níos leithne focal agus frásaí chun é féin a chur in iúl.
- Ní bheifear ag súil le réimse leathan stór focal agus topaicí lasmuigh de thaithí an mhic léinn nó topaicí casta á bplé (polasaí eachtrach Mheiriceá, staid na heacnamaíochta sa tír, cúrsaí talmhaíochta). Ach léireoidh an mac léinn stór focal leathan agus saibhreas cainte i bhfearann an oideachais agus na hacadúlachta – beifear ag súil go mbeidh an mac léinn compordach le teanga na hacadúlachta mar a bhaineann lena chúrsa léinn (mar shampla teanga na litríochta, na léirmheastóireachta, na critice, nó sainréimsí eile a bhaineann lena chúrsa léinn).
- Beidh an mac léinn ag éirí muiníneach ag plé le nathanna cainte agus leis an gcaint choitianta, agus beidh feasacht bhunúsach aige faoi leaganacha canúnacha. Ní chuirfidh gnáthstór focal / leaganacha cainte i gcomhráite

nádúrtha neamhfhoirmiúla bac mór ar a thuiscint ('Dia ár sábháil', 'mo ghraidhin tú', 'táim bailithe', 'táim ar slabhraí'). Ní bheidh an mac léinn ar a chompord fós, áfach, le leaganacha neamhghnácha, sainstór focal sna canúintí éagsúla agus leaganacha saibhre sa chaint choitianta, ná ní bheidh réimse leathan leaganacha agus cora cainte ar a thoil aige fós.

- Beidh straitéisí éifeachtacha ag an mac léinn chun dul i ngleic le haon bhearna ina chuid eolais maidir le stór focal.
- Beidh eolas ag an mac léinn ar na príomhfhoinsí foclóireachta agus taithí aige ar a n-úsáid.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

- Cuirfidh an mac léinn Gaeltachta lena stór focal i **réimsí comhaimseartha**.
- Tiocfaidh forbairt ar stór focal an mhic léinn seo agus é ag plé le réimsí **lasmuigh den fhearann pearsanta**. Beidh sé ábalta é féin a chur in iúl sna réimsí seo go líofa, cumasach; is annamh a bheidh deacracht aige é féin a chur in iúl cheal stór focal oiriúnach; agus ní chaithfidh sé dul i muinín an Bhéarla.
- Glacfar leis go gcothóidh canúintí eile seachas a chanúint féin roinnt deacrachtaí fós don mhac léinn seo sa chéad bhliain ach beidh sé ag cur lena chuid eolais **ar chanúintí eile** agus ar **leaganacha caighdeánacha** nach bhfuil ina chanúint féin de réir a chéile.

3. An Léamhthuiscint

Torthaí foghlama do na trí bliana

- Beidh an mac léinn ábalta léamh go neamhspleách agus stíl agus luas a chuid scríbhneoireachta a chur in oiriúint do théacsanna éagsúla agus d'aidhmeanna éagsúla léitheoireachta. Beidh stór focal leathan léitheoireachta aige ach d'fhéadfadh deacrachtaí a bheith aige uaireanta le sainstór focal taobh amuigh den fhearann oideachais agus de thopaicí an tsiollabais.
- Beidh an mac léinn ar a chompord ag plé le réimse leathan téacsanna bainteach le topaicí an tsiollabais agus leis an bhfearann oideachais agus tuigfidh sé na príomhphointí i dtéacsanna lasmuigh dá réimse spéise/léinn, chomh fada is go bhfuil teacht aige ar fhoclóir.
- Beidh an mac léinn ábalta eolas/tuairimí a chuardach i sainfhoinsí a bhaineann leis an bhfearann oideachais (acmhainní na leabharlainne, cuir i gcás).

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

- Beidh an mac léinn ábalta téacsanna caighdeánacha a bhaineann le topaicí an tsiollabais a thuiscint gan mórán stró. Ní bheidh sé i gceist go dtuigfeadh an mac léinn téacsanna casta deacra le stór focal an-speisialta iontu (cáipéis faoi

na fo-rialacháin a bhaineann le hAcht Rialtais nó téacs faoi chúrsaí ríomhaireachta, cuir i gcás).

- Beidh an mac léinn ábalta déileáil le saghsanna éagsúla téacsanna (teoracha agus foinsí eolais faoina chúrsa léinn, iriseoireacht, scríbhneoireacht chruthaitheach, téacsanna ar an gcúrsa litríochta) agus cé nach mbeidh tuiscint iomlán aige ar gach cuid díobh beidh sé ábalta dul i muinín na bhfoinsí cuí chun cabhrú leis an téacs a thuiscint.
- Beidh an mac léinn cumasach i mbun na sruthléitheoireachta agus na sracléitheoireachta (léamh chun tuairim ghinearálta a fháil faoin ábhar) chomh maith leis an ngrinnléitheoireacht (léamh chun mioneolas a fháil), agus beidh sé ábalta plé le téacsanna i slite éagsúla ag brath ar an aidhm atá aige: léamh chun tuairim ghinearálta a fháil faoin ábhar, léamh chun mioneolas áirithe a aimsiú, léamh chun seasamh nó tuairim an scríbhneora a fháil, léamh chun díriú ar an teanga atá sa téacs.
- Beidh an mac léinn ábalta tascanna éagsúla a dhéanamh bunaithe ar an léitheoireacht – achoimrí a dhéanamh ar théacsanna, na príomhphointí a aimsiú, eolas ar leith a fháil, anailís a dhéanamh ar an méid atá léite, dearcadh/tuairimí/seasamh ar leith a aithint agus nithe nach bhfuil ráite go díreach a thuiscint.
- Beidh an anailís / léamh a dhéanfaidh an mac léinn ar théacsanna fós simplí sa chéad bhliain agus cothóidh nithe áirithe fós deacrachtaí don mhac léinn: canúintí, stór focal lasmuigh dá réimse taithí, cora cainte neamhghnácha, stíleanna éagsúla scríbhneoireachta, struchtúr casta. Seachas léamh an-mhion a dhéanamh, beidh an mac léinn ábalta *príomhphointí* a aithint, *éirim* ruda a thuiscint, smaointe/dearcadh a aithint, dul i ngleic le bearnaí sa tuiscint seachas díriú ar fhocail aonair (léamh ó bharr anuas seachas léamh ó bhun aníos). Beidh an mac léinn ábalta stíleanna éagsúla a aithint i dtéacsanna.
- Beidh tuiscint bhunúsach ag an mac léinn ar conas canúintí éagsúla a aithint agus beidh sé ábalta *éirim* téacsanna simplí canúnacha a thabhairt leis. Cothóidh téacsanna atá an-chanúnach deacrachtaí áfach.
- Beidh an mac léinn ag éirí muiníneach ag dul i ngleic le foinsí atá riachtanach dá chúrsa léinn (foinsí sa leabharlann, foclóirí, leabhair ghramadaí, cuir i gcás).
- Beidh an mac léinn ábalta na straitéisí cuí a chur i bhfeidhm nuair nach dtuigeann sé píosáí den téacs.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

Baineann na pointí thuas ar fad leis an mac léinn Gaeltachta chomh maith. Glacfar leis, áfach, go mbeidh tuiscint mhaith ag an mac léinn seo ar réimse níos leithne téacsanna agus níor ghá go mbeadh na téacsanna a chuirtear ina láthair á dteorannú go dtí topaicí an tsiollabais. Beidh tuiscint mhaith aige ar théacsanna atá scríofa ina chanúint féin – téacsanna a bheadh dúshlánach do mhic léinn eile, b'fhéidir, (dráma, agallamh beirte, cuir i gcás). Cothóidh téacsanna i gcanúintí eile deacrachtaí dó fós ach beifear ag súil le forbairt sa réimse seo de bharr na teagmhála rialta le canúintí eile. Díreofar ar stór focal comhaimseartha, ar an nua-théarmaíocht agus ar an teanga

chaighdeánach oifigiúil, agus beifear ag súil le forbairt tuisceana ar réimeanna is ar chomhthéacsanna éagsúla na teanga scríofa.

4. An Scríbhneoireacht

Torthaí foghlama do na trí bliana

Faoi dheireadh na tríú bliana beidh an mac léinn ábalta téacsanna soiléire, struchtúrtha a chur ar fáil a mbeidh cruinneas maith gramadaí agus líofacht teanga le sonrú orthu. Beidh solúbthacht ag baint lena chuid scríbhneoireachta, beidh an méid a scríobhann sé ceart ó thaobh réime de agus beidh ar a chumas athrá rialta a sheachaint. Beidh sé in ann a chuid féin a dhéanamh den eolas i bhfoinsí éagsúla agus tagairtí a dhéanamh do thuairimí agus do théacsanna daoine eile ar an modh atá inghlactha sa scríbhneoireacht acadúil (tuiscint ar an mbradaíl liteartha san áireamh).

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

- Beidh an mac léinn ábalta téacsanna soiléire le mionsonraí cruinne a chur ar fáil faoi rogha leathan topaicí bainteach le topaicí an tsiollabais, lena réimse spéise agus leis an bhfearann oideachais. Beidh míchruinneas áirithe fós le sonrú, áfach, (lasmuigh de na bunstruchtúir), beidh athrá fós i gceist agus beidh cúinge áirithe le sonrú maidir le stíl, líofacht, friotal agus an cumas é féin a chur in iúl.
- Beidh an mac léinn ábalta dréachtaí scríbhneoireachta a chur ar fáil a bhfuil ciall agus loighic leo agus beidh sé ábalta riachtanais an léitheora a chur san áireamh agus é ag scríobh.
- Beidh an mac léinn ábalta struchtúr a chur ar phíosca scríbhneoireachta – déileáil le príomhphointí agus fophointí; tús, lár agus deireadh a bheith ar théacs; pointí a eagrú san ord ceart; réamhrá agus conclúid éifeachtach a chur lena phíosca scríbhneoireachta.
- Beidh an mac léinn ábalta téacs soléite a chur ar fáil atá leagtha amach go soiléir agus a bhfuil cruinneas réasúnta maith le sonrú air maidir le litriú, sínte fada agus ceartúsáid comharthaí poncaíochta.
- Beidh an mac léinn ábalta tuairimí a chur in iúl go líofa cumasach faoi nithe a bhaineann le topaicí an tsiollabais agus leis an bhfearann oideachais. Ní bheifear ag súil leis, áfach, go mbeidh an mac léinn ábalta tuairimí casta a chur in iúl faoi thopaicí teibí nó imeallacha.
- Beidh an mac léinn ábalta forbairt a dhéanamh ar argóint, fáthanna a thabhairt le tacú nó easaontú le dearcadh ar leith agus buntáistí agus míbhuntáistí pointe ar leith a mhíniú. Beidh an cumas a bheidh ann é seo a dhéanamh simplí go leor sa chéad bhliain agus ní bheifear ag súil le hargóintí sofaisticiúla casta.
- Beidh an mac léinn ábalta scéal a insint, a chuid pointí a fhorbairt agus tacú leo le samplaí agus le sonraí breise.
- Beidh an mac léinn ábalta eolas agus argóintí ó fhoinsí éagsúla a mheas agus a shintéisiú. Beidh an cumas a bheidh ann é seo a dhéanamh simplí sa chéad bhliain – píosca eolais a fuarthas ar an idirlíon a shní isteach sa phíosca taighde don fhilleán foghlama, mar shampla.

- Beidh an mac léinn ábalta déileáil leis na gnásanna a bhaineann le seánraí éagsúla scríbhneoireachta. Beidh seo simplí sa chéad bhliain – an difear idir ríomhphost, litir phearsanta agus litir oifigiúil, cuir i gcás.
- Léireoidh an mac léinn tuiscint bhunúsach ar conas an teanga chuí a roghnú don chomhthéacs – ró-úsáid seanfhocal a sheachaint, gan téacs a bheith ró-neamhfhoirmiúil, cuir i gcás.
- Beidh feachtas bhunúsach ag an mac léinn faoi dhul an Bhéarla ina chuid scríbhneoireachta, agus cé go nglacfar leis go mbeidh sin le tabhairt faoi deara fós ar a chuid scríbhneoireachta sa chéad bhliain ní chuirfidh sé as rómhór don léitheoir.
- Beidh feachtas bhunúsach ag an mac léinn faoin mbradaíl liteartha: cad é an rud é, conas í a aithint agus conas í a sheachaint.

Cén cineál téacsanna?

Aiste / tuairisc

Ábalta aiste/tuairisc a scríobh ina bhfuil forbairt á déanamh ar argóint.

Léirmheas

Ábalta léirmheas simplí a scríobh ar leabhar, scannán, dráma.

Comhfhreagras

Ábalta mothúcháin a chur in iúl i litir agus cur síos a dhéanamh ar eachtraí atá tábhachtach go pearsanta. Ábalta litir oifigiúil shimplí a scríobh i.e. ag cur isteach ar phost mar chinnire ar chúrsa samhraidh. Féach Tasc 6 san fhilleán foghlama.

Achoimrí

- Ábalta na príomhphointí a chloistear in ábhar fuaimne/físe a scríobh.
- Ábalta achoimre a scríobh ar mhíreanna gearra as an nuacht, as agallaimh, as clár faisnéise – míreanna ina bhfuil tuairimí á gcur in iúl, argóintí á ndéanamh agus plé iontu faoi thopaicí éagsúla.
- Ábalta achoimre a scríobh ar scéal agus ar ord na n-eachtraí i leabhar / dráma / scannán.

Scríbhneoireacht chruthaitheach

Ábalta cur síos simplí a dhéanamh ar eachtraí réalaiócha nó samhlaíócha.

Nótaí léachta

Ábalta léacht /caint shoiléir struchtúrtha a thuiscint agus nótaí a dhéanamh faoi na príomhphointí i slí is gur féidir leis na nótaí sin a úsáid é féin. Seans go mbeidh claonadh ag an mac léinn fós, áfach, díriú ar fhocail aonair seachas ar éirim an phíosa go ginearálta.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

- Ábalta idirdhealú a dhéanamh idir an teanga scríofa agus an teanga labhartha i dtreo is nach gcuireann tionchar na teanga labhartha isteach rómhór ar an scríobh.
- Ábalta é féin a chur in iúl i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta i slí is nach gá dó a chuid cainte a theorannú agus dul i muinín an Bhéarla.
- Ábalta déileáil i slí bhunúsach le réim sa scríbhneoireacht (gan a bheith ró-neamhfhoirmiúil, cuir i gcás).

5. An Chluastuiscint

Torthaí foghlama do na trí bliana

Beidh scileanna forbartha ag an mac léinn chun dul i ngleic leis na cineálacha téacsanna éisteachta is coitianta a thiocfaidh ina threo. Léireoidh sé tuiscint mhaith ar ghnáth-théacsanna caighdeánacha atá bainteach le topaicí an tsiollabais agus a chúrsa léinn agus tabharfaidh sé leis éirim ghinearálta agus príomhphointí téacsanna casta teibí nach bhfuil bainteach lena réimse spéise nó eolais. Ní chuirfidh isteach ar a chuid tuisceana ach caint neamhshoiléir, caint atá an-chanúnach agus plé ar nithe nach bhfuil aon eolas aige fúthu. Beidh an mac léinn ábalta páirt ghníomhach a ghlacadh i ngnáthchomhráite ach beidh deacrachtaí aige fós le gnáthchomhrá i measc cainteoirí atá canúnach nó cainteoirí líofa atá ag caint faoi thopaicí nach bhfuil cur amach aige orthu.

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

- Tuigfidh an mac léinn na príomhphointí i dtéacsanna éisteachta atá bainteach le topaicí an tsiollabais agus leis an bhfearann oideachais i.e. a shaol pearsanta, sóisialta agus acadúil. Chomh maith leis na príomhphointí a thuiscint, léireoidh an mac léinn tuiscintí eile ar théacsanna den chineál thuas – tuigfidh sé dearcadh na gcainteoirí, argóintí a bheidh á ndéanamh nó dhá thaobh scéil a bheadh á chur chun cinn. Beidh sé ábalta an méid a chuala sé a phlé, anailís shimplí a dhéanamh air agus tascanna éagsúla scríbhneoireachta agus cainte a dhéanamh bunaithe air.
- Níl sé i gceist go dtuigfeadh an gnáthmhac léinn caint thapa, neamhshoiléir atá an-chanúnach, bainteach le topaicí imeallacha, teibí atá lasmuigh dá thaithí féin nó nach bhfuil aon eolas aige fúthu (tráchtairacht ar rásaí capall ar Raidió na Gaeltachta, cainteoirí Gaeltachta ag plé focail agus leaganacha cainte atá imithe as úsáid, mír as cartlann Raidió na Gaeltachta ina bhfuil sliocht mhuintir an Bhlascaoid Mhóir ag labhairt faoi shaol an oileáin srl.). Ar

uairibh éireoidh leis an mac léinn *éirim* na bpíosáí cainte seo a thabhairt leis ach ní bheidh tuiscint mhaith aige orthu.

- Cé go nglacfar leis nach mbeidh an mac léinn ar a chompord le caint atá an-chanúnach níor cheart go gcothódh caint nádúrtha an chainteora líofa nó an chainteora dúchais fadhbanna *móra* tuisceana dó, chomh fada is go bhfuil an caint soiléir.
- Léachtaí / cainteanna / podchraoltaí / cuir i láthair: Beidh an mac léinn ar a chompord ag éisteacht le plé tuairisciúil agus anailiseach san fhearann oideachais / acadúil. Beidh tuiscint mhaith aige ar léacht nó cur i láthair a bhaineann lena chúrsa léinn nó lena réimse spéise féin, chomh fada is go bhfuil eolas éigin aige ar an ábhar agus go bhfuil an caint soiléir agus struchtúrtha. Beidh sé ábalta na *príomhphointí* i léachtaí agus i gcuir i láthair lasmuigh dá réimse spéise a thuiscint.
- Agallaimh: Beidh an mac léinn ábalta agallamh a chur ar dhuine má tá an t-agallamh ullmhaithe roimh ré agus go bhfuil sé ar a chompord leis an topaic. Beidh sé ábalta eolas a sheiceáil agus a chinntiú cé go mbeidh soiléiriú ag teastáil má bhíonn an freagra tapa, fada nó an-chanúnach.
- Comhráite: Beidh stró fós á chur ag an mac léinn air féin agus é ag déileáil le gnáthchomhrá ag gnáthluas i measc cainteoirí líofa, go mór mór mura ndéanann na cainteoirí maolú ar a gcanúint nó a gcuid cainte a mhoilliú / a chur in oiriúint. Níor cheart, áfach, go mbeadh aon *mhórdheacrachtaí* tuisceana aige i ngnáthchomhrá laethúil a bhaineann le topaicí pearsanta, sóisialta, agus acadúla agus beidh sé ábalta páirt ghníomhach a ghlacadh i gcomhráite den chineál sin.
- Cruinnithe agus Plé Foirmiúil: Beidh an mac léinn ábalta déileáil le gnáthshuímh chumarsáide le foireann teagaisc Roinn na Gaeilge i.e. síneadh ama a lorg, fadhbanna a phlé le léachtóir nó teagascóir, comhairle a fháil, marcanna agus dul chun cinn a phlé, teistiméireacht a lorg.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

Ní chuirfidh as do thuiscint an mhic léinn seo ach tréithe canúna an-láidir i gcaint ó chanúintí eile nach bhfuil sé ar a chompord leo agus caint ina bhfuil an nua-théarmaíocht agus stór focal comhaimseartha atá lasmuigh dá thaithí féin. Beidh tuiscint níos fearr aige ar chanúintí eile seachas a chanúint féin ag deireadh na chéad bhliana agus ar caint ina bhfuil an nua-théarmaíocht le cloisteáil.

6. An Chaint

Torthaí foghlama do na trí bliana

- Beidh an mac léinn líofa agus spontáineach go leor ina chuid cainte chun a bheith ábalta déileáil go muiníneach le hidirghníomhaíocht le cainteoirí líofa agus ní chaithfidh sé srian ná teorainn a chur lena chur in iúl. Beidh leibhéal réasúnta ard cruinnis ag baint leis an gcur in iúl seo.

- Beidh an mac léinn ábalta an teanga a úsáid go líofa, go cruinn agus ar bhealach éifeachtach agus é ag plé le réimse leathan topaicí (topaicí a bhaineann leis an siollabas, leis an saol laethúil, leis an saol acadúil, le rudaí atá i mbéal an phobail).
- Beidh an mac léinn ábalta dreasanna fada cainte a chur ar fáil ag luas agus rithim nádúrtha. Cé go mbeidh roinnt cuardaigh le déanamh aige ar fhocail agus nathanna ó am go ham ní chuirfidh an cuardach as don chumarsáid ná moill rómhór ar an gcaint.
- Beidh an mac léinn ábalta an méid a deir sé agus an tslí a ndeir sé é a chur in oiriúint don ócáid agus don éisteoir agus an réim cheart teanga a aimsiú. Beidh sé ábalta luas agus stíl a chuid cainte a chur in oiriúint don éisteoir agus bainfidh sé an úsáid cheart as cúrsaí béime sa chaint.

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

- Beidh an mac léinn réasúnta líofa, spontáineach agus cruinn agus é ag déileáil le hábhair an tsiollabais agus beidh sé le sonrú go bhfuil iarracht déanta aige aird a thabhairt ar nósanna na teanga maidir le rithim chainte agus cúrsaí béime (féach ‘An Fhoghraíocht’ thíos).
- Beidh an mac léinn ar a chompord agus é ag cur tuairimí in iúl faoi thopaic a bhaineann lena chúrsa léinn agus le topaicí cultúrtha – an litríocht, scannáin, ceol srl. Beidh sé ar a chompord ag plé leis na topaicí seo mar a bhaineann siad lena chúrsa léinn (seachas topaicí teibí atá lasmuigh de thopaic an tsiollabais agus dá chúrsa léinn).
- Beidh an mac léinn ábalta páirt ghníomhach a ghlacadh i ngnáthchomhrá ina bhfuil topaicí á bplé a bhfuil eolas aige fúthu.
- Beidh an mac léinn ábalta cur i láthair simplí a dhéanamh faoi thopaic a bhfuil spéis aige inti; beidh sé ábalta na pointí tábhachtacha sa chur i láthair sin a mhíniú, forbairt shoiléir a dhéanamh orthu agus mionsonraí eile a bhaineann le hábhar a chur ar fáil. Beidh sé ábalta plé le ceistanna maidir leis an gcur i láthair.
- Beidh an mac léinn ábalta tuairimí a chosaint agus a shoiléiriú, mínithe a thabhairt, argóintí a dhéanamh agus buntáistí agus míbhuntáistí a mhíniú.
- Beidh an mac léinn ábalta slite éagsúla chun rud a rá a tharraingt chuige féin chun athrá rialta a sheachaint.
- Ní chuirfidh dul an Bhéarla as rómhór do chaint an mhic léinn agus ní chuirfidh sé an teanga as a riocht.
- Beidh an mac léinn ábalta mothúcháin a chur in iúl ar bhealach nádúrtha ina chuid cainte agus ina chuid scríbhneoireachta agus beidh sé ábalta réimse foirmlí cainte a úsáid chun na críche sin (seachas dul i muinín na bhfoirmlí céanna i gcónaí i.e. ‘tá áthas an domhain orm’, ‘tá sceitimíní áthais orm’ srl.).
- Beidh an mac léinn ábalta cur isteach go béasach ar chomhrá, sealanna a thógáil, an comhrá a chríochnú mar is ceart, cuireadh a thabhairt do dhaoine eile tuairimí a chur in iúl, déileáil le tuairimí daoine eile. Glacfar leis, más ea, nach ndéanfar é seo go snasta ar uairibh. Beidh sé ábalta na straitéisí cumarsáide cuí a úsáid chun cabhrú leis an méid atá le rá aige a phleanáil (‘sin ceist dheacair’, ‘fan go bhfeicfidh mé’, ‘ní mór dom smaoineamh air sin’, ‘sin rud nach bhfuil aon eolas agam faoi’ srl.)

- Beidh fianaise ann ar uairibh go bhfuil an mac léinn ábalta a chuid cainte a sheiceáil i gcomhair na n-earráidí a bhfuil feasacht aige fúthu agus iad a cheartú.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

Beidh líofacht, spontáineacht agus nádúrthacht ag baint le caint an mhic léinn seo nach mbeidh ag mic léinn eile, b'fhéidir, ach seo gnéithe a mbeidh béim le cur orthu:

- an chaint a bheith oiriúnach don chomhthéacs i.e. réimeanna teanga.
- cruinneas gramadaí sa chaint.
- forbairt ar stór focal comhaimseartha agus ar an stór focal a bhaineann le fearainn lasmuigh den fhearann pearsanta.

7. An Foghraíocht

Torthaí foghlama do na trí bliana

- Beidh an mac léinn compordach le mórchanúint amháin agus sa chás nach mbeidh canúint ar leith le sonrú, beidh fuaimeanna na Gaeilge á ndéanamh go sásúil, beidh rithim nádúrtha ina chuid cainte agus beidh na deacrachtaí foghraíochta a chuireann an teanga as a riocht glanta den chuid is mó.
- Léireoidh an mac léinn smacht agus tuiscint ar chúrsaí béime agus ní dhéanfaidh sé earráidí rialta sa ghné seo den teanga.

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

- Beifear ag súil sa chéad bhliain go ndéanfar cúram de na bun-earráidí coitianta a dhéanann mic léinn i gcúrsaí foghraíochta. Ní bheifear ag súil leis go ndéanfaidh an mac léinn earráidí *rialta* sna bunfhuaimneanna (an t-idirdhealú idir consain leathana agus consain chaola, défhoghair, an difear fuaime a dhéanann síneadh fada, an ‘r’ caol srl.). Féach an liosta samplaí in Aguisín 1.
- Ní chuirfidh fadhbanna foghraíochta bac ar chumarsáid agus ar thuiscint agus ní chuirfidh siad an teanga as a riocht.
- Léireoidh an mac léinn tuiscint ar chúrsaí béime sa teanga agus tuiscint ar thionchar na béime seo ar rithim chainte agus ar thuiscint agus seachnóidh sé na hearráidí ina gcuirtear béim ar an bhfocal neamhoiriúnach, faoi mar a léirítear leis an gcló dubh sna samplaí seo a leanas – ‘tá **mé** ag dul amach anocht’, ‘an bhfuil **tú** go maith?’, ‘sin **mo** cheann’, ‘cá bhfuil **tú** i do chónaí?’ srl.
- Beidh feasacht bhunúsach faoin bhfoghraíocht go ginearálta ag an mac léinn – an tábhacht a bhaineann le foghraíocht, an tionchar a bhíonn ag foghraíocht ar chumarsáid le daoine eile, fadhbanna foghraíochta a aithint.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

Beidh fuaimeanna na Gaeilge tugtha leis go nádúrtha ag an mac léinn seo den chuid is mó agus ní bheidh an bhéim chéanna le cur ar chúrsaí foghraíochta i gcleachtaí a bheifear ag dearadh don mhac léinn seo. Ba cheart go bhfaigheadh sé léargas, áfach, ar thábhacht na foghraíochta, ar chóras fuaimeanna na teanga, na fuaimeanna a bhaineann le canúintí eile agus an difear idir a chanúint féin agus canúintí eile ó thaobh na foghraíochta de.

8. Oiriúnacht Shochtheangeolaíoch

Torthaí foghlama do na trí bliana

- Beidh an mac léinn ábalta é féin a chur in iúl go muiníneach, go soiléir agus go béasach i réim fhoirmiúil agus neamhfhoirmiúil, oiriúnach don chomhthéacs agus don duine atá i gceist (baineann seo le labhairt *agus* scríobh).
- Beidh an mac léinn ábalta réimse leathan cora cainte agus nathanna sa chaint choitianta a aithint agus a úsáid.
- Beidh solúbthacht ag baint leis an úsáid a bhainfidh an mac léinn as an teanga – beidh sé in ann déileáil go héifeachtach le húsáid na teanga i suíomh sóisialta agus ábalta plé le greann, mothúcháin agus an chaint indíreach.

Torthaí foghlama do dheireadh na chéad bhliana

Léireoidh an mac léinn tuiscint bhunúsach ar **oiriúnacht** teanga don chomhthéacs (sa scríobh agus sa chaint). Beidh feachtas shimplí aige faoi nithe mar réim, oiriúnacht agus gnásanna éagsúla.

- Sa chaint: ní chuirfidh mí-oiriúnacht teanga isteach ar an gcumarsáid ná ní chothóidh sé deacrachtaí ('aon scéal, a Mháire?' leis an léachtóir sa scrúdú cainte, nó 'tabhair síneadh ama dom' nó 'haigh, a Ollaimh' cuir i gcás).
- Sa scríobh: léireoidh an mac léinn feachtas shimplí faoi réimeanna éagsúla sa scríbhneoireacht – an difear idir an teanga i dteachtaireachtaí téacs, comhfhreagras pearsanta agus litir oifigiúil, cuir i gcás. Beidh an mac léinn ábalta idirdhealú simplí a dhéanamh idir an teanga a d'úsáidfadh sé chun litir iarratais a scríobh do phost agus an teanga a d'úsáidfadh sé ag caint lena chairde. Ní bheidh an mac léinn ag úsáid seanfhocail agus cora cainte sa chomhthéacs mícheart agus ní chuirfidh mí-úsáid stíle isteach rómhór ar a chuid scríbhneoireachta.
- Aithneoidh an mac léinn *stíleanna* éagsúla sa chaint agus sa scríobh agus beidh sé ábalta stíleanna éagsúla a tharraingt chuige féin ag brath ar an

gcomhthéacs / ar an téacs. Is i slí bhunúsach a thiocfaidh seo chun cinn sa chéad bhliain – ábalta leithscéal a ghabháil, argóint a dhéanamh, cúrsa beatha a ullmhú srl.

An mac léinn Gaeltachta

Is riachtanais a chaithfear a chur san áireamh **sa teagasc** seachas **sa chóras measúnaithe** iad na pointí thíos.

Is sa scríobh den chuid is mó a bheidh oiriúnacht shochtheangeolaíoch le forbairt ag an mac léinn seo. Beifear ag súil go léireoidh sé tuiscint ar réimeanna agus stíleanna éagsúla agus go léireoidh sé an tuiscint seo ina chuid scríbhneoireachta agus ina chuid cainte seachas eolas fulangach amháin ar an ngné seo a léiriú. Tiocfaidh forbairt ar a chumas plé leis an gcaint oifigiúil / fhoirmiúil agus le réim níos airde teanga seachas an chaint a bhaineann leis an bhfearann pearsanta amháin. Tiocfaidh forbairt ar a thuiscint ar ghreann, ar chora cainte, ar nathanna cainte, ar an gcaint choitianta agus ar athrú réime i gcanúintí eile seachas a chanúint féin.

Aguisín 1

An Fhoghraíocht

Earráidí coitianta a bhfuil aird le tarraingt orthu

Seo thíos liosta de chuid de na deacrachtaí foghraíochta is mó a bhíonn ag mic léinn. Moltar béim ar leith a chur ar na gnéithe seo den fhoghraíocht sa chéad bhliain agus aird rialta a tharraingt orthu le linn an teagaisc. Féach chomh maith an méid atá scríofa faoin bhfoghraíocht i ‘Na Scileanna sa Seomra Ranga’.

Níl sa liosta seo ach **samplaí** – tabharfaidh teagascóirí earráidí eile faoi deara in obair a gcuid grúpaí féin agus moltar díriú ar na riachtanais áirithe sin seachas cloí leis an liosta seo mar mhíreanna atá ‘le teagasc’.

Rithim na Teanga

Is minic a bhíonn dul mínádúrtha ar chaint an mhic léinn. Tá tionchar ag cúrsaí béime agus ag fuaimeanna na bhfocal aonair air seo ach gné thábhachtach eile atá le forbairt ná rithim nádúrtha agus an t-athrú a chuireann mothúcháin (iontas, brón, amhras srl.) ar an gcaint.

Cúrsaí treisithe agus béime

Béim agus cúrsaí céille

Moltar díriú ar an tionchar a bhíonn ag cúrsaí treisithe agus béime ar chiall.

‘táim ag dul amach anocht’ v. ‘táimse ag dul amach anocht’
‘Cá bhfuil tú i do chónaí?’ v. ‘Cá bhfuil tusa i do chónaí?’

Mí-úsáid béime chun treisiú a dhéanamh

‘sin **do** fhadhb’, bhí an leabhar **rómhaith**’ (nuair is ‘an-mhaith’ atá i gceist)

An áit a luíonn an bhéim nuair atá réimíreanna á n-úsáid

‘an tuirseach’ (seachas an-tuirseach)

Béim i bhfocail aonair

- difríochtaí canúna: **fuinneog** nó **fuinneog** / **cailín** nó **cailín**
- focail a mbíonn an claonadh ag mic léinn an bhéim a chur san áit mhícheart iontu: ‘**banaltra**’
- gan béim á cur ar aon siolla ar leith:

im’axti:	<i>imocktí</i>	‘imeachtaí’
tas’pa:ntas	<i>tashpawntas</i>	‘taispeántas’

(gan béim ar aon siolla ar leith)

- ag cur béime san áit nach bhfuil sí:
ar buila er' bi'l'ə 'ar buile'
 'Conas atá tú?'

Fuaimeanna éagsúla

Na gutaí fada agus na gutaí gairide

- an difear a dhéanann síneadh fada do bhrí agus d'fhuaim focail ('tá ba agam leo' seachas 'tá bá agam leo'; 'sean' v. 'Seán').
- an claonadh atá ag mic léinn 'fíor' a rá in áit 'fir'.
- an claonadh atá ag mic léinn 'póst' a rá in áit 'post'.

'a' an Bhéarla á fhuaimniú sa Ghaeilge

'ragobair', 'lag', 'bagairt', 'mac', 'ghlac mé', 'marbh' srl.

Défhoghair á bhfuaimniú mar ghutaí fada

/fu:r/	<i>foor</i>	'fuar'
/b'l'i:n'/	<i>bleen</i>	'bliain'
/ta: p'i:n' i mə x'aN/	<i>tá peen i mo cheann</i>	'tá pian i mo cheann'
/eg' bu:lu: l'ə d'i:ni: nu:/	<i>ag booloo le deenee noo</i>	'ag bualadh le daoine nua'
/f'it'ə fu:tə/	<i>fite foota</i>	'fite fuaite'
/bu:kəL'/	<i>bookill</i>	'buachaill'

Consain leathana á gcaolú

/d'i:ni:/	<i>deenee</i>	'daoine'
/t'i:s'ok/	<i>teeshock</i>	'taoiseach'
/b'in't'/	<i>bint</i>	'baint'
/k'i:rə/	<i>ciara</i>	'caora'
/d'aut/	<i>deabht</i>	'dabht'
/s'l'a:n/	<i>shlawn</i>	'slán'
/L'e:k/	<i>léac</i>	'laoch'
/e:d'i:/	<i>éidí</i>	'éadaí'

/r/ in ionad /r'/

/Nori:n'/	<i>Noreen</i>	'Nóirín'
/fi:r/	<i>feer</i>	'fir'
/as də v'aur/		'as do mheabhar'

(/k/ in ionad /x/)

/s'aktən'/	<i>shocktin</i>	'seachtain'
/ku:ig'/	<i>cooig</i>	'chuaigh'
/sə k'u:nə/	<i>sa ciú-na</i>	'sa chúinne'

(/h/ in ionad /x/)

/ən v'li:n' s' o hu:n/	<i>an vleen seo hoon</i>	'an bhliain seo chugainn'
/hu:i: m'e:/	<i>hooee may</i>	'chuaigh mé'

(/g/ in ionad /ɣ/)

'glac mé páirt', 'glan mé an teach'		
mə gru:əg'	<i>mo grooig</i>	'mo ghruaig'

(/ɣ/ in ionad fuaim ar bith)

/er ɣ'auəs/	<i>ar gheabhas</i>	'ar fheabhas'
/er ɣ'oəs/	<i>ar gheobhas</i>	'ar fheabhas'

(/n' in ionad /ɲ' /)

/s'aktən' nə n'ib'əl/	<i>shocktin na nibble</i>	'Seachtain na nGiobal'
-----------------------	---------------------------	------------------------

an 'sh'

/du:s'la:n/	<i>dooshlawn</i>	'dúshlán'
-------------	------------------	-----------

Ilchineálach

- 'in aon chor' – an 'n' a fhágáil ar lár san fhuaimniú
- 'i rith na seachtaine' – t séimhithe a fhuaimniú mar /θ/
- 'ní dóig liom' – /g/ á dhéanamh de g séimhithe i ndeireadh focail
- 'f' na haimsire fáistíní agus an mhodha choinníollaigh á fhuaimniú: 'léimfidh', 'suífidh', 'feicfidh', 'go ndéanfack tú'.

Aguisín 2

Liosta de na bunstruchtúir ghramadaí ar cheart díriú orthu sa chéad bhliain

Seo thíos liosta de chuid de na deacrachtaí gramadaí is mó a bhíonn ag mic léinn. Moltar béim ar leith a chur ar na gnéithe seo den ghramadach sa chéad bhliain agus aird rialta a tharraingt orthu le linn an teagaisc.

Níl sa liosta seo ach **samplaí** – tabharfaidh teagascóirí earráidí eile faoi deara in obair a gcuid grúpaí féin agus moltar díriú ar na riachtanais áirithe sin seachas cloí leis an liosta seo mar mhíreanna atá ‘le teagasc’.

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Na briathra An fhoirm cheart den bhriathar san aimsir cheart Bheith de réir a chéile in úsáid na n-aimsirí	• bhí a lán d’ólta agam • ní d’fhág mé • d’ólaim deoch • conas a mothaíonn tú? • cén sórt cara a ndéanfadh é sin? • an cuireann sé isteach ort? • gur ceapann tú • go thuigeann tú • go d’fhág tú • go fuair tú • gur fhaca sí tú • nach dhearna • níor d’fhág • nuair a bímid • ní chonaic • cheapaim / théim / dhéanaim • ní beadh mé ábalta é a dhéanamh • thuigim cad atá i gceist • ní bheidh a fhios agat • glaoigh orm nuair a fuair tú an teachtaireacht seo
An chopail	• tá tú mo chara is fearr • táimid cairde ón naíonra • tá sé seachtain ana-mhaith • bhí sé páirt deacair • tá fhios agam go bhfuil aisteoir maith í • tá áthas orm go bhfuil siad mo thuismitheoirí

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
	• an bhfuil sé <i>Superman</i>? • an scannán maith é? is é
Bí agus Tá	• bíonn ana-díomá liom (seachas ‘tá an-díomá orm’) • cad a bhfuil ar siúl? • mar a bhfuil sé anois • na himeachtaí a raibh ar siúl • má bhfuil aon fhadhb
An chlaoninsint	• dúirt sí gur bhí tú ann
Foirmeacha ceisteacha	• cad a cheapann tú go raibh tú ag déanamh? • cén saghas cara atá tú? • cad atá tú ag caint faoi?
Mí-úsáid na foirme treise	• Tusa feargach le mise? Is é an duine a rinne rud mícheart. Ní ormsa. • tá sé suas chugatsa anois • táim ag teacht leatsa • faoi tusa • ba cheart duit náire a bheith ortsa • le mo chlann • tá tú ar buile – cad faoi mise?
Struchtúir a chothaíonn deacrachtaí go minic Taitin Glaigh Eolas/aithne/fios	• ar thaitin tú? • thaitin sí McDonalds • bhain mé taitneamh as ag déanamh an scannán • bainimid go mór craic ar Seachtain na Gaeilge • taitneoidh mé do tacaíocht • bhain mé taitneamh ag obair leis • nuair a glaoch sé • chuir mé fios ort (glaoch) • chuir mé fios ar do fón póca • cuir glaoch ar ais chugam • glao a sheoladh ar ais chugam • tá sé ar eolas agam go bhfuil tú

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Bualadh le	- ar buile fúm - tá aithne aige go bhfuil mé á dhéanamh - tá a fhios agat mé le deich mbliana - bhuail mé a lán daoine - seans daoine nua a bualadh - chun daoine nua a bhualadh le - mo sheanchairde a bualadh arís - ar mhaith leat bualadh le mise? - gur bhuail tú mo bhuachaill
Suim	- ní raibh suim agam ar an turas - ní raibh aon suim agam i rud seo - tá suim acu ag na rudaí seo
Freastal ar	- freastal mé an léacht - gach imeachtaí a fhreastal - déanann TG4 ag freastal ar dhaoine óga - freastalaíonn Níos do dhaoine óga
Éirigh	- ní bheadh mé suas ag an am sin - bhí mé ag iarraidh éirí go maith - éirím go maith le mo chairde - ar éirigh tú go maith sa scrúdú?
Réiteach le	réitím mo chairde
Cuimhin	- cuimhin mé anuraidh - an chuimhin leat mé? - cuimhnigh mé iad ag caint i dtús na hoíche - an cuimhníonn tú é? - níl mé ábalta mórán a cuimhniú
Cónaí	- tá mé i gcónaí i Corcaigh - táimid ina gcónaí in árasán
Tóg v. tabhair	- thóg sé mé go dtí teach mo chara - ar thóg siad tacaíocht duit? - níor thóg sé a ainm dom

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Ar mhaith? An maith? abair / labhair / caint	- cén ceann a mhaith leat? - ní mhaith liom - an mhaith leat? - chun mise a rá - níl a fhios agam cad a rá - bí ag caint liom le bhur dtoil a Deirdre (labhair liom) - cad atá tú ag rá faoi? - ba mhaith liom caint Gaeilge
Tréimhsí ama	‘am’ v. ‘uair’ (bhuail mé leo) den chéad am - gach am (seachas ‘gach uair’) an focal ‘am’ - aon t-am - i do saor ama - a lán am - bhí am go hiontach againn ‘uair’ v. ‘uair an chloig’ - ar feadh uair (<i>for an hour</i>) - tógann an bus dhá uair Tréimhsí ama - an bhfuil tú saor an oíche seo? - an oíche seo caite - Dé Déardaoin - Dé Mháirt - Dé Domhnach - ag rince trí na hoíche - ar feadh mí - ní raibh mé ann faoi cúpla lá sa mhaidin - táim ag imirt ansin ar feadh 8 bliain
Míonna na bliana	- i Bealtaine - sa Nollag - i rith an Nollaig - i Mheán Fómhair
Na horduimhreacha	sa dara bhliain

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
	• an chéad bliain • an hochtú áit
Comhaireamh agus méid	• trí bhliain • dhá aistí • ocht sheachtain • trí chlubanna • naoi nó deich mbusanna • cúpla daoine • cúpla cláracha • cé mhéad mic léinn?
Réamhfhocail	• do mic léinn • ar turas • ar bhfeabhas • bhí mé sa <i>Coppers</i> aréir • ar mhaidin inniu • sa mhaidin • ina cónaí sa Loch Garman • mar freastalaí • i Mheiriceá • leis mo buachaill • d'éist siad ar an raidió
Na forainmneacha réamhfhoclacha	• fan dom • bhí brú mór agam • dúirt sí dom • tá dóchas uirthi • tá clú agus cáil agat • má theastaíonn leat • seolfaidh mé duit • tá bród acu • ag glaoch dom • cabhraigh mé • tuigim leat • tá pian agam
An tAinmfhocal Inscne focail choitianta	• an seachtain • an fírinne • an mí • an eolas • an mbrú • an mbus • sin an fadhb • an athrú • an Gaeilge

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Iolra an ainmfhocail Tuiseal ginideach d'fhocail chomónta	• an slí • na aistí • na dhaoine • na dhéagóirí • na gcláracha • cláireacha • a lán obair • go leor airgead • a lán am • a lán deoch • i rith an seachtain • ag tús an mí • an cineál obair • ag tógáil teach • lá i ndiaidh lá
An focal 'seachtain'	• i rith na seachtain • an seachtain • sa seachtain • tríd an seachtain
An aidiacht	• na daoine deas • na fir deas • daoine óige 'aon' • aon thuairimí • aon gearán • aon muinín • níl aon t-am agam • aon post • aon fadhb 'gach' • gach bhliain • gach na daoine Céimeanna comparáide • níos dáiríreach • níor chuala mé rud níos amaideach riamh • an saol is tábhachtach

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
Réimíreanna an- agus ana- ró-	• ana-difriúil • ana-greannmhar • an-brón • níl sé rófhíor • tá teachtaireacht an dáin róshuimiúil
An aidiacht shealbhach	• do fear • mo cara • ní raibh sé ar mo intinn • do aghaidh • ag eitilt i do dtreo • do fón
Easpa aitheantais d’fheidhm an ainmbhriathartha	• níl mé sásta éist leat • nílim ábalta a creid • ní raibh mé ábalta é a chreid • ní raibh mé ábalta mo mothúcháin a mínigh • ní féidir liom a creidiú é seo • is onóir é a bhuaigh
Treo ‘Abhaile’ v. ‘sa bhaile’	• tá sé suas ansin • tar suas • tá sé anuas san aer • amach ag obair • chuaigh mé ag dul amach le mo chara • bhí Cian amach aréir • síos sa seomra caidrimh • ar an teilifís abhaile • na daoine abhaile in Éirinn • bhí mé abhaile tinn • beidh mé ar ais abhaile
Dul an Bhéarla	• níl sé mo cineál • bhí mé ana-meisce • is é seo do bhliain • rinne siad post maith • níl mé i gcónaí ag ithe é (ní ithim go minic é) • táimid san cúlú anois (<i>in recession</i>) • dul ar aghaidh go dtí múinteoir

An ghné den ghramadach	Samplaí de na hearráidí
	bunscoile • ag coinneáil an Gaeilge ar siúl an bhliain seo chugainn • níl sé domsa • tá sé mo pheann • bhí deis agam chun caint léi • rinne tú dearmad chun Angelina a lua • tugann sé seans chun daltaí éalú óna chuid oibre agus aithne a chur le daltaí eile • dúirt mé leis chun bheith anseo • bhí sé mícheart chun an bréag sin a insint • is aoibhinn liom ag caitheamh am le • is aoibhinn liom ag dul go dtí clubanna
Frásaí mínádúrtha	• bhí spórt agus spraoi ann • ó mo Dhia • tá sceitimíní áthas an domhain orm • ‘áfach’ ag tús abairte • is é mo thuairim gan amhras ar bith • bhain mé fíor-sult as

Seo thíos samplaí d’earráidí eile a bhféadfaí aird a tharraingt orthu i gcleachtaí a bheifear ag dearadh do na mic léinn.

Níl sa liosta ach **samplaí** – tabharfaidh teagascóirí earráidí eile faoi deara in obair a gcuid grúpaí féin agus moltar díriú ar na riachtanais áirithe sin seachas cloí leis an liosta seo mar mhíreanna atá ‘le teagasc’.

Focail / frásaí a chothaíonn míthuiscintí

olc v. dona

pictiúr dona

smaoineamh v. tuairim

an raibh aon smaoineamh agat go mbuafá?

maith v. maitheas

tá an-mhaitheas sa tseachtain

eachtra v. ócáid

níos mó eachtraí ar siúl do Sheachtain na nGiobal

roimh v. sula

roimh a tháinig mé

craic v. taitneamh	bainimid go mór craic ar Sheachtain na Gaeilge
tá mé ag dul v. tá mé ag imeacht	tá mé ag dul anois
difriúil v. difríocht	an dá dhomhan difríocht rudaí difríocht a dhéanamh
críoch v. deireadh	ó thús go críoch
ar bith v. ar chor ar bith	níl mé sásta ar bith ní dhéanaim aon rud ar bith
tuirse v. tuirseach	bhí tuirseach an domhain orm
píosa v. saghas	tá mé píosa crosta
a lán v. an iomarca	sheol mé an iomarca teachtaireachtaí chugat
i mbliana v. an bhliain seo	tá a lán aistí le déanamh an bhliain seo
bunaithe ar / dírithe ar	tá Raidió na Life bunaithe ar dhaoine óga
ceart	‘an bhfuil tú ceart?’ seachas ‘an bhfuil an ceart agat?’
intinn	‘ní raibh sé ar mo intinn’ seachas ‘ní raibh sé ar intinn agam’
gá	tá gá dom a bheith ag obair

Topaicí an tSiollabais

Topaic 1: Ag Foghlaim Teanga

Plé Pearsanta Samplaí:

- Mo thaithí ar theangacha a fhoghlaim.
- An dearcadh atá agam maidir le teangacha a fhoghlaim.
- Na teangacha atá ar mo thoil agam.
- Teangacha (nó gnéithe de theangacha) a bhí ródhúslánach.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis 'An Plé Pearsanta'.

Plé i gComhthéacs Samplaí:

- Mionteanga / dátheangachas / ilteangachas.
- Áiseanna foghlama agus teagaisc.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis 'An Plé i gComhthéacs'.

Fillteán Foghlama: Tasc 1

Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa scríobh (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 2: Ag Teacht go dtí an Coláiste

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Comparáidí idir an mheánscoil agus an Coláiste.
- An fáth ar roghnaigh mé an coláiste seo.
- An fáth ar roghnaigh mé an cúrsa seo.
- An cineál lóistín atá agam.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis 'An Plé Pearsanta'.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- An dearcadh a bhíonn ag daoine faoin mac léinn a roghnaíonn an Ghaeilge mar ábhar.
- An dearcadh atá ag pobal na tíre ar chainteoirí Gaeilge agus ar an teanga.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis 'An Plé i gComhthéacs'.

Fillteán Foghlama: Tasc 2

Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa chaint (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 3: Mo Chúrsa Léinn

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Conas a roghnaigh mé mo chuid ábhar.
- Comparáidí idir na hábhair éagsúla a roghnaigh mé.
- An struchtúr foghlama / staidéir sa Choláiste.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- An Ghaeilge sa Choláiste seo: Labhairt na Gaeilge i measc na mac léinn – nósanna.
- Oifigeach Gaeilge na mac léinn – an ról atá aige/aici, éifeacht an ról sin.
- Oifigeach Gaeilge an Choláiste – an bhfuil a leithéid ann, cad a dhéanann sé/sí, cad iad na himeachtaí a eagraítear?

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 3

Agallamh (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 4: Mise mar Fhoghlaimoir

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Áiseanna a mbainim úsáid astu.
- Straitéisí foghlama a bhfuil cur amach agam orthu.
- An cur chuige a bhíonn agam agus mé ag déanamh obair an chúrsa.
- Na deacrachtaí atá agam le mo chúrsa.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- Deacrachtaí agus dúshlán: an Ghaeilge mar theanga ó thaobh an fhoghlaimeora de – struchtúr, comhréir, gramadach, fuaimeanna, canúintí, scríobh v. labhairt.
- Foghlaim na Gaeilge thar lear.
- Eachtrannaigh ag foghlaim na Gaeilge in Éirinn.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 4

Píosa taighde (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 5: Saol an Champais

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Saol sóisialta an champais (agus mórán nithe ceangailte leis – airgead, ólachán, bia, spórt agus aclaíocht srl).
- Saol laethúil an champais.
- Teagmháil shóisialta ar an gcampas – cairde, léachtóirí, mic léinn eile.
- Cumainn agus clubanna.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí: Pobail éagsúla:

- Pobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht.
- Tuiscintí na bpobal éagsúla ar a chéile: Gaeltacht v. breac-Ghaeltacht, Gaeltacht v. Galltacht, Gaelscoil v. scoil Ghaeltachta, cathair v. tuath srl.
- Pobal na Gaeilge ar an gcampas.
- Scríbhneoirí na Gaeilge mar phobal.
- Lucht na meán Gaeilge mar phobal.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 5

Cur i láthair bunaithe ar thasc 4 (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 6: Cúrsaí Oibre

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Poist samhraidh – conas cur isteach ar phost, cén cineál poist ba mhaith liom, comparáidí idir poist éagsúla.
- Poist pháirtaimseartha.
- An taithí oibre atá agam i mo shaol go dtí seo.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- Gairmeacha le Gaeilge – Cad atá ar fáil? Cá bhfaighfeá eolas fúthu?
- Ag obair trí mheán na Gaeilge.
- Úsáid na Gaeilge tar éis na céime.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 6

Cúrsa beatha agus litir iarratais (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 7: Mo Shaol ar an nGréasán / Cúrsaí Teicneolaíochta

Plé Pearsanta

Samplaí:

- An úsáid a bhainim as an idirlíon do chúrsaí spraoi, do chúrsaí léinn, do chúrsaí oibre.
- Na slite ina ndéanaim teagmháil shóisialta ar an idirlíon.
- An nua-theicneolaíocht i mo shaol.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- An Ghaeltacht fhíorúil.
- An Ghaeilge ar an ngréasán – suímh ghréasáin; seomraí comhrá; acmhainní oideachasúla; blaganna.
- An teicneolaíocht agus an Ghaeilge.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 7

Obair ghrúpa (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 8: An Ghaeltacht

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Mo thuairimí maidir leis an nGhaeltacht.
- Mo thaithí sa Ghaeltacht.
- An tréimhse a bheidh le caitheamh agam sa Ghaeltacht mar chuid den chúrsa (má bhíonn a leithéid i gceist).

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- An Ghaeltacht.
- Pobal na Gaeltachta.
- Cultúr na Gaeltachta.
- Ainmneacha agus Sloinnte.
- Canúintí na Gaeilge – á n-aithint agus á dtuiscint.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 8

Cúrsaí Gaeltachta (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimeanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 9: Scríobh agus Litríocht

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Mo nósanna léitheoireachta – i mBéarla agus i nGaeilge.
- Na seánraí éagsúla scríbhneoireachta agus litríochta atá ann.
- An bhradaíl liteartha.
- Ag cur tuairimí in iúl faoin gcúrsa litríochta.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- An íomhá de litríocht na Gaeilge i measc na mac léinn.
- Litríocht an Bhéarla/teangacha eile v. Litríocht na Gaeilge.
- Na dúshláin a bhaineann le saothrú na litríochta i dteanga mhionlaigh.
- Cruinneas v. líofacht.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 9

(a): Léirmheas leabhair (b): Léirmheas eile (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

Topaic 10: Cúrsaí Léirmheastóireachta

Plé Pearsanta

Samplaí:

- Cad a shamhláim le léirmheastóireacht?
- Cad atá i gceist le léirmheas / anailís a dhéanamh?
- Ag cur síos ar an litríocht a thaitníonn / nach dtaitníonn liom.
- Na deacrachtaí a bhíonn agam agus mé ag déanamh anailíse ar théacsanna.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé Pearsanta’.

Plé i gComhthéacs

Samplaí:

- Conas plé go criticiúil le téacs.
- Nithe a thagann chun cinn i gcúrsaí scríbhneoireachta agus léirmheastóireachta (cruinneas, stíleanna, Gaeilge na Gaeltachta v. an Caighdeán Oifigiúil srl.)
- Oiriúnacht teanga do chomhthéacsanna éagsúla sa scríobh.
- Léamh níos doimhne a dhéanamh ar théacs i.e. greann, íoróin, leaganacha canúnacha a thuiscint.

Féach ar na samplaí eile sa cháipéis ‘An Plé i gComhthéacs’.

Fillteán Foghlama: Tasc 10

Píosaí scríbhneoireachta (féach fillteán foghlama).

Scileanna Foghlama

Tá na scileanna foghlama seo le forbairt **go leanúnach** i rith an teagaisc.

- Conas an fillteán foghlama a láimhseáil.
- Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí.
- Ag úsáid foclóra.
- Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí.
- Ag baint leasa as na meáin.
- Ag úsáid áiseanna tacaíochta.
- Ag cothú/cuardach deiseanna an teanga a labhairt.
- Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de.
- Tuiscint ar struchtúr na teanga (comhréir, sínte fada, aistriúchán Gaeilge/Béarla srl.).
- Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí.

Feasacht Teanga

Tá tuiscint na mac léinn ar ghnéithe éagsúla den fheasacht teanga le forbairt agus le doimhniú de réir a chéile le linn an teagaisc.

An Plé Pearsanta
(An Fhéinfheasacht)

Moltaí do Theagascóirí

An Plé Pearsanta (An Fhéinfheasacht) Moltaí maidir leis na Topaicí sa Siollabas

Tá topaicí an tsiollabais le forbairt in dhá shlí éagsúla sa seomra ranga. Díreoidh na teagascóirí ar théamaí a bhaineann go dlúth le saol agus le taithí na mac léinn – sin an plé pearsanta, agus leathnóidh na teagascóirí na téamaí sin chun díriú ar nithe a bhaineann leis an bhfeasacht chultúrtha – sin an plé i gcomhthéacs.

Seo thíos treoir do theagascóirí maidir leis na cineálacha téamaí nó fothopaicí a bheadh oiriúnach le hábhar ranga a bhunú orthu agus topaicí an tsiollabais á bhforbairt i **gcomhthéacs an phlé phearsanta**. Tá sé i gceist go mbunódh na teagascóirí ábhar ranga ar cibé ceann de na fothopaicí a bheadh oiriúnach do réimse spéise agus do chumas a gcuid mac léinn agus go gcuirfidís na fothopaicí in oiriúint do riachtanais an ghrúpa teagaisc áirithe atá acu.

Sampla:

Topaic 2: Ag teacht go dtí an Coláiste

Fothopaic: Na hathruithe i mo shaol pearsanta ó tháinig mé go dtí an Coláiste.

D'fhéadfadh teagascóirí ábhar spéisiúil faoi nósanna itheacháin, an t-ólachán, cúrsaí sláinte, cúrsaí airgid, an brú a bhaineann leis an staidéar, nó aon ghné ábhartha eile de shaol na mac léinn a cheangal leis an bhfothopaic seo. Is **trí théacsanna** (idir théacsanna éisteachta, físe agus léitheoireachta) a mholtar na topaicí a láimhseáil agus **trí thascanna cumarsáideacha** bunaithe ar na téacsanna sin. Meabhraítear go mbeidh aird na mac léinn á tarraingt **ar an bhfeasacht teanga** nuair a bheidh siad ag dul i ngleic leis na téacsanna sin agus ag déanamh na dtascanna a bheidh bunaithe ar na téacsanna, agus go mbeidh na **scileanna foghlama** atá liostaithe sa siollabas á bhforbairt chomh maith.

1. Ag Foghlaim Teanga

- Mo thaithí ar theangacha a fhoghlaim.
- An dearcadh atá agam maidir le teangacha a fhoghlaim.
- Na teangacha atá ar mo thoil agam.
- Tréimhsí caite thar lear agus sa Ghaeltacht – comparáid idir na tréimhsí sin.
- Cad atá i gceist le teanga a fhoghlaim?
- Conas ba cheart tabhairt faoi theanga a fhoghlaim? Straitéisí agus comhairle.
- Tréithe an dea-fhoghlaimeora teanga.
- Cén cineál foghlaimeora teanga tusa?
- Cad iad na scileanna éagsúla teanga atá ann?
- Na nithe atá deacair / éasca faoi fhoghlaim teanga.
- Deiseanna a bhíonn agam an teanga a chleachtadh.

2. Ag Teacht go dtí an Coláiste

- Comparáidí idir an mheánscoil agus an Coláiste.
- An fáth ar roghnaigh mé an Coláiste seo.

- An fáth ar roghnaigh mé an cúrsa seo.
- An cineál lóistín atá agam.
- Na hathruithe i mo shaol pearsanta ó tháinig mé go dtí an Coláiste.
- An fhoghlaím neamhspleách – cad atá i gceist agus conas a thabharfaidh mé fúithi.
- Dúshláin ag dul i dtaithí ar an saol neamhspleách.

3. Mo Chúrsa Léinn

- Conas a roghnaigh mé mo chuid ábhar.
- Comparáidí idir na hábhair éagsúla a roghnaigh mé.
- An struchtúr foghlama / staidéir sa Choláiste.
- An tacaíocht a chuireann na léachtóirí / Ranna ar fáil.
- An córas scrúdaithe agus measúnaithe.
- Áiseanna tacaíochta sa Choláiste – an leabharlann, acmhainní digiteacha srl.
- Rudaí a bhíonn ag déanamh buartha dom faoin gcúrsa.
- Comparáidí idir an cúrsa sa Choláiste agus an cúrsa Ardeistiméireachta.
- An cúrsa acadúil v. an cúrsa oideachais (sna Coláistí Oideachais).
- Aon taithí oibre atá i gceist i mo chúrsa (an cleachtadh múinteoireachta sna Coláistí Oideachais).

4. Mise mar Fhoghlaiméoir

- Straitéisí foghlama a bhfuil cur amach agam orthu.
- Áiseanna a mbainim úsáid astu.
- An cur chuige a bhíonn agam agus mé ag déanamh obair an chúrsa – an bhfágaim gach rud go dtí an nóiméad deireanach nó an mbím romham féin amach i gcónaí?
- Na deacrachtaí atá agam le mo chúrsa.
- Na rudaí a thaitníonn agus nach dtaitníonn liom faoi bheith ag staidéar.
- Rudaí a oireann agus nach n-oireann dom faoi mo chúrsa.
- An úsáid a bhainim as an nua-theicneolaíocht i mo chuid foghlama.
- An fhoghlaím neamhspleách – conas mo chuid foghlama féin a phleanáil.

5. Saol an Champais

- Saol sóisialta an champais (agus mórán nithe ceangailte leis – airgead, ólachán, bia, drugaí, spórt agus aclaíocht srl).
- Saol laethúil an champais.
- Teagmháil shóisialta ar an gcampas – cairde, léachtóirí, mic léinn eile.
- Cumainn agus clubanna.
- An Ghaeilge mar chuid den saol sóisialta sa Choláiste.
- An pháirt a ghlacaim nó nach nglacaim i saol an champais.
- Aontas na mac léinn – ról agus éifeacht.
- Ócáidí móra an champais: Seachtain na nGiobal, Seachtain na Gaeilge, oícheanta móra sóisialta.

- Áiseanna ar an gcampas.
- Saol an champais v. an chathair/an baile ina bhfuil an Coláiste lonnaithe.

6. Cúrsaí Oibre

- Poist samhraidh – conas cur isteach ar phost, cén cineál poist ba mhaith liom, comparáidí idir poist éagsúla.
- Poist pháirtaimseartha.
- Scéimeanna mar an J1 a chuireann ar chumas mac léinn obair thar lear.
- An taithí oibre atá agam i mo shaol go dtí seo.
- An taithí oibre sa seomra ranga (sna Coláistí Oideachais).
- Struchtúr an chleachtadh múinteoireachta (sna Coláistí Oideachais).

7. Mo Shaol ar an nGréasán / Cúrsaí Teicneolaíochta

- An úsáid a bhainim as an idirlíon do chúrsaí spraoi, do chúrsaí léinn, do chúrsaí oibre.
- Na slite ina ndéanaim teagmháil shóisialta ar an idirlíon: *Bebo? Facebook?*
- An dearcadh atá agamsa agus ag mo chuid léachtóirí ar *Vicipéid*.
- Buntáistí agus míbhuntáistí a bhaineann leis an idirlíon.
- An nua-theicneolaíocht i mo shaol: fóin phóca, ceamaraí digiteacha, ceamaraí ar fhóin phóca, ríomhairí glúine srl.
- Giuirléidí teicneolaíochta a mbraithim go mór orthu.

8. An Ghaeltacht

- Mo thuairimí maidir leis an nGhaeltacht.
- Mo thaithí sa Ghaeltacht.
- An tréimhse a bheidh le caitheamh agam sa Ghaeltacht mar chuid den chúrsa.
- An aithne atá agam ar chainteoirí dúchais.
- Aon eolas atá agam maidir leis an nGhaeltacht mar áit chónaithe.
- Aon eolas atá agam faoi chultúr na Gaeltachta.
- Cad atá i gceist le bheith i do chónaí sa Ghaeltacht? (do mhic léinn Ghaeltachta).

9. Scríobh agus Litríocht

- Mo nósanna léitheoireachta – i mBéarla agus i nGaeilge.
- An cineál scríbhneoireachta a dhéanaim.
- Cé chomh cruinn is a bhím sa Bhéarla.
- Na seánraí éagsúla scríbhneoireachta agus litríochta atá ann.
- An bhradaíl liteartha.
- Ag cur tuairimí in iúl faoin gcúrsa litríochta.
- Na deacrachtaí a bhíonn agam le léamh agus le scríobh na Gaeilge.

- Cineálacha éagsúla léitheoireachta agus scríbhneoireachta – aidhmeanna éagsúla léitheoireachta agus stíleanna éagsúla scríbhneoireachta.
- An tionchar a bhíonn ag teachtaireachtaí téacs ar litriú / stíl scríbhneoireachta.
- Na téamaí atá coitianta sa litríocht atá mar chuid de chúrsa na chéad bhliana.

10. Cúrsaí Léirmheastóireachta

- Cad a shamhlaím le léirmheastóireacht?
- Cé hé / hí an léirmheastóir?
- Cad atá i gceist le léirmheas / anailís a dhéanamh?
- Ag cur síos ar an litríocht / scannáin a thaitníonn / nach dtaitníonn liom.
- Na deacrachtaí a bhíonn agam agus mé ag déanamh anailíse ar théacsanna / scannáin / albaim cheoil.

An Plé i gComhthéacs (An Fheasacht Chultúrtha)

Moltaí do Theagascóirí

An Plé i gComhthéacs (An Fheasacht Chultúrtha) Moltaí maidir leis na Topaicí sa Siollabas

Tá topaicí an tsiollabais le forbairt in dhá shlí éagsúla sa seomra ranga. Díreoidh na teagascóirí ar théamaí a bhaineann go dlúth le saol agus le taithí na mac léinn – sin an plé pearsanta, agus leathnóidh na teagascóirí na téamaí sin chun díriú ar nithe a bhaineann leis an bhfeasacht chultúrtha – sin an plé i gcomhthéacs.

Seo thíos treoir do theagascóirí maidir leis na cineálacha téamaí nó fothopaicí a bheadh oiriúnach le hábhar ranga a bhunú orthu agus topaicí an tsiollabais á bhforbairt **i gcomhthéacs na feasachta chultúrtha nó an plé i gcomhthéacs**. Tá sé i gceist go mbunódh na teagascóirí ábhar ranga ar cibé ceann de na fothopaicí a bheadh oiriúnach do réimse spéise agus do chumas a gcuid mac léinn agus go gcuirfidís na fothopaicí in oiriúint do riachtanais an ghrúpa teagaisc áirithe atá acu.

Moltar go leathnófaí tuiscintí na mac léinn faoi ghné éigin de gach ceannteideal i rith na bliana teagaisc ach braitheann doimhneacht agus castacht an phlé ar leibhéal na mac léinn agus ar a gcuid riachtanas, dar ndóigh. Níl sé i gceist, mar sin, go ndéanfadh na mic léinn déileáil le gach uile cheann de na fothopaicí thíos sa chéad bhliain (ná fiú sa dara agus sa tríú bliain) ach go roghnódh teagascóirí na cinn a mheasann siad a bheadh tairbheach dá ngrúpa agus a bheadh oiriúnach do leibhéal agus do réimse spéise a ngrúpa. Is fiú féachaint ar an liosta thíos mar chlár roghanna – is féidir cibé méid fothopaic a oireann don ghrúpa a roghnú chomh fada is go bhfuiltear ag cur le feasacht na mac léinn faoi ghné éigin de gach ceannteideal.

Níl sé i gceist gur léachtaí nó seisiúin eolais faoi na fothopaicí thíos a bheadh i gceist sa seomra ranga ach gur nithe iad a dtarraingeofaí aird na mac léinn orthu de réir a chéile i gcomhthéacs na hoibre ranga. Is **trí théacsanna** (idir théacsanna éisteachta, fise agus léitheoireachta) a mholtar na topaicí a láimhseáil agus **trí thascanna cumarsáideacha** bunaithe ar na téacsanna sin. Meabhraítear go mbeidh aird na mac léinn á tarraingt **ar an bhfeasacht teanga** nuair a bheidh siad ag dul i ngleic leis na téacsanna sin agus ag déanamh na dtascanna a bheidh bunaithe ar na téacsanna, agus go mbeidh na **scileanna foghlama** atá liostaithe sa siollabas á bhforbairt chomh maith.

Tá sé tábhachtach, mar sin, go mbeadh na téamaí a roghnófar, mar aon leis na téacsanna agus na tascanna a bheidh bunaithe ar na téamaí sin, oiriúnach do riachtanais na mac léinn agus go n-aithneofaí nach ionann mar a phléifí le téamaí éagsúla le grúpaí éagsúla. Ba cheart go mbeadh an t-ábhar ag an leibhéal ceart dúshláin do gach dream – ní mar a chéile a phléifí le hábhar as an rogha thíos le grúpa cainteoirí dúchais agus grúpa mac léinn a d'fhoghlaim an Ghaeilge mar dhara teanga agus a bhfuil cúlra cultúrtha éagsúil acu. Ní bheadh sé tairbheach am a chaitheamh ag míniú do rang cainteoirí dúchais go bhfuil a leithéid de rud ann agus códmheascadh, cuir i gcás – b'fhearr go mór díriú ar nithe níos doimhne: gur rud é a bhaineann leis an dátheangachas go hidirnáisiúnta, an dearcadh a bhíonn ag daoine ar an gcódmheascadh, an tionchar a bhíonn ag an duine a bhfuil tú ag caint leis ar an gcódmheascadh i do chuid cainte, an réim teanga a bhaineann le códmheascadh srl.

Seans maith go mbeadh an-spéis ag grúpaí ina bhfuil mic léinn Ghaeltachta nithe a phlé faoi chanúint agus an difear idir canúint agus caighdeán ach seans go mbeadh an plé seo dúshlánach do mhic léinn eile. Bheadh plé ar earnáil na Gaelscolaíochta tairbheach agus spésiúil do ghrúpa mac léinn B.Oid. ach seans nach mbeadh an spéis chéanna ag grúpaí eile sa phlé.

Seo thíos achoimre ar an tslí ina bhfuil na topaicí á leathnú chun cúram a dhéanamh den fheasacht chultúrtha.

Topaic 1: Ag Foghlaim Teanga	Leathnú →	(i) Mionteangacha / dátheangachas (ii) Áiseanna foghlama agus teagaisc
Topaic 2: Ag Teacht go dtí an Coláiste		Ag Roghnú na Gaeilge mar Ábhar: Míthuiscintí agus réamhthuaisirí faoin nGaeilge / lucht a labhartha / lucht a foghlama
Topaic 3: Mo Chúrsa Léinn		An Ghaeilge sa Chóras Ollscoile / sa Choláiste seo
Topaic 4: Mise mar Fhoghlaimoir		Ag Foghlaim na Gaeilge
Topaic 5: Saol an Champais		Pobail Éagsúla
Topaic 6: Cúrsaí Oibre		Fostóirí agus Gairmeacha
Topaic 7: Mo Shaol ar an nGréasán / Cúrsaí Teicneolaíochta		An Ghaeilge ar an nGréasán/Teicneolaíocht agus an Ghaeilge
Topaic 8: An Ghaeltacht		An Ghaeltacht mar áit: pobal, cultúr srl.
Topaic 9: Scríobh agus Litríocht		Litríocht agus Scríobh na Gaeilge
Topaic 10: Cúrsaí Léirmheastóireachta		Léirmheastóireacht i gcomhthéacs an chúrsa Gaeilge

An Plé i gComhthéacs: Fo-thopaicí Samplacha

D'fhéadfaí cuid de na fothopaicí sa liosta thíos a cheangal le cúpla topaic ranga:

Sampla:

Fothopaic: Caint na Gaeltachta v. an Caighdeán Oifigiúil

D'fhéadfaí seo a cheangal le Topaic 8 (An Ghaeltacht) nó Topaic 4 (Mise mar Fhoghlaimoir).

Braitheann cur i láthair agus comhthéacs na dtéarmaí go léir ar na téacsanna ranga a roghnaítear, ar leibhéal na mac léinn agus ar spéiseanna na mac léinn. Meabhraítear gur i gcomhthéacs mhúineadh na teanga a phléifí leo, seachas mar sheisiúin eolais. Léiríonn roinnt den ábhar samplach conas seo a dhéanamh.

1. Topaic 1: Ag Foghlaim Teanga

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Mionteangacha / dátheangachas
Áiseanna foghlama agus teagaisc

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

Mionteangacha / dátheangachas

Samplaí:

- An Ghaeilge mar mhionteanga.
- Lucht labhartha na Gaeilge mar mhionlach. Is féidir seo a leathnú ina lán slí, ag brath ar spéiseanna agus ar chumas na mac léinn: filí Gaeilge mar mhionlach, foghlaimoirí na Gaeilge mar mhionlach, múinteoirí i nGaelscoileanna mar mhionlach (i gcás rang B.Oid.).
- Na himpleachtaí a bhaineann le foghlaim mionteanga.
- Cad is brí le dátheangachas / ilteangachas? An féidir a bheith dátheangach mura bhfuil na scileanna céanna agat sa dá theanga?
- Cad iad na míthuiscintí atá i gceist maidir le dátheangachas: ‘Cén Ghaeilge atá ar *Microsoft Excel*?’, mar shampla.
- Na scileanna éagsúla teanga: éisteacht, labhairt, léamh, scríobh. Nach minic a bhíonn an cumas céanna ag daoine dátheangacha sna teangacha a bhíonn acu. Nach mbíonn Gaeilge ag mórán cainteoirí dúchais ar leaganacha mar *Swahili* agus *plurilingualism*, cuir i gcás. Na cúiseanna leis seo.
- Nithe a bhaineann le dátheangachas: códmhalartú srl.

- Conas teanga a fhoghlaim – scileanna agus straitéisí.
- Tréithe an dea-fhoghlaimora teanga. Na rudaí a chuireann bac ar fhoghlaim teanga. Na rudaí a chabhraíonn le foghlaim teanga.

Ag Foghlaim Teanga: Áiseanna foghlama agus teagaisc

Samplaí:

- Leabhair ghramadaí, foclóirí, áiseanna téarmaíochta: cén ceann le húsáid? conas an rogha a dhéanamh? Cathain a bhainfeá úsáid as foclóir seachas leabhar gramadaí?
- Ábhar léitheoireachta, éisteachta agus físe atá ar fáil chun cur leis na scileanna éagsúla teanga.
- Pacáistí foghlama (*Speaking Irish, Turas Teanga* srl.) agus slite chun iad a úsáid chun na scileanna éagsúla teanga a chleachtadh.
- Pacáistí ríomhaireachta (*Gaelspell, WinGléacht* srl).
- Acmhainní chun cabhrú leis an bhfoghlaim neamhspleách (*vifax, Speaking Irish* srl.).

Tá cur síos cuimsitheach ar na hacmhainní atá ar fáil do mhic léinn ag dul leis an siollabas seo.

2. Topaic 2: Ag Teach go dtí an Coláiste

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Ag Roghnú na Gaeilge mar Ábhar: Míthuiscintí agus réamhthuaisirí faoin nGaeilge / lucht a labhartha / lucht a foghlama

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- An dearcadh a bhíonn ag daoine faoi mhic léinn a roghnaíonn an Ghaeilge mar ábhar.
- An dearcadh atá ag pobal na tíre ar chainteoirí Gaeilge agus ar an teanga.
- An dearcadh atá ag pobal na Gaeltachta ar phobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht.
- An dearcadh atá ag pobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht ar an nGaeltacht.
- Nithe a bhaineann le dearcadh pobal éagsúil ar ghnéithe den teanga: dearcadh phobal na Gaeltachta ar an gCaighdeán Oifigiúil, dearcadh cainteoirí laethúla ar aistriúcháin agus ar théarmaíocht nua, dearcadh foghlaimoirí Gaeilge ar chainteoirí dúchais, dearcadh mhuintir na Gaeltachta ar fhoghlaimoirí na teanga, dearcadh chainteoirí na gcanúintí éagsúla ar a chéile, dearcadh daoine i leith 'Gaelscoilis' srl.

- An dearcadh atá ann faoi mhúineadh na Gaeilge / faoin nGaeilge sa chóras oideachais.

3. Topaic 3: Mo Chúrsa Léinn

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

An Ghaeilge sa Chóras Ollscoile / sa Choláiste seo

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- Labhairt na Gaeilge i measc na mac léinn – nósanna.
- Oifigeach Gaeilge na mac léinn – an ról atá aige/aici, éifeacht an ról sin.
- Oifigeach Gaeilge an Choláiste – an bhfuil a leithéid ann? cad a dhéanann sé/sí? cén obair a dhéanann sé/sí?
- Timpeallacht Ghaelach sa Choláiste – an bhfuil tábhacht lena leithéid?
- Staidéar na Gaeilge – cúrsaí éagsúla atá ar fáil sa Choláiste.
- Cúrsaí éagsúla trí mheán na Gaeilge (ríomhaireacht, gnó srl).
- Na Cumainn Ghaelacha – ról agus éifeacht.
- Lóistín Gaeilge ar an gcampas más ann dó – cad é an aidhm atá leis agus cén éifeacht atá leis?

4. Topaic 4: Mise mar Fhoghlaimoir

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Ag Foghlaim na Gaeilge

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- Deacrachtaí agus dúshláin: an Ghaeilge mar theanga ó thaobh an fhoghlaimeora de – struchtúr, comhréir, gramadach, fuaimeanna, canúintí, scríobh v. labhairt.
- Foghlaim na Gaeilge thar lear.
- Eachtrannaigh ag foghlaim na Gaeilge in Éirinn.
- Foghlaim na Gaeilge sna Gaeltachtaí (coláistí samhraidh, cúrsaí deireadh seachtaine).
- Múineadh na Gaeilge sna scoileanna.
- An teanga a mhúintear sna scoileanna v. caint na Gaeltachta.
- Ról na nGaeilscoileanna i sealbhú teanga.

Seo thíos sampla den tslí a bhféadfaí plé leis an bhfothopaic áirithe seo i slite éagsúla ag brath ar an ngrúpa teagaisc.

1. *Grúpa ina bhfuil cainteoirí dúchais (T1):*

Nithe a bhféadfaí aird a tharraingt orthu:

- An difear idir an Ghaeilge a labhraíonn siad agus an Ghaeilge a scríobhann siad. Cad atá i gceist le ‘leagan caighdeánach’? Conas an difear idir leagan canúnach agus earráid ghramadaí a aithint? Cad iad na leaganacha ina gcuid scríbhneoireachta féin a mbíonn deacrachtaí acu leo ó thaobh an Chaighdeáin de? An tslí a scríobhann mic léinn an rud a chloiseann siad (mac léinn le canúint na Mumhan ag scríobh ‘árd’ ach mac léinn le canúint Chonnachta ag scríobh ‘ám’; mac léinn le canúint Uladh ag meascadh ‘ag éirí’ agus ‘ag iarraidh’).
- Struchtúr na teanga – abairtí a aistrítear go díreach ón mBéarla agus na cinn atá comónta i gcaint na Gaeltachta (i.e. ‘fuair sí geallta’). B’fhiú díriú ar shamplaí coitianta i scríbhneoireacht na mac léinn agus anailís a dhéanamh orthu.

2. *Grúpa mac léinn T2:*

D’fhéadfaí ceacht faoi bhunfhuaimneanna na teanga a shní isteach sa téacs a bheadh faoi chaibidil. Sampla: an síneadh fada – cén tionchar fuaime a bhíonn aige ar fhocal? Conas mar a d’fhéadfadh an síneadh fada brí focal a athrú (‘coiste / cóiste’).

3. *Grúpa mac léinn atá ag dul don B.Oid.:*

- Struchtúir úsáideacha don seomra ranga – an modh ordaitheach uatha agus iolra, foirmeacha ceisteacha, insint scéil.
- Na hearráidí coitianta a dhéantar sa seomra ranga: ‘tá sé liomsa’; ‘tá sé mo’; ‘le mise’; ‘taitníonn mé é’ srl. (le grúpa ag leibhéal ard).
- Plé ar an difear idir a dtaithí féin ar fhoghlaím na teanga agus na modhanna atá á moladh anois.
- Plé ar mhúineadh agus ar fhoghlaím na teanga i nGaelscoileanna agus an plé seo a cheangal le plé ar an dearcadh atá ag daoine ar na Gaelscoileanna.

Nóta: Moltar gur trí théacs (éisteachta, físe nó léitheoireachta) nó trí thasc cumarsáideach bunaithe ar an téacs sin a tharraingeofaí aird na mac léinn ar na nithe thuas.

5. Topaic 5: Saol an Champaís

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Pobail Éagsúla

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- Pobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht: pobal cathrach, breac-Ghaeltachtaí, Gaelscoileanna, foghlaimeoirí thar lear, pobal Gaeilge ar líne.
- Tuiscintí na bpobal éagsúla ar a chéile: Gaeltacht v. breac-Ghaeltacht, Gaeltacht v. Galltacht, Gaelscoil v. scoil Ghaeltachta, cathair v. tuath srl.
- Pobal na Gaeilge ar an gcampas.
- Scríbhneoirí na Gaeilge mar phobal.
- Lucht na meán Gaeilge mar phobal.
- Lucht amhránaíochta agus ceoil mar phobal: féilte, feiseanna, sean-nós, rince srl.
- Múinteoirí Gaeilge (i gcás na mac léinn B.Oid., mar shampla).
- An caidreamh idir an pobal agus an stát: Acht na dTeangacha Oifigiúla – comhthéacs agus stair an Achta, eolas faoin Acht féin, impleachtaí an Achta, dearcadh lucht na Gaeilge ar sheirbhísí ón Stát.
- Institiúidí agus eagraíochtaí sa phobal a bhfuil baint acu leis an teanga.
- Polaitíocht: áit na Gaeilge sa Rialtas, an tábhacht a bhaineann le tacaíocht rialtais don dátheangachas, straitéis an rialtais i leith na Gaeilge.

6. Topaic 6: Cúrsaí Oibre

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Fostóirí agus Gairmeacha

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- Gairmeacha le Gaeilge – Cad atá ar fáil? Cá bhfaighfeá eolas faoi ghairmeacha?
- Ag obair trí mheán na Gaeilge: teiripeoirí urlabhra, teangeolaithe feidhmeacha, síceolaithe srl. seachas díreach múinteoirí agus aistritheoirí.
- Úsáid na Gaeilge tar éis na céime.
- Lucht B.Oid: an mbeadh aon spéis acu post a fháil i nGaelscoil nó i scoil Ghaeltachta?
- Poist samhraidh a bhféadfá an Ghaeilge a labhairt iontu – cinnirí srl.

7. Topaic 7: Mo Shaol ar an nGréasán / Cúrsaí Teicneolaíochta

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

An Ghaeilge ar an nGréasán/Teicneolaíocht agus an Ghaeilge

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- An Ghaeltacht fhíorúil (www.daltai.com mar shampla).
- An Ghaeilge ar an ngréasán – suímh ghréasáin, seomraí comhrá, acmhainní oideachasúla, blaganna.
- An teicneolaíocht agus an Ghaeilge (*Gaelspell*, *WinGléacht* srl.).
- Fóin phóca agus an Ghaeilge (téacsáil trí Ghaeilge, an chumarsáid trí theachtaireachtaí téacs).

8. Topaic 8: An Ghaeltacht

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

An Ghaeltacht mar áit: pobal, cultúr srl.

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- An Ghaeltacht mar áit chónaithe – míthuiscintí, dúshláin, buntáistí, míbhuntáistí.
- Ainmneacha agus sloinnte sa Ghaeltacht.
- An caidreamh idir glúinte: an tábhacht a bhaineann le ginealaigh sa Ghaeltacht – na ceisteanna *Cé leis thú?* agus *Cér díobh thú?*, mar shampla.
- Logainmneacha.
- Canúintí na Gaeilge – á n-aithint agus á dtuiscint.
- Conspóidí a bhíonn sa nuacht faoi chúrsaí Gaeltachta – tithíocht, polasaithe maidir le dátheangachas i scoileanna, an caighdeán litearthachta atá ag daoine óga sa Ghaeltacht.
- Anailís ar aon tréimhse a chaith na mic léinn sa Ghaeltacht.
- Muintir na Gaeltachta mar phobal – roghanna teanga agus impleachtaí na roghanna sin.
- An teanga sa Ghaeltacht v. an nua-théarmaíocht. Dearcadh mhuintir na Gaeltachta ar an nua-théarmaíocht.
- Acht na dTeangacha Oifigiúla agus an Ghaeltacht.
- Féilte agus ócáidí sóisialta.
- Dúshláin atá ag pobal na Gaeltachta.
- Pobal na Gaeilge lasmuigh den Ghaeltacht.
- An Ghaeltacht fhíorúil.

9. Topaic 9: Scríobh agus Litríocht

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Litríocht agus Scríobh na Gaeilge

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- An íomhá de litríocht na Gaeilge i measc na mac léinn.
- An íomhá de litríocht na Gaeilge i measc an phobail.
- Na dúshláin a bhaineann le saothrú na litríochta i dteanga mhionlaigh.
- Scríbhneoirí na Gaeilge, scríbhneoirí óga ina measc.
- Cruinneas v. líofacht: an gá bheith cruinn sa scríobh? ('Is fearr Gaeilge bhriste ná Béarla cliste').
- Na canúintí v. an Caighdeán Oifigiúil (Gaeilge na Gaeltachta v. 'Gaeilge na leabhar').
- Cad atá i gceist le bradaíl liteartha? Conas í a aithint? Conas í a sheachaint?
- Ag fáil taithí níos leithne ar chanúintí i dtéacsanna scríofa.
- Cláir raidió / theilifíse faoi litríocht na Gaeilge (podchraoltaí Raidió na Life, mar shampla).

10. Topaic 10: Cúrsaí Léirmheastóireachta

Comhthéacs níos leithne: An Fheasacht Chultúrtha

Léirmheastóireacht i gcomhthéacs an chúrsa Gaeilge

Ba chóir na mic léinn a chur ag machnamh faoin topaic seo i dtéarmaí níos leithne ná a dtaithí phearsanta féin. D'fhéadfaí cuid de na nithe seo a leanas a phlé leo chun cur lena bhfeasacht chultúrtha:

- Sainréim teanga.
- Conas plé go criticiúil le téacs.
- Na cineálacha éagsúla scríbhneoireachta atá ann.
- Oiriúnacht teanga do chomhthéacsanna éagsúla sa scríobh.
- Léamh níos doimhne a dhéanamh ar théacs i.e. greann, íoróin, leaganacha canúnacha a thuiscint.
- An léirmheastóireacht agus meáin chumarsáide na Gaeilge:
 - léirmheasanna leabhar
 - léirmheasanna scannán
 - léirmheasanna drámaíochta
 - léirmheas nuachtán
 - léirmheas irise

Scileanna Foghlama

Moltaí do Theagascóirí

Scileanna Foghlama Moltaí do Theagascóirí

Tá sé i gceist go bhforbródh na mic léinn scileanna foghlama áirithe le linn a gcúrsa teagaisc. Seo an *savoir apprendre* atá luaite sa réamhrá leis an siollabas. Tá sé mar aidhm go mbeadh na scileanna seo á bhforbairt: (i) sna seisiúin teagaisc; (ii) i ndéanamh na dtascanna don fhillteán foghlama; agus (iii) ina gcuid foghlama féinriartha. Is scileanna praiticiúla iad den chuid is mó agus tá moltaí faoi conas iad a shní isteach sa teagasc sa cháipéis seo. Tá dlúthcheangal ag roinnt de na scileanna foghlama (ag úsáid foclóra, ag úsáid leabhar gramadaí srl.) lena mbeidh ar siúl i gcothú na feasachta teanga.

Is próiseas leanúnach agus fadtéarmach a bheidh ar siúl le linn na dtrí bliana den chéim atá i gceist le forbairt na scileanna foghlama seo. Beidh grúpaí áirithe a bheidh in ann plé leo ar leibhéal níos doimhne ná grúpaí eile, áfach, ag brath ar a leibhéal teanga agus ar a dtaithí foghlama – moltar seo a chur san áireamh nuair atá tascanna á ndearadh chun na scileanna a fhorbairt.

Na Scileanna Foghlama

1. Conas an fillteán foghlama a ullmhú
2. Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí
3. Ag úsáid foclóra
4. Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí
5. Ag baint leasa as na meáin
6. Ag úsáid áiseanna tacaíochta
7. Ag cothú deiseanna an teanga a labhairt
8. Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de
9. Tuiscint ar struchtúr na teanga
10. Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí

1. Conas an fillteán foghlama a ullmhú

Sprioc:

- Go dtuigfeadh mic léinn cén t-ábhar atá le cur san fhillteán foghlama.
- Go dtuigfeadh mic léinn cad atá i gceist leis na tascanna don fhillteán.
- Go dtuigfeadh mic léinn conas anailís a dhéanamh ar a bhfuil curtha i gcrích san fhillteán.

Moltaí:

- Tá treoir chuimsitheach ar fáil do na mic léinn ina ndéantar cur síos ar gach ceann de na tascanna atá le cur san fhillteán foghlama (an cháipéis ‘an fillteán foghlama’). Moltar an treoir seo a scaipeadh orthu sa chéad seisiún teagaisc.
- Moltar am a chur ar leataobh i gceann de na seisiúin teagaisc gach coicís chun an tasc atá le déanamh a mhíniú agus chun tacaíocht a chur ar fáil a chabhródh

leis na mic léinn an tasc a dhéanamh. D'fhéadfaí tascanna ranga a bhunú ar an ullmhúchán do thascanna an fhillteáin, chomh fada is go bhfuil siad ag teacht le prionsabail agus spriocanna an tsiollabais.

- Moltar fealsúnacht an fhillteáin ó thaobh na foghlama de a phlé leis na mic léinn.
- Moltar an dul chun cinn a bheidh á dhéanamh ag mic léinn leis an bhfillteán foghlama a sheiceáil go rialta.

2. Cur amach ar théarmaíocht na gramadaí

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc:

- Go dtuigfeadh na mic léinn na téarmaí gramadaí is coitianta a fheicfidh siad sna leabhair ghramadaí.
- Go mbeadh na mic léinn ábalta samplaí de na téarmaí sin a aithint i gcomhthéacs.

Is de réir a chéile a thiocfaidh na mic léinn ar thuiscintí faoin ngramadach agus ní mholtar na téarmaí go léir a chur ina láthair in aon rang amháin. Is fiú, áfach, an téarmaíocht is lárnaí a chur i láthair na mac léinn go luath sa chúrsa mar go n-éascóidh sin tuiscintí ar phatrúin agus ar struchtúir na teanga de réir mar a théann an cúrsa ar aghaidh.

Téarmaí: consan, guta, consan caol, consan leathan
ainmfhocal, inscne, uimhir uatha, uimhir iolra, lagiolra, tréaniolra, alt,
infhilleadh
tuisseal, tuiseal ainmneach, tuiseal ginideach, tuiseal tabharthach,
tuisseal gairmeach
briathar, aimsir, réimniú, díochlaonadh
ord na bhfocal, urú, séimhiú
aidiacht, réamhfhocal simplí, réamhfhocal comhshuite
forainm, forainm réamhfhoclach
ainm briathartha, aidiacht shealbhach, dobhriathar, aidiacht
bhriathartha

Moltaí:

- Níor cheart glacadh leis go bhfuil buntéarmaí mar *guta*, *consan*, *caol*, *leathan* srl. ar eolas ag na mic léinn go léir.
- Moltar obair ar théarmaíocht na gramadaí a bheith oiriúnach do leibhéal an ghrúpa.

Sampla: consain leathana agus consain chaola

Bheadh ceacht faoin difear fuaime idir consan leathan agus consan caol an-tairbheach do mhic léinn áirithe, ach ní bheadh sé sin ina riachtanas ag

cainteoirí dúchais a bhfuil na fuaimeanna sin go nádúrtha acu. É sin ráite, seans go mbeadh sé tairbheach do na cainteoirí dúchais díriú ar na consain sin sa scríobh agus sa litriú – conas iad a aithint san fhocal scríofa seachas conas iad a fhuaimniú.

- Moltar na mic léinn a chur ag machnamh ar na teangacha eile atá acu, d'fhonn comparáidí a dhéanamh idir na teangacha sin agus an Ghaeilge – go háirithe an Fhraincis nó an Ghearmáinis a d'fhoghlaim siad sa mheánscoil, teangacha ina gcaithfear inscne an fhocail a aithint. D'fhéadfaí iad a chur ag machnamh ar an tslí a n-aithníonn siad cé acu *le/la* nó *der/die/das* a úsáidtear sa Fhraincis agus sa Ghearmáinis faoi seach.
- Moltar na téarmaí gramadaí a chur i gcomhthéacs i.e. má tá téacs in úsáid sa rang d'fhéadfaí iarraidh ar na mic léinn gnéithe áirithe den ghramadach a thabhairt faoi deara sa téacs 'faigh réamhfhocal, réamhfhocal comhshuite, forainm agus consan caol sa sliocht seo as an téacs'.
- Moltar tuiscint ghinearálta ar an ngramadach a fhorbairt seachas díriú ar théarmaíocht amháin. Is fiú na mic léinn a chur ag smaoineamh ar nithe mar *cad é an rud é tuiseal?* seachas an téarmaíocht lom amháin a chur os a gcomhair. Is fiú plé a chothú chomh maith faoin tábhacht a bhaineann le heolas ar ghramadach na teanga agus fiú cén rud gramadach. D'fhéadfaí ráitis mar seo a leanas a úsáid mar bhunús le ceistneoir a chuirfeadh na mic léinn ag machnamh ar fhoghlaim na gramadaí: ráitis mar *Ba mhaith liom feabhas a chur ar mo chuid Gaeilge ach ní theastaíonn uaim gramadach a fhoghlaim / Má fhoghlaimím gach riail ghramadaí beidh an teanga ar mo thoil agam / Is cuma faoin ngramadach má chuirim mé féin in iúl* srl. Féach chomh maith an ceacht samplach bunaithe ar an ngearrscannán *Lipservice* ('Is teanga álainn í, tá sí ceolmhar, ach ní maith liom an modh coinníollach').

3(a) Ag úsáid foclóra 1

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Go dtuigfeadh na mic léinn cad iad na foclóirí éagsúla Gaeilge atá ann agus conas an úsáid cheart a bhaint astu.

Is próiseas leanúnach é seo agus ní féidir glacadh leis go bhfoghlaimíodh na mic léinn conas é a dhéanamh i rang amháin ná fiú trí rang. Beidh go leor cleachtaidh agus go leor samplaí praiticiúla ag teastáil.

Nithe a bhféadfaí aird na mac léinn a tharraingt orthu:

- Cineálacha difriúla foclóirí agus eolas faoi na príomhchinn (Ó Dónaill, de Bhaldraithe agus an Duinníneach).
- An difear idir na foclóirí luaite thuas.
- An difear idir foclóirí agus áiseanna téarmaíochta mar www.focal.ie.
- www.focal.ie agus www.logainm.ie – cad iad agus conas iad a úsáid?
- An úsáid is féidir a bhaint as *An Foclóir Beag* <http://www.csis.ul.ie/focloir> (eolas faoi na briathra sna haimsirí éagsúla, mar shampla). Is fiú na mic léinn a

spreagadh le húsáid a bhaint as *An Foclóir Beag* má tá siad idir dhá chomhairle faoin litriú atá ar bhriathar nuair atá siad ag scríobh.

- Conas cinneadh a dhéanamh cén foclóir ba cheart duit a cheadú. Sampla: cén ceann a mbainfeá úsáid as dá mbeifeá ag lorg focal Gaeilge ar *Batak bark books* ('leabhair choirte na mBatacach!' – www.focal.ie) agus cén ceann a mbainfeá úsáid as dá mbeifeá ag lorg leagan Gaeilge de *don't snap my head off!* ('ná hith mé!' – de Bhaldraithe)?
- An tábhacht a bhaineann le dáta foilsithe foclóra (ní fiú an focal *blog* nó *email* a lorg san *English-Irish Dictionary* le de Bhaldraithe, mar shampla, mar gur foilsíodh é i 1959).
- Na míthuiscintí a eascraíonn as mí-úsáid foclóra. *Samplaí*: 'tá mé tobar' (*I am well*); 'féach ceart' in áit 'féach ar dheis' (*look right* – comhartha don Luas i mBaile Átha Cliath); 'páirc rothar' in áit 'páirceáil do rothair' (*bicycle park* – fógra i stáisiún Heuston i mBaile Átha Cliath); 'tá post stábla agam' (*a stable job*); an t-acht tacaíochta (*the supporting act* – banna ceoil). Tá sé tábhachtach go dtuigfeadh na mic léinn cad as a n-éiríonn na míthuiscintí seo agus an tábhacht a bhaineann le ceartúsáid foclóra.
- An tslí a n-aistrítear focail nua: obair an Choiste Téarmaíochta, cuir i gcás. Míthuiscintí faoi seo: *the Irish for kiwi is 'ciobhaí' – that's just an English word written in Irish!* Tá tábhacht ar leith ag baint le tuiscint ar obair an Choiste Téarmaíochta do chainteoirí dúchais.

Moltaí:

- Taispeáin an méid atá scríofa i *Foclóir Gaeilge-Béarla* faoin iontráil *déan*. Cad a léiríonn seo faoin teanga? Faoi na dúshláin in úsáid foclóirí?
- Léitheoireacht bhreise - Myles na gCopaleen: *The Best of Myles* lch. 277.
- Léitheoireacht bhreise – píosa 4.1 sa leabhar *Cuir Gaeilge Air* le hAntain Mac Lochlainn (ardleibhéal).
- Ba cheart go mbeadh seans ag na mic léinn féachaint ar áiseanna mar www.focal.ie iad féin. Is féidir seo a léiriú sa rang féin nó tasc a thabhairt dóibh chun féachaint ar na háiseanna seo iad féin. Sampla de thasc: *quiz* le déanamh ar www.focal.ie le ceisteanna den chineál seo ann: (i) aimsigh an Ghaeilge ar théarma casta éigin (*social networking site, multiculturalism, 3D picture* srl.). B'fhearr go gcuirfeadh na mic léinn féin an liosta seo le chéile. (ii) Cad a tharlaíonn má chuardaíonn tú focal a litrítear mar a chéile i nGaeilge agus i mBéarla i.e. *bean, fear, dear, teach, beach*? (iii) Cé mhéad focal Gaeilge / Béarla a deirtear atá ar an suíomh? (an t-eolas seo ar an gcéad leathanach). (iv) Cén chomhairle a thugtar ar an suíomh mura n-éiríonn leat an focal atá uait a fháil? (iarratas a sheoladh chucu). D'fhéadfaí a leithéid de *quiz* a fhorbairt do chúpla foclóir má tá sin oiriúnach don ghrúpa.
- Ba cheart go spreagfaí na mic léinn chun úsáid a bhaint as foclóirí éagsúla i rith na chéad bhliana: *An Foclóir Beag* (<http://www.csis.ul.ie/focloir>), www.focloirgaeilge.ie (irishdictionary.org), www.focal.ie agus na príomhfhoclóirí clóite chomh maith. Tá sé mar aidhm go spreagfaí iad lena gcuid oibre féin a cheartú tríd an úsáid chuí a bhaint as na hacmhainní atá ar fáil.

3(b) Ag úsáid foclóra 2

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Go dtuigfeadh na mic léinn na giorrúcháin a mbaintear úsáid astu i bhfoclóirí agus conas an t-eolas a léiríonn na giorrúcháin a chur i bhfeidhm.

Moltaí:

- Aird na mac léinn a tharraingt ar an eolas mar gheall ar fhocal a thugtar san fhoclóir (ag tuiscint noda mar m., f., pl., g.s. mar shampla). Bíonn deacrachtaí ag mic léinn leis seo fiú agus iad sa tríú bliain – ní féidir glacadh leis go bhfuil aon obair le foclóirí déanta cheana ag mic léinn sa chéad bhliain agus beidh eolas bunúsach ag teastáil uathu faoina leithéid. Braitheann cur i bhfeidhm an eolais seo go mór ar thuiscint na mac léinn ar ghnéithe eile de struchtúr na teanga – conas athruithe tosaigh an tuisil ainmnigh agus an tuisil ghinidigh a chur i bhfeidhm, mar shampla. Éiríonn níos fearr le cleachtaí gramadaí bunaithe ar eolas atá ar fáil san fhoclóir nuair atá tuiscint ag na mic léinn ar na himpleachtaí atá ag an eolas sin.
- Is fiú iarraidh ar na mic léinn sliocht dá gcuid féin a cheartú ag baint úsáide as na straitéisí a d'fhoghlaim siad maidir le conas eolas a thugtar san fhoclóir a thuiscint.
- Is fiú am a chaitheamh le forbairt na scile seo go rialta mar go n-éascófar an fhoghlaim fhéinriartha, neamhspleáchas an fhoghlaimeora agus tuiscint ghinearálta ar struchtúir na teanga dá réir.

4. Ag cuardach eolais i leabhar gramadaí

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Go mbeadh na mic léinn ábalta eolas faoi bhunstruchtúir na gramadaí a chuardach go héifeachtach i leabhar gramadaí agus an t-eolas sin a thuiscint.

Moltaí:

- Tá sé tábhachtach go mbeadh cur amach ag mic léinn ar théarmaíocht na gramadaí sula mbítear ag súil leis go mbeidh siad in ann eolas a aimsiú i leabhar gramadaí. Is próiseas leanúnach a bheidh i gceist anseo agus moltar gur de réir a chéile, i gcomhthéacs, a thaispeánfaí dóibh conas eolas faoin ngramadach a chuardach. Is fiú, nuair atá aird na mac léinn á díriú ar ghnéithe den fheasacht teanga, iad a chur ag machnamh ar cá bhfaighidís an t-eolas seo i leabhar gramadaí. D'fhéadfaí iarraidh orthu ansin an t-eolas a fháil iad féin i leabhair éagsúla. Beidh gá leis na mic léinn a stiúradh chun é seo a dhéanamh ar dtús go dtí go dtéann siad i dtaithí ar úsáid na leabhar gramadaí.

Sampla:

Níl na mic léinn cinnte an ndeirtear *aiste gearr* nó *aiste ghearr*. Cabhraigh leo céimeanna éagsúla a thógáil chun an t-eolas seo a fháil i leabhar gramadaí (ar ndóigh má tá an riail ar eolas acu cheana féin d'fhéadfaidís teacht ar an leagan ceart trí fhoclóir a úsáid mar go bhfaighidís amach san fhoclóir gur focal baininscneach é *aiste* – is scil inti féin í fios a bheith acu an rachaidh siad i muinín foclóra nó leabhar gramadaí chun an t-eolas a aimsiú).

Is ar an aidiacht atá an bhéim anseo agus mar sin, seans maith gur sa chaibidil a phléann leis an aidiacht a gheofaí an t-eolas sa leabhar gramadaí. Tá sé tábhachtach chomh maith go dtuigfidís go bhfuil tábhacht ag baint le huimhir uatha agus iolra anseo.

- Is trí shamplaí praiticiúla a fhoghlaimoidh mic léinn conas úsáid cheart a bhaint as leabhair ghramadaí agus foclóirí. D'fhéadfaí sliocht a thabhairt dóibh le ceartú agus cabhrú leo na ceartúcháin a dhéanamh tríd an eolas ceart a aimsiú i leabhar gramadaí nó i bhfoclóir. Céim thábhachtach eile ná iarraidh orthu earráidí ina gcuid oibre scríofa féin a cheartú ag baint úsáide as leabhar gramadaí agus foclóir. Seans maith go gcaithfí noda faoin earráid a thabhairt dóibh ar dtús i.e. tuiséal ginideach, briathar, litriú srl.
- Is fiú leabhar gramadaí a bheith ar fáil sa rang i gcónaí agus nuair a bhíonn ceist ag mic léinn faoin ngramadach go dtaispeánfadh an teagascóir dóibh conas teacht ar fhreagra na ceiste sa leabhar.

5. Ag baint leasa as na meáin

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Go mbeadh na mic léinn eolach faoi na meáin chumarsáide sa Ghaeilge agus go mbeidís in ann na meáin sin a úsáid chun a gcuid foghlama a éascú agus chun a bheith níos neamhspleáiche ina gcuid foghlama.

Moltaí:

- Moltar na mic léinn a spreagadh chun ailt a léamh in irisí agus nuachtáin (clóite nó ar líne), éisteacht le cláir raidió agus féachaint ar chláir theilifíse agus scannáin. Bheadh sé tairbheach an nós a chothú iontu ábhar breise a chuardach atá bainteach leis na téamaí ranga nó lena réimse spéise féin. Sampla: Má tá alt léite acu sa rang d'fhéadfaidís podchraoltaí Raidió na Gaeltachta a chuardach chun teacht ar mhír éisteachta faoin topaic chéanna.
- Tá sé mar aidhm i gcuid de na tascanna don fhillteán foghlama na mic léinn a threorú i dtreo na meán agus a bheith cumasach ina n-úsáid chun cur lena gcuid foghlama (féach 'fillteán foghlama').
- Moltar an tábhacht a bhaineann le héisteacht rialta agus le léitheoireacht rialta a chur ar a súile do na mic léinn.

6. Ag úsáid áiseanna tacaíochta (Acmhainní Teagaisc agus Teicneolaíochta)

Sprioc: Go mbeadh na mic léinn ar an eolas faoi acmhainní teagaisc agus teicneolaíochta a chabhródh leo ina gcuid foghlama agus go spreagfaí iad chun úsáid a bhaint as na hacmhainní sin.

Seo roinnt smaointe faoi conas na mic léinn a spreagadh le húsáid a bhaint as na hacmhainní atá ar fáil:

- Obair bhaile: iarraidh ar na mic léinn cartlann www.beo.ie a chuardach chun alt bainteach le topaic ranga a aimsiú agus é a léamh / éisteacht le podchraoladh de chuid Raidió na Gaeltachta agus cuntas a thabhairt air / taighde ar líne a dhéanamh faoi thopaic éigin – eolas faoi eagraíochtaí Gaeilge nó foghlaim na Gaeilge thar lear, cuir i gcás.
- Iarraidh ar na mic léinn triail a bhaint as áiseanna éagsúla chun cur lena gcuid scileanna teanga – a gcuid scríbhneoireachta a cheartú ag úsáid *Gaelspell* / focal a chuardach ar www.focal.ie / litriú a gcuid briathra a sheiceáil ar *An Foclóir Beag* ar líne (<http://www.csis.ul.ie/focloir>).
- Na mic léinn a spreagadh le cleachtaí gramadaí a dhéanamh ar shuíomh gréasáin Choláiste Lurgan (<http://www.lurgan.biz/art/index.htm>) nó ar an suíomh CAPAILL (<http://www.llas.ac.uk/materialsbank/mb049/>).
- Na mic léinn a spreagadh len iad féin a chlárú chun nuachtlitir a fháil (ceann www.gaelport.com mar shampla), iad féin a chlárú ar fhóram Gaeilge ar líne nó blog Gaeilge a léamh go rialta.
- Na mic léinn a chur ar an eolas faoi phacáistí teagaisc, acmhainní foghlama agus áiseanna éagsúla a bheadh úsáideach dóibh chun cur lena gcuid scileanna teanga.

Tá cur síos cuimsitheach ar na hacmhainní atá ar fáil do mhic léinn ag dul leis an siollabas seo.

7. Ag cothú deiseanna an teanga a labhairt

Sprioc: Go mbeadh na mic léinn ábalta deiseanna a chruthú dóibh féin an teanga a chleachtadh.

Moltaí:

- Tábhacht labhairt na teanga a chur ar a súile do na mic léinn.
- Úsáid na Gaeilge lena gcomh-mhic léinn a spreagadh.
- Mic léinn a chur ar an eolas faoi imeachtaí Gaeilge a bhféadfaidís freastal orthu (seoltaí, cainteanna, léachtaí, oícheanta sóisialta).
- Mic léinn a spreagadh chun ócáidí a eagrú iad féin (maidin caife trí Ghaeilge, oíche shóisialta srl.) D'fhéadfaí eagrú imeachta mar oíche shóisialta a cheangal le hobair ranga: ag dearadh ábhar poiblíochta, ag cur le chéile ábhar bolscaireachta, ag seiceáil cruinnis teanga ('oíche shóisialta' nó 'oíche sóisialta?').

- Is fiú na mic léinn a spreagadh le mórtasc éigin a dhéanamh chun úsáid na Gaeilge a spreagadh – cuireadh a thabhairt do chainteoir / file / scríbhneoir éigin teacht chun na hOllscoile, iris bheag a chur le chéile, suíomh gréasáin a bhunú srl.

8. Ag aithint fadhbanna agus dúshlán ó thaobh na teanga de

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Go mbeadh na mic léinn ábalta fadhbanna atá acu sna scileanna éagsúla teanga (labhairt, éisteacht, léamh, scríobh) a aithint agus go mbeidís ar an eolas faoi shlite chun na fadhbanna sin a réiteach.

Moltaí:

- Tá dlúthcheangal idir an sprioc seo agus an méid atá ráite faoi conas foclóir a úsáid, conas leabhar gramadaí a úsáid, tuiscint ar struchtúr na teanga agus na pointí eile sa cháipéis seo, mar de réir mar a mhéadaíonn cumas na mac léinn sna scileanna eile sin is ea is mó a bheidh siad in ann fadhbanna agus dúshlán a aithint.
- Tá sé tábhachtach a lua gur próiseas leanúnach atá anseo agus gurb é an aidhm atá leis ná na mic léinn a chumasú chun freagracht a ghlacadh as a gcuid foghlama féin, fadhbanna a réiteach iad féin, dul ar thóir eolais atá de dhíth chun tasc éigin a chomhlíonadh, machnamh a dhéanamh ar na riachtanais atá acu agus a gcuid foghlama a phleanáil.
- Tacaíonn an anailís atá le déanamh ar na tascanna don fhillteán foghlama leis an gcoincheap seo ach moltar do na teagascóirí cabhrú go leanúnach leis na mic léinn fadhbanna a bhíonn acu i labhairt agus i scríobh na teanga a aithint sna ranganna teagaisc.
- Diríonn tascanna 1 agus 2 den fhillteán foghlama ar an ngné seo den fhoghlaim – déanfaidh na mic léinn anailís ar na deacrachtaí atá acu le labhairt agus le scríobh na teanga.
- Tá an ceartú éifeachtach an-tábhachtach chun cabhrú leis na mic léinn a gcuid fadhbanna a aithint agus dul i ngleic leo. Moltar aiseolas rialta a thabhairt do na mic léinn faoi na slite ina bhféadfaidís feabhas a chur ar a gcuid oibre. Baineann seo le ceartú obair scríofa agus aiseolas a thabhairt faoi chaint / faoi chumarsáid labhartha na mac léinn.

9. Tuiscint ar struchtúr na teanga

Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Go mbeadh tuiscint ag na mic léinn ar struchtúr na Gaeilge agus go spreagfaí iad le machnamh a dhéanamh ar conas mar atá sí difriúil leis an mBéarla agus le teangacha eile atá acu.

Moltaí:

- Maidir le struchtúr na teanga, seo samplaí de na nithe a bhféadfaí aird a tharraingt orthu agus obair ranga ar siúl: litriú, sínte fada, ord na n-abairtí, comhréir, aistriúcháin, dul an Bhéarla ar an nGaeilge, nathanna cainte (go mór mór cinn a mbíonn forainmneacha réamhfhoclacha iontu).
- Tá sé tábhachtach foghlaim na gramadaí a shuí laistigh de chomhthéacs níos leithne chun go dtuigfeadh na mic léinn conas mar a oibríonn an teanga mar chóras agus go dtuigfidís go mbíonn difríochtaí bunúsacha idir na struchtúir atá ag teangacha éagsúla. Moltar iad a chur ag machnamh ar na difríochtaí idir comhréir an Bhéarla (nó teangacha eile atá acu) agus comhréir na Gaeilge. Mar shampla, d'fhéadfaí tagairt a dhéanamh don dán *Fill Arís* le Seán Ó Ríordáin chun seo a léiriú: 'nigh d'intinn is nigh do theanga a chuaigh ceangailte i gcomhréiribh 'bhí bunoscionn le d'éirim'. Spreagfadh seo ceisteanna agus plé mar: Cén rud comhréir? Cén tslí a bhfuil comhréir na Gaeilge difriúil le comhréir an Bhéarla? Cén fáth a gceapann an file go bhfuil comhréir an Bhéarla bunoscionn lena éirim? Is fiú tagairt a dhéanamh chomh maith don tionchar atá ag comhréir na Gaeilge ar an mBéarla – *I do be, don't be putting in on me* srl.
- Nuair atá na mic léinn ag plé le comparáidí idir an Béarla agus an Ghaeilge, moltar a n-aird a tharraingt ar abairtí Gaeilge a mbíonn dul an Bhéarla orthu: Samplaí: 'níl mé mór ar feoil', 'ní raibh aon pointe dom dul abhaile', 'd'aistrigh sí go dtí an tír (*the country*)', 'bhí mé ana-meisce', 'rinne Aontas na Mac Léinn post maith de Sheachtain na nGiobal'. Moltar aird na mac léinn a tharraingt go leanúnach ar struchtúir den chineál seo nuair a thagann siad chun cinn ina gcuid cainte agus ina gcuid scríbhneoireachta. Is fiú nathanna agus cora cainte Gaeilge a chur os a gcomhair agus féachaint cé chomh difriúil is atá siad leis an mBéarla ('tá mo bhó curtha thar abhainn agam', 'tháinig sé aniar aduaidh orm' srl.).
- Is fiú sa chomhthéacs seo plé leis an gCaighdeán Oifigiúil más cuí. Cén rud é? Cén fáth a bhfuil sé ann? Cad iad na himpleachtaí atá aige? Cad iad na deacrachtaí a chothaíonn sé? Cé chomh tábhachtach is atá sé cloí leis seachas le leaganacha canúnacha? Tá tábhacht ar leith ag baint leis an eolas seo do chainteoirí dúchais.

Léirítear thíos le sampla conas díriú ar ghné ar leith de struchtúr na teanga sa seomra ranga. Tá sé tábhachtach a lua nach mar cheacht ann féin a dhéanfaí seo ach de réir a chéile agus i gcomhthéacs le linn an teagaisc.

Sampla: Litriú

Sprioc: Díriú ar na bunrialacha agus na patrúin i litriú na Gaeilge agus díriú chomh maith ar na botúin litrithe is minice a fheictear i gcleachtaí scríofa na mac léinn.

Is rud leanúnach a bheidh i gceist le ceartú na mbotún coitianta ach tá gnéithe áirithe de litriú na Gaeilge gur fiú díriú orthu luath go leor sa chúrsa. Sin iad:

- ‘Caol le caol’ agus ‘leathan le leathan’. Ní féidir glacadh leis go bhfuil an patrún sealbhaithe cheana ag mic léinn – is rud nua a bheidh ann do mhórán. Beidh cleachtadh meicniúil air seo ag teastáil do ghrúpaí áirithe ach ní bheidh gá leis sin do ghrúpaí eile.
- Cleachtadh ar na rialacha maidir leis an síneadh fada ar lch. 123 de *An Caighdeán Oifigiúil*. Bíonn deacrachtaí ar leith ag cainteoirí dúchais leis seo.
- Foghlaim mar gheall ar an áis teicneolaíocha litrithe *Gaelspell*, mar shampla, ag tuiscint conas an úsáid cheart a bhaint as agus conas foghlaim uaidh. Bheadh sé inmholtá an bogearra seo a bheith ar fáil ar na ríomhairí a mbaineann na mic léinn úsáid astu, más féidir, agus iad a spreagadh chun úsáid a bhaint as agus iad ag scríobh. Dá mbeadh sé d’acmhainn é a dhéanamh bheadh sé tairbheach an bogearra seo a thaispeáint do na mic léinn go praiticiúil – d’fhéadfadh an teagascóir úsáid a bhaint as, botúin litrithe a dhéanamh agus é ag scríobh, na moltaí a dhéantar a thaispeáint do na mic léinn agus a thaispeáint dóibh conas glacadh leis na moltaí sin nó gan glacadh leo más cuí.
- An difear a aithint idir focail atá cosúil le chéile ó thaobh fuaime agus litrithe de: pointe/pionta; difear/deifir; i gcomhar/i gcomhair/comhar creidmheasa/cóir leighis/ceart ná cóir/cór; locht, lucht.
- Míthuiscintí maidir le scríobh na Gaeilge a léiriú: i.e. *M50 southbound* á scríobh mar ‘Ó’ dheás’ (mí-úsáid síneadh fada agus an ‘Ó’ á scríobh mar an *O*’ a úsáidtear do shloinnte Béarla).
- Ag ceartú focal a litrítear mícheart go minic: ‘a’ fada ar ‘reáchtáil’, agus ‘Eanáir’; ‘mar aon’ seachas ‘maraon’; ‘dhéanfaidís’ seachas ‘dhéanfaidis’.

Moltaí:

- Bíonn sé spéisiúil d’fhoghlaimeoirí a fháil amach gur minic a chothaíonn cruinneas scríbhneoireachta deacrachtaí do chainteoirí dúchais – go mbíonn an claonadh acu rudaí a scríobh mar a chloiseann siad iad. Is féidir plé spéisiúil a spreagadh faoi seo, go mór mór má tá meascán sa rang de chainteoirí dúchais agus mic léinn ó chúla eile teangeolaíoch. Samplaí: (i) an claonadh a bhíonn ag daoine le canúint na Mumhan fada a chur ar na gutaí i bhfocail mar ‘ard’, ‘garda’, ‘urlár’ srl.; (ii) an claonadh a bhíonn ag daoine le canúint Chonnacht fada a chur ar an ‘a’ in ‘am’ (claonadh nach mbeadh acu siúd a bhfuil canúint na Mumhan acu, mar shampla).
- Moltar go spreagfaí na mic léinn le cuntas a choimeád ar na hearráidí litrithe is mó a dhéanann siad – beidh an t-aiseolas seo á fháil acu go rialta ón obair a bheidh an teagascóir ag ceartú. Moltar go gcabhrófaí leo na hearráidí seo a rangú (briathra litrithe mícheart, mí-úsáid fleiscín, easpa tuisceana ar an riail litrithe ‘caol le caol agus leathan le leathan’ srl.) agus cuntas a choimeád ar na ceartuithe. Moltar go gcoimeádfaidís taifead de ‘na botúin nach ndéanfaidh mé arís go deo!’ in aice leo agus iad ag scríobh, agus sa tslí sin go n-éireoidh leo na botúin sin a ghlanadh as a gcuid scríbhneoireachta diaidh ar ndiaidh, idir bhotúin litrithe agus bhotúin ghramádaí.
- Bíonn deacrachtaí ag cainteoirí dúchais le litriú caighdeánach i bhfocail áirithe agus beidh sé mar aidhm a n-aird a dhíriú ar chuid de na difríochtaí idir canúint agus Caighdeán – is chun feacht a mhúscailt faoi na leaganacha seo seachas iad a ‘cheartú’ a bheidh aird á tarraingt ar roinnt de na difríochtaí seo, dar ndóigh (‘ar ais’ / ‘thar n-ais’, ‘leabhair’ / ‘leabhartha’, ‘réidh’ / ‘ré’ srl.).

10. Eolas ar fhuaimneanna na Gaeilge agus ar na canúintí

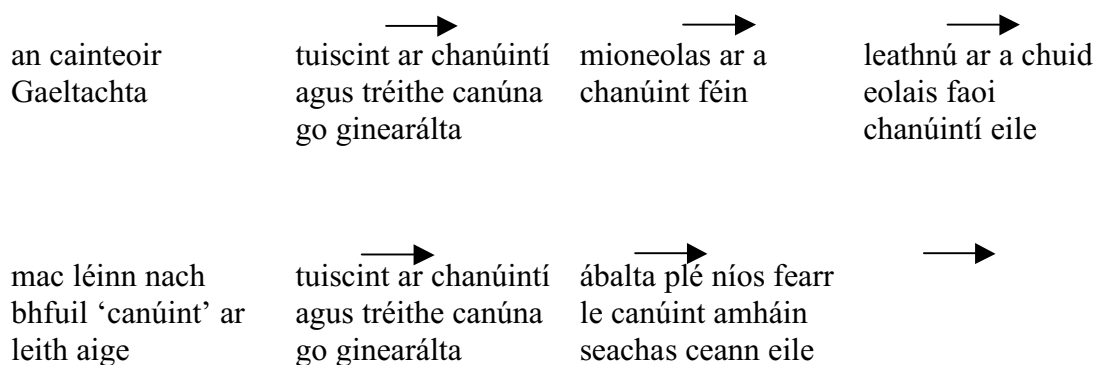
Nóta: Is i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga a mholtar an scil seo a fhorbairt den chuid is mó.

Sprioc: Cur le heolas na mac léinn faoi chanúintí na Gaeilge, cur lena gcumas iad a aithint agus a dtréithe éagsúla a idirdhealú ó chéile.
Cur ar chumas na mac léinn fuaimeanna na Gaeilge a dhéanamh go sásúil.

Moltaí:

- Maidir le cúrsaí foghraíochta moltar aird na mac léinn a tharraingt go rialta ar rithim nádúrtha na teanga agus ar chúrsaí béime chomh maith le fuaimeanna aonair.
- Níl sé i gceist go mbeadh cur amach domhain ag mic léinn na chéad bhliana ar chanúintí éagsúla ná go mbeadh tuiscint mhaith acu ar chainteoirí atá an-chanúnach nó ar scríbhneoireacht atá an-chanúnach. Mar sin féin, moltar réimse canúintí a bheith le cloisteáil ag na mic léinn i gcleachtaí éisteachta chun deiseanna a chruthú dóibh a gcuid eolais faoi na canúintí a leathnú agus tuiscint níos fearr a bheith acu ar chainteoirí nádúrtha.
- Moltar mic léinn a spreagadh le héisteacht go rialta le hagallaimh éagsúla ar Raidió na Gaeltachta agus na meáin eile agus agallaimh a mbeadh spéis acu féin iontu a roghnú.
- Moltar a n-aird a tharraingt go leanúnach ar thréithe canúna i gcaint na ndaoine a chloisfidh siad i míreanna éisteachta sa seomra ranga.
- Maidir le cainteoirí Gaeltachta moltar iad a chur ag machnamh ar thréithe a gcanúna féin agus a gcuid eolais faoi chanúintí eile a leathnú.

Seo sampla den chineál gluaiseachta a d'fhéadfadh a bheith i gceist maidir le forbairt ar eolas na mac léinn faoi chanúintí:

Nithe gur féidir aird na mac léinn Gaeltachta a tharraingt orthu ná:

- Leaganacha caighdeánacha v. leaganacha canúnacha.
- Conas a dhéantar cinneadh cad atá caighdeánach agus cad atá canúnach?
- Focail a bhíonn difriúil ó chanúint go canúint: srón / caincín; sceadamán / scornach.
- Conas idirdhealú a dhéanamh idir earráid ghramadaí agus ‘leagan canúnach’?
- Na tréithe a bhaineann le canúintí éagsúla (an fhoirm tháite i gcanúint na Mumhan, cuir i gcás).
- Impleachtaí atá ag canúintí (i.e. Ar cheart do dhaoine atá ag foghlaim na Gaeilge díriú ar chanúint ar leith? An tionchar a bhíonn ag canúintí ar na giorrúcháin a mbaintear úsáid astu i dteachtaireachtaí téacs – ‘ey’ nó ‘e va’ i gcomhair ‘oíche mhaith’?).
- Cén bhaint atá ag tuin chainte le canúint? An bhfuil greann ar leith a bhaineann le canúint / tuin chainte ar leith?
- Réimeanna teanga / stíleanna cainte.

Na Scileanna Teanga sa
Seomra Ranga
(An Fheasacht Teanga)

Moltaí do Theagascóirí

Nóta: Cé go bhfuil scileanna éagsúla teanga leagtha amach anseo ceann ar cheann, is cur chuige comhtháite atáthar ag moladh tríd an siollabas ar fad.

- Comhtháite ó thaobh na scileanna teanga de (labhairt, éisteacht, léamh, scríobh).
- Comhtháite ó thaobh na n-inniúlachtaí de (an *savoir*, *savoir faire*, *savoir être* agus *savoir apprendre* le chéile).

An Ghramadach sa Seomra Ranga

Is mar seo a mholtar díriú ar an ngramadach sa seomra ranga:

- go ciorclach i.e. ag filleadh ar na gnéithe céanna go rialta
- i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga de réir mar a thagann sí chun cinn
- bunaithe ar na hearráidí is coitianta a dhéanann na mic léinn sa ghrúpa áirithe teagaisc
- bunaithe ar an liosta ginearálta d'earráidí coitianta a théann leis an siollabas seo (féach Aguisín 2 de na Torthaí Foghlama)
- bunaithe ar riachtanais na mac léinn
- ceangailte le comhthéacs úsáid na teanga
- am ar leith a chur ar fáil chun díriú ar na fadhbanna gramadaí atá ag na mic léinn
- aiseolas rialta agus ceartú éifeachtach a chur ar fáil.

Bhíodh an dearcadh ann tráth agus tá fós ar uairibh go bhfuil foghlaim na gramadaí cosúil le tógáil balla – go bhfaigheann duine máistreacht ar an ngramadach trí bhloic a chur in airde ar a chéile, ceann ar cheann. Ach meastar anois gur próiseas níos casta atá ann. Cuireann Nunan, teangeolaí, i gcás gur cosúla foghlaim na gramadaí le fás gairdín seachas tógáil balla:

Learners do not learn one thing perfectly one item at a time, but learn numerous things simultaneously (and imperfectly). The linguistic flowers do not all appear at the same time, nor do they all grow at the same rate. Some even appear to wilt, for a time, before renewing their growth...They structure and restructure their understanding of the language in complex non-linear ways.

David Nunan, *Second Language Teaching and Learning* (1999, Heinle ELT).

Ní mholtar, mar sin, struchtúir na teanga agus rialacha gramadaí a mhúineadh mar chóras céimeanna – an aimsir láithreach seachtain amháin, an aimsir chaite seachtain eile, an modh coinníollach seachtain eile. Cur chuige ciorclach atá á mholadh – is é sin go bhfilltear ar na gnéithe céanna arís is arís eile, go mór mór más gnéithe iad a chothaíonn deacrachtaí do na mic léinn. Ní hionann sin is a rá nach ndéanfaí míreanna gramadaí a mhíniú ná nach ndéanfaí cleachtaí meicniúla ar mhíreanna áirithe, ach go ndéanfaí an t-eolas seo a athdhearbhú agus a threisiú go leanúnach i.e. nach ndéanfaí talamh slán de gurb ionann teagasc agus sealbhú.

Moltar gur *i gcomhthéacs* a chuirfí an ghramadach i láthair sna seisiúin teagaisc – is é sin go dtiocfadh gnéithe den ghramadach sin chun cinn sna téacsanna ranga (idir théacsanna éisteachta, léitheoireachta agus físe) agus go ndíreofaí ar an gcuid sin di a bhfuil fadhbanna ag na mic léinn léi. In ionad an teagascóir a rá mar sin go bhfuiltear ‘ag déanamh an tuisil ghinidigh inniu’ agus ag glacadh leis ansin go bhfuil an tuiséal ginideach ‘múinte’, moltar go dtarraingeofaí aird na mac léinn go leanúnach ar struchtúir na teanga de réir mar a thagann siad chun cinn agus i gcomhthéacs na dtéacsanna ranga. Tá sé tábhachtach mar sin féin, am ar leith a chur ar fáil sna seisiúin teagaisc chun díriú ar cheisteanna cruinnis agus gramadaí. Chuige sin moltar ‘cúinne na feasachta teanga’ a chothú i ngach seisiún ina ndíreofaí ar cheisteanna nó ar mhíreanna ábhartha gramadaí. Chun cúrsaí siollabais a éascú tá míreanna áirithe den fheasacht teanga á moladh mar mhíreanna a bhfuil tábhacht ar leith ag baint leo don chéad bhliain (féach Aguisín 2 leis an gcáipéis ‘torthaí foghlama’). Tá sé tábhachtach, áfach, na míreanna sin a roghnú bunaithe ar riachtanais an ghrúpa. Beidh grúpaí áirithe nach mbeidh aon ghá acu plé leis na briathra san aimsir láithreach, mar shampla, agus grúpaí eile a mbeidh sin mar bhunriachtanas acu. Beidh grúpaí ann nach mbeidh aon eolas acu ar théarmaíocht na gramadaí agus grúpaí eile a bheidh ar a gcompord leo. Níl sé i gceist go gcuirfeadh an liosta seo srian leis an ngramadach a dtarraingítear aird uirthi sa seomra ranga – níl ann ach liosta de na bunstruchtúir a ndéantar earráidí iontu go minic. Féadfaidh an teagascóir plé le haon ghné eile den ghramadach a mheasann sé atá riachtanach do na mic léinn chomh fada is go bhfuiltear ag cloí le prionsabail an dea-chleachtais i múineadh na gramadaí sin i.e. i gcomhthéacs agus go ciorclach.

Seachas na moltaí faoi bhunstruchtúir na chéad bhliana, níl idirdhealú á dhéanamh sa siollabas seo idir an ghramadach a moltar plé léi sa chéad bhliain, sa dara bliain agus sa tríú bliain (na haimsirí sa chéad bhliain agus an tuiséal ginideach iolra sa tríú bliain, cuir i gcás). Beidh dul siar agus treisiú agus forbairt faoi chaibidil ó bhliain go bliain ach máistreacht á léiriú orthu de réir mar a ghluaiseann na mic léinn ón gcéad bhliain go dtí an tríú bliain. Beidh mic léinn áirithe sa tríú bliain i gcónaí a bhainfidh tairbhe as cleachtaí ar na haimsirí agus beidh mic léinn sa chéad bhliain a mbeidh ceisteanna acu faoi tuiséal ginideach na haidiachta. Moltar, mar sin, go mbeadh an fheasacht teanga i gcónaí á cur in oiriúint don ghrúpa teagaisc bunaithe ar riachtanais an ghrúpa sin.

Cuireann an Fráma Tagartha Comónta Eorpach béim ar chomhthéacs úsáid na teanga. Is chuige sin a mholtar múineadh na gramadaí a cheangal le riachtanais na mac léinn agus leis an gcomhthéacs sochtheangeolaíoch ina mbeidh an teanga á labhairt.

Sampla 1

Topaic 8: An Ghaeltacht

Fothopaic: Ainmneacha agus Sloinnte

Seachas na rialacha a bhaineann le ginideach na sloinnte Gaelacha a chur i láthair na mac léinn go lom, is leor sa chéad bhliain samplaí atá tábhachtach do scríbhneoireacht na mac léinn a léiriú, seachas dul an-mhion sa scéal: *filíocht an Ríordánaigh, dán Chathail Uí Shearcaigh, téamaí Mháirtín Uí Dhireáin*. Bheadh sé tábhachtach chomh maith comhthéacs cultúrtha na n-ainmneacha a léiriú seachas díriú ar an ngramadach amháin. Seo nithe a bhféadfaí aird a tharraingt orthu sa chomhthéacs sin:

- An deacracht a chothaíonn litriú sloinnte Gaelacha do dhaoine agus an claonadh a bhíonn ann iad a aistriú go Béarla: *What's that in English?* Na cúiseanna leis seo.
- An claonadh a bhíonn ann i nGaelscoileanna agus i gcoláistí samhraidh ainmneacha Béarla a aistriú go Gaeilge: *Jane Mulligan* – Sinéad Ní Mhaolagáin. Na cúiseanna leis seo.
- Nach bhfuil sé neamhghnách aithne a bheith ar fhear mar *James O'Sullivan* sa Ghaeltacht ach mar 'Séamas Ó Súilleabháin' lasmuigh den Ghaeltacht. Na cúiseanna leis seo.
- An bhaint a bhíonn ag ginealaigh le hainmneacha sa Ghaeltacht i.e. *Tommy Tom Tom*. An spéis a léiríonn muintir na Gaeltachta i nginealach – 'sin iníon mic iníne Neil Sheáin Tom', cuir i gcás.
- An réim a bhaineann le hainmneacha – conas *Dear Sir* a rá, nó an féidir?
- An úsáid a bhaintear nó nach mbaintear as *Mrs*, *Ms* agus *Mr* sa Ghaeilge – nach gnách a thuilleadh 'a iníon' agus 'a mhic' a rá.

Sampla 2 **Briathra**

Tá gá i gcónaí aird na mac léinn a tharraingt ar struchtúr na mbriathra sa Ghaeilge ach seachas iad a chur i láthair mar liosta rialacha amháin tá nithe eile atá tábhachtach a bhaineann le comhthéacs úsáid na mbriathra. Seo roinnt samplaí:

- *Ceisteanna agus Freagraí*: Ba cheart go dtuigfeadh na mic léinn conas freagraí nádúrtha a thabhairt ar cheisteanna – nach gnách 'thaitin an cheolchoirm liom' a thabhairt mar fhreagra ar an gceist 'ar thaitin an cheolchoirm leat?'. Toisc go bhfuil an struchtúr féin ceart ó thaobh na gramadaí de baineann mic léinn úsáid as cé nach bhfuil sé nádúrtha sa chaint. Bheadh na freagraí 'thaitin – bhí sí ar fheabhas!' / 'níor thaitin – bhí sí go hainnis!' nó a leithéid, níos oiriúnaí. Tógann seo cleachtadh mar nach bhfuil taithí ag mic léinn ar a leithéid (seachas mic léinn Ghaeltachta, b'fhéidir) agus bheadh cleachtaí rialta úsáideach chun cabhrú leo é a shealbhú.
- *An Modh Ordaitheach*: Sampla eile de chomhthéacs úsáid na teanga i múineadh na gramadaí ná an modh ordaitheach. Bheadh an struchtúr seo níos tábhachtaí d'ábhar oidí ná do dhreamanna eile toisc gurb iad is minice a bheadh ag baint úsáide as an modh ordaitheach iolra, cuir i gcás. Ní bheadh cleachtaí ar an modh ordaitheach iolra de na briathra 'suigh', 'seas' agus 'éist' lárnach i riachtanais an ghnáthmhic léinn mar nach mbeadh sé ag úsáid na struchtúr sin go minic. Sa tslí chéanna tá tábhacht ag baint leis an réim a bhaineann leis an modh ordaitheach a léiriú don ghnáthmhac léinn – nach n-úsáidtear é ach le daoine a bhfuil aithne an-mhaith agat orthu nó le leanaí. B'fhiú chomh maith mí-úsáid an mhodha ordaitheach a cheartú – 'suigh síos, a pháistí', mar shampla.
- *An Aimsir Fháistineach*: Tá an aimsir fháistineach mar struchtúr tábhachtach d'ábhar oidí i ndéanamh pleananna ranga agus mar sin ba cheart aon obair ar an struchtúr sin a chur i gcomhthéacs na húsáide a bhainfidh siad as: 'glacfaidh na páistí páirt i gcluiche', 'déanfaidh mé rólghníomhaíocht leo', 'freagróidh siad ceist', 'pléifidh siad dán'.

- *An briathar saor*: Is fiú nuair atáthar ag díriú ar an mbriathar saor, a úsáid a chur i gcomhthéacs na scríbhneoireachta a dhéanann na mic léinn dá gcúrsa litríochta i.e. ‘táthar den tuairim’, ‘síltear gur duine conspóideach é’, ‘deirtear gur file tábhachtach é’. Tá tuairiscí nuachta úsáideach chun aird a tharraingt ar an mbriathar saor i gcomhthéacs. Moltar chomh maith díriú ar cheartúsáid an bhriathair shaoir – an difear idir ‘beidh an scéim críochnaithe’ agus ‘críochnófar an scéim’ / ‘beidh an tseirbhís stoptha’ / ‘stopfar an tseirbhís’.
- *Béim agus treisiú*: Tá an ghné seo de na briathra an-tábhachtach mar go gcuireann mí-úsáid béime isteach ar rithim na cainte agus ar thuiscint. Moltar aird a tharraingt air seo go leanúnach (samplaí: an difear idir ‘cheannaigh mé’ agus ‘cheannaigh mise’; an difear idir ‘fuair sí’ agus ‘fuair sise’).

Tá tábhacht ar leith ag baint le haiseolas agus le ceartú éifeachtach chun go sealbhóidh na mic léinn struchtúir na teanga. Moltar iad a chumasú chun a gcuid earráidí féin a cheartú, chomh maith le haiseolas rialta a thabhairt dóibh faoi na hearráidí is coitianta a dhéanann siad. Sa tslí sin bheifí ag súil go spreagfaí iad le freagracht a ghlacadh as a gcuid foghlama agus as an dul chun cinn a dhéanann siad.

An mac léinn Gaeltachta

Beidh struchtúir áirithe a bheidh go nádúrtha ag an mac léinn Gaeltachta agus nach mbeidh an bhéim chéanna le cur orthu sa teagasc is a bheadh le mac léinn T2 (urú ar fhoirmeacha ceisteacha, mar shampla) ach struchtúir eile a mbeidh gá díriú go sonrach orthu (an aidiacht san uimhir iolra, mar shampla).

Mar sin féin, tharlódh sé go mbeadh na riachtanais chéanna den chuid is mó ag mic léinn Ghaeltachta agus ag mic léinn T2 ó thaobh na gramadaí de. Tá dhá phointe breise le léiriú, áfach: (i) Is minic cainteoirí dúchais ag cáiseamh easpa eolais ar an ngramadach agus gach seans gur lú a gcuid eolais ar théarmaíocht na gramadaí agus ar chomhthéacs struchtúir na Gaeilge ná na mic léinn a d’fhoghlaim an Ghaeilge mar dhara teanga. Moltar béim faoi leith a chur ar an riachtanas seo i ngrúpa teagaisc ina bhfuil mic léinn Ghaeltachta. Tá sé mar aidhm go n-éireodh an mac léinn Gaeltachta muiníneach agus é ag plé lena theanga dhúchais mar chóras a bhfuil rialacha agus patrúin ag baint leis; (ii) Beidh béim faoi leith le cur ar chomhthéacs an Chaighdeáin agus na teanga scríofa a mhíniú – Cad leis a nglactar sa scríobh? Cad iad na rudaí gur leaganacha canúnacha iad ach atá ‘ceart’ agus cad iad na rudaí gur earráidí gramadaí iad?

Féach chomh maith Aguisín 1 leis an gcáipéis ‘Torthaí Foghlama’.

Nithe ar cheart béim a chur orthu

Comhthéacs Fuaimneanna na Gaeilge i gcomhthéacs teangacha eile. An tábhacht a bhaineann le foghraíocht. An féidir deacrachtaí foghraíochta a aithint? Conas is féidir feabhas a chur ar fhadhbanna foghraíochta?

Cúrsaí béime *Béim sa Bhéarla*
Is minic a chuireann sé iontas ar mhic léinn go bhfuil a leithéid de rud ann agus béim i dteanga, go mór mór sa Bhéarla. Is fiú iad a chur ag cleachtadh béime in abairtí Béarla agus ag iniúchadh na mbríonna éagsúla a bhíonn mar thoradh ar an athrú béime. Samplaí: (i) *I didn't go to Paris because of the food* (athraíonn an bhrí ag brath ar an áit a bhfuil an bhéim) (ii) *Where are you living?* (iii) *What did you do?* Tá sé tábhachtach a léiriú nach ionann an córas béime seo sa Ghaeilge agus sa Bhéarla.

Béim agus treisiú sa Ghaeilge
An tábhacht a bhaineann le treisiú: ‘táim ag dul amach anocht’ v. ‘táimse ag dul amach anocht’ / ‘cá bhfuil tú i do chónaí?’ v. ‘cá bhfuil tusa i do chónaí?’

Deacrachtaí béime sa Ghaeilge
‘sin **do** fhadhb’, ‘tá sé **chomh** deas’, bhí an leabhar **rómhaith**’ (nuair nach bhfuil an bhéim oiriúnach).

Béim i bhfocail aonair

- **fuinneog** nó **fuinneog**
- **cailín** nó **cailín**
- focail a mbíonn an claonadh ag mic léinn an bhéim a chur san áit mhícheart iontu: **banaltra**
- gan béim a bheith á cur ar aon siolla ar leith nuair atá gá le béim
- ag cur béime san áit nach bhfuil sí: *ar buila* (er’ bi’l’ə): ‘ar buile’ agus ‘Conas **atá** tú?’

Fuaimneanna éagsúla

Seo samplaí de na rudaí ar cheart aird a tharraingt orthu:

- Gutaí fada agus na gutaí gairide: an difear a dhéanann síneadh fada do bhrí agus fuaim focail (‘tá ba agam leo’

seachas ‘tá bá agam leo’; ‘sean’ v. ‘Seán’, an claonadh atá ag mic léinn ‘fíor’ a rá in áit ‘fir’ srl.)

- Na défhoghair
- Na consain leathana
- Na consain chaola
- an ‘r’ caol: ‘Nóirín’, ‘fir’
- ‘a’ an Bhéarla á fhuaimniú sa Ghaeilge: ‘ragobair’, ‘lag’, ‘bagairt’, ‘mac’ srl.
- an ‘ch’, an ‘gh’ agus an ‘dh’
- an fhuaim ‘ng’: ‘Seachtain na nGiobal’

Canúintí

Ba cheart aird na mac léinn a tharraingt ar na príomhdhifríochtaí foghraíochta idir na canúintí éagsúla. Chuige seo, moltar réimse leathan téacsanna éisteachta ina bhfuil canúintí éagsúla le cloisteáil a úsáid sa seomra ranga agus aird leanúnach a tharraingt ar dhifríochtaí canúna agus ar fhuaimneanna éagsúla (go mór mór sa chás gur cainteoirí dúchais iad na mic léinn).

Rithim chainte

Gné eile den fhoghraíocht a mbíonn deacrachtaí ag mic léinn léi ná an rithim chainte agus tuin chainte – sin an fhoghareolaíocht osteascánach (*suprasegmental phonology*). Tá tábhacht ar leith ag baint leis an ngné seo den fhoghraíocht agus is trí ionchur rialta éisteachta is mó is féidir í a fheabhsú.

Conas díriú ar an bhfoghraíocht sa seomra ranga

- Is féidir abairtí a chumadh a léiríonn na difríochtaí fuaime chun seans a thabhairt do na mic léinn iad a chleachtadh.

Samplaí d’abairtí a léiríonn difríochtaí fuaime:

‘Tá tuí ar thaobh an tí tuí tá thíos sa toinn’ (rabhlóg).

Bhí an Taoiseach ag seasamh ar thaobh an tí.

Bhí Seán agus Síle sásta leis an socrú nua.

D’ól an cailín fionn fiáin an fíon dearg.

Tá sé fíor go raibh na fir ann.

Tá an lá ag leá go tapa.

Sin é an fear is fearr.

Is áit an áit é sin.

Ar labhair tú leis faoi na leabhair?

Bí cúramach leis an leabhar buí sin!

Tá Seán ag éirí sean anois.

Sampla de rabhlóg a léiríonn difríochtaí béime:

‘Bhí bean ag Joe is bhí *banjo* ag Joe is bhí *banjo* ag bean Joe. B’fhearr go deo Joe ag an *mbanjo* ná bean Joe ar an *mbanjo* go deo’ (léiríonn athrú béime an difear idir *banjo* agus ‘bean Joe’).

Péirí focal a léiríonn difríochtaí fuaime:

mín/maoin

críoch/i gcrích

siúl/súil

tuí/tí

braon/bréan (‘tá mé bréan de rud’ seachas ‘tá mé braon de’)

- Is féidir aird a tharraingt ar an bhfoghraíocht i dtéacsanna éisteachta, go mór mór an fhoghraíocht mar a bhaineann sí le canúintí éagsúla.
- Is fiú na féidearthachtaí a bhaineann le pacáistí teicneolaíochta mar *Wimba Voice Tools* agus áiseanna eile féintaifeadta a fhiosrú chun foghraíocht na mac léinn a fheabhsú.
- Is féidir úsáid a bhaint as ábhar teagaisc mar *vifax* chun cabhrú leis na mic léinn díriú ar fhoghraíocht: d’fhéadfaidís an script den mhír nuachta a fháil (mar chuid den chleachtadh ranga a chuirtear ar fáil le *vifax*) agus éisteacht arís leis an mír ag leanúint na scripte agus á léamh os ard.
- Moltar go láidir cabhrú leis na mic léinn aghaidh a thabhairt ar na deacrachtaí foghraíochta atá acu féin go pearsanta. Díríonn Tasc 2 den fhilleán foghlama air seo, ach go hidéalach dhéanfaí a leithéid sin de thasc go rialta i rith na bliana chun fadhbanna foghraíochta a chur ar a súile do na mic léinn.

An mac léinn Gaeltachta agus cúrsaí foghraíochta

Cé gur dócha nach mbeadh cleachtaí cainte a léiríonn an difear idir consan leathan agus consan caol tairbheach do chainteoirí dúchais, moltar mar sin féin aird na mac léinn seo a dhíriú ar thábhacht na foghraíochta, ar chóras fuaimeanna na teanga, na fuaimeanna a bhaineann le canúintí eile agus an difear idir a gcanúint féin agus canúintí eile.

Stór Focal sa Seomra Ranga

Maidir le stór focal tá béim le cur ar na gnéithe seo a leanas agus topaicí éagsúla an tsiollabais á gcur i láthair na mac léinn:

- leathnú agus saibhriú
- athrá a sheachaint
- stór focal sna canúintí éagsúla
- oiriúnacht réime

Leathnú agus saibhriú

Tá dúshlán ar leith ag baint le saibhriú teanga mar go mbíonn claonadh ag na mic léinn cloí leis na seanfhoirmlí agus leis na seanmhúnlaí seanchaite céanna agus gan leaganacha nua a tharraingt chucu féin. Beidh sé mar aidhm a chur ar a gcumas leaganacha níos saibhre a úsáid sna comhthéacsanna cearta:

Samplaí:

- Seachas ‘tá ocras orm’, go mbeadh ‘tá mé stiúgtha’, ‘tá mé caillte den ocras’ srl. mar mhalairt.
- Seachas ‘tá an leabhar sin leadránach’, go mbeadh ‘níor chuireas aon suim sa leabhar sin, bhí sé leamh agus tur mar leabhar agus ní raibh mórán le dealramh le rá ag an údar’.
- Seachas ‘bhí an cheolchoirm go maith’ go mbeadh ‘bhí an cheolchoirm ar fheabhas’, ‘bhí sí thar barr’, ‘bhain mé as-sásamh as an ócáid’, ‘bhí oíche ar dóigh agam’ srl.
- Baineann leathnú stór focal leis an labhairt agus leis an scríobh (seachas ‘tá an dán sin go maith’ go scríobhfaí ‘is sárfhile é Michael Davitt agus chuaigh a chuid dánta go mór i bhfeidhm orm’, cuir i gcás).

	Ag tosú le —————>	Ag dul ar aghaidh go dtí
Mac léinn ag leibhéal íseal	tá ocras orm	tá mé stiúgtha
Cainteoir dúchais le Gaeilge na Mumhan	tá ocras orm, táim caillte den ocras, tá mo bholg thiar ar mo dhroim, táim lag, tá geonaíl i mo ghoile	leaganacha ó chanúintí eile: tá mé stiúgtha tá mé ar slabhra leis an ocras

Athrá a sheachaint

Ba cheart cabhrú leis na mic léinn leaganacha nua a tharraingt chucu féin d’fhonn an t-athrá a sheachaint. Moltar a n-aird a tharraingt ar aon athrá a bhíonn ina gcuid

scríbhneoireachta agus cabhrú leo teacht ar leaganacha eile. Tá sé tábhachtach a chur ar a súile dóibh go bhfuil ceangal idir an léitheoireacht agus leathnú agus saibhriú stór focal agus leaganacha cainte.

Canúintí

Moltar aird na mac léinn a tharraingt ar stór focal sna canúintí éagsúla – bheadh seo tairbheach go mór mór do mhic léinn Ghaeltachta.

Oiriúnacht an stóir focal

Tá béim le cur chomh maith ar oiriúnacht na bhfocal don chomhthéacs. Arís, braitheann seo ar thúsphointe na mac léinn agus ar an líofacht atá acu. D'fhéadfaí, mar shampla, díriú ar chódmhalartú sa chomhthéacs seo le mic léinn Ghaeltachta (cad iad na focail a deirtear i mBéarla seachas i nGaeilge). Le grúpa eile, d'fhéadfaí díriú ar sheachaint na seanfhocal a foghlaimíodh ar scoil i gcomhthéacsanna mí-oiriúnacha (riachtanas nach mbeadh ag mic léinn Ghaeltachta, b'fhéidir).

An mac léinn Ghaeltachta

Nithe ar ar cheart aird an mhic léinn Ghaeltachta a tharraingt:

- Leathnú stór focal sna réimsí comhaimseartha: ‘bhí mé ag lorg leathanach lín’, mar shampla, in áit ‘bhíos ag *surfáil* ar an *net*’.
- Forbairt ar stór focal lasmuigh den fhearann pearsanta: ‘ní éireoidh liom an aiste a dhéanamh don sprioclá atá luaite – ar mhiste leat síneadh ama a thabhairt dom?’ (seachas ‘ní bheidh sé déanta in am – táim ag lorg *extension*’).
- Eolas ar chanúintí eile: glacfar leis go gcothóidh canúintí eile roinnt deacrachtaí fós don mhac léinn Ghaeltachta sa chéad bhliain – ní bheifí ag súil leis go dtuigfeadh mac léinn ó Ghaoth Dobhair leaganacha Muimhneacha mar ‘an bhfeadaraís ná feaca í sin le stáir?’ (‘an bhfuil a fhios agat nach bhfaca mé ise le tamall fada?’) ach beidh sé ag cur lena chuid eolais ar chanúintí eile agus ar leaganacha caighdeánacha de réir a chéile.
- Eolas ar leaganacha caighdeánacha d'fhocail ina chanúint féin (‘leabhair’ seachas ‘leabhartha’ agus ‘leabharthaí’ srl.).

Is fiú na mic léinn seo a spreagadh le héisteacht le cláir cúrsaí reatha agus píosaí iriseoireachta a léamh go rialta chun cur lena stór focal i réimsí comhaimseartha. Bhainfeadh a bhformhór tairbhe as cleachtaí féinriartha mar *vifax* chomh maith chun cur lena stór focal.

Moltaí faoi nithe a bhféadfaí aird a tharraingt orthu nuair atáthar ag plé le stór focal, ag brath ar chumas teanga na mac léinn

- Inscne focail – an tábhacht a bhaineann le hinscne a bheith ar eolas agat agus conas inscne a aithint. Go bhfuil focail ann a bhfuil brí dhifriúil acu nuair a bhíonn inscne eile acu i.e. ‘an tAire’/ ‘an aire’. Focail atá baininscneach i gcanúint amháin ach firinscneach i gcanúint eile (‘an ainm’: baininscneach i gcanúint na Mumhan, ‘an asal’: baininscneach i gcanúint Uladh).
- Focail Bhéarla nach féidir a aistriú go Gaeilge agus míthuiscintí fúthu: ‘Cén Ghaeilge atá ar *Microsoft Excel*’?
- Focail nach féidir a úsáid sa tslí chéanna i nGaeilge agus i mBéarla (‘an t-acht tacaíochta’ *the supporting act*, mar shampla).
- Focail a chothaíonn míthuiscintí sna canúintí: ‘Tá mé buartha’ (*worried* i gcanúint na Mumhan ach *sorry* i gCanúint Uladh); ‘cúramach’ (*busy* i gcanúint na Mumhan ach *careful* i gcanúintí eile); láithreach (*later* i gcanúint na Mumhan ach *immediately* i gcanúintí eile).
- An comhthéacs a bhaineann le húsáid focail: ‘baineadh mionghortuithe di’ a chloisfí i dtuairiscí nuachta ach nach gcloisfí i gcomhrá.
- Focail chosúla: in aice le, gar do, cóngarach.
- Malairt brí: deas/gránna; mór/beag.
- Focail a mbíonn deacrachtaí ag foghlaimeoirí idirdhealú a dhéanamh eatarthu: ‘bhí an cheolchoirm thar fóir’ seachas ‘bhí an cheolchoirm thar barr’ / ‘tá dul ar aghaidh á dhéanamh againn’ seachas ‘tá dul chun cinn á dhéanamh againn’ / ‘cúpla’ seachas ‘lánúin’ / ‘ag éirí braon de rud’ seachas ‘ag éirí bréan de rud’ / ‘bábóg’ seachas ‘leanbh’ / ‘rómhór’ seachas ‘an-mhór’ / ‘an iomarca’ seachas ‘go leor’ / ‘sóisialach’ seachas ‘sóisialta’/ srl.
- Focail a dtéann réamhfhocail leo: ‘freastal ar’ (tá úsáid theoranta ag ‘freastal’ ann féin) agus ‘bualadh le’ seachas ‘bualadh’ - ceann a chothaíonn deacrachtaí go rialta.
- Focail a bhfuil cúpla brí acu: foireann – *team* / foireann – *staff*; údar – *author* / údar – *reason* (údar gearáin, údar áthais srl.).
- Focail atá comónta sa Ghaeltacht ach nach mbíonn ag foghlaimeoirí go minic: ‘mótar’ (gluaisteán).
- Focail a bhíonn ar eolas uaireanta ag foghlaimeoirí ach nach bhfuil comónta sa Ghaeltacht: ‘bristí géine’ (*jeans*).
- Focail atá difriúil ó Ghaeltacht go Gaeltacht: ‘caincín’ (srón), ‘sceadamán’ (scornach).
- Béim i bhfocail: **fuinneog** nó **fuinneog**.
- Fuaimniú focail: conas a fhuaimnítear an focal ‘roinn’? (*rín?*, *rinn?*, *roighin?*).
- Deirí focal: críochnaíonn slite beatha le -óir, -eoir; an iarmhír –ín: tigín, buachaillín.
- Stór focal comhaimseartha – an teanga i dteachtaireachtaí téacs, mar shampla: ‘grma’ (go raibh maith agat), ‘7N’ (seachtain).
- Códmhalartú: ‘tá mo *motorbike* istigh sa *gharage*’, ‘bhíos ag *choppáil carrots* ar an *mbreadboard*’.
- Ceartúsáid leaganacha cainte agus seanfhocail – go mbeifí ag dul thar fóir dá ndéarfaí ‘ar scáth a chéile a mhaireann na daoine’ nuair a shínfeadh duine peann chugat, cuir i gcás.

An mac léinn Gaeltachta agus an oiriúnacht shochtheangeolaíoch

Cé go mbeidh tuiscint níos doimhne ón tús ag mic léinn Ghaeltachta ar oiriúnacht teanga, réim, béasacht agus nithe a bhaineann go dlúth leis an ngné shochtheangeolaíoch den teanga, tá sé fós tábhachtach go bhforbródh mic léinn Ghaeltachta na réimsí seo agus go leathnódh a dtuiscint orthu agus ar an tábhacht a bhaineann leo. Mar sin féin, ní hionann mar a dhíreofaí ar an ngné seo den teanga sa seomra ranga le mic léinn Ghaeltachta agus le mic léinn ó chúlra eile.

Nithe ar féidir aird a tharraingt orthu agus tuiscintí na mac léinn Gaeltachta faoin oiriúnacht shochtheangeolaíoch á leathnú:

- Is sna fearainn eile seachas an fearann pearsanta den chuid is mó a bheidh oiriúnacht shochtheangeolaíoch le forbairt ag na mic léinn Ghaeltachta – moltar a n-aird a tharraingt ar an gcaint fhoirmiúil agus ar an scríbhneoireacht, seachas ar an gcaint a bhaineann leis an bhfearann pearsanta amháin.
- Réimeanna teanga – conas idirdhealú a dhéanamh idir réimeanna neamhfhoirmiúla agus foirmiúla. An bhfuil céimeanna éagsúla laistigh de na catagóirí sin? An bhfuil leaganacha áirithe níos ‘foirmiúla’ nó níos ‘neamhfhoirmiúla’ ná a chéile?
- Canúintí eile – greann, cora cainte, an chaint choitianta, athrú réime – beifear ag súil go leathnóidh a n-eolas ar na nithe seo i gcanúintí seachas a gcanúint féin agus sa teanga ‘oifigiúil’ chaighdeánach chomh maith.
- Conas mar a bhíonn tionchar ag an duine a mbíonn tú ag caint leis ar an rogha teanga a dhéanann tú? An maolaíonn tú do chanúint le daoine áirithe? An bhfuil comhthéacsanna ina seachnaíonn tú an códmheascadh? An bhfuil difear idir an tslí a labhraíonn tú le do léachtóirí agus le do theaghlach sa bhaile? An bhfuil difear idir an tslí a labhraíonn tú le mic léinn ó Ghaeltachtaí eile agus le mic léinn ó do cheantar féin?
- An tslí a gcothaíonn focail / leaganacha ó chanúintí eile míthuiscintí (‘an bhfuil tú cúramach’ (*careful*) v. ‘an bhfuil tú cúramach’ (*busy*); ‘déanfaidh mé láithreach é’ (*later*) v. ‘déanfaidh mé láithreach é’ (*immediately*)).
- Cad iad na difríochtaí idir na slite a gcuireann tú tú féin in iúl sa chaint agus sa scríobh? Conas friotal a chur air seo?
- An bhfuil greann / scéalta / comhraite áirithe a cheapann tú nach dtuigfeadh daoine lasmuigh de do cheantar féin? Cén fáth?
- Cén tionchar atá ag tuiscintí pobail / tuiscintí faoi áit ar an tslí a gcuireann tú tú féin in iúl? Cén tionchar a bhíonn aige ar an tslí a roghnaíonn tú ábhar cainte? An mbaineann mórán de na scéalta grinn atá agat ón mbaile le daoine ar leith agus áiteanna ar leith?
- An féidir greann a aistriú? Cén fheidhm atá ag aistriúchán? Cén dearcadh atá agat ar an teanga a bhíonn i gcaipéisí oifigiúla Gaeilge?

Moltaí faoi fhorbairt na hoiriúnachta sochtheangeolaíche le mic léinn eile

- Conas a bheith béasach sa teanga: an difear idir an modh ordaitheach agus leaganacha mar ‘ar mhiste leat?’, ‘an cuma leat?’, ‘an bhféadfá?’ srl. / an difear idir ‘cad atá uait?’ agus ‘an féidir liom cabhrú leat?’.
- An difear idir leaganacha áirithe comhchiallacha: ‘ní maith liom a rá leat’ v. ‘is oth liom a chur in iúl duit’; an difear idir ‘bronntanas’ agus ‘tabhartas’.
- Conas plé go sóisialta le daoine i.e. comhbhrón a dhéanamh le duine, míshástacht a chur in iúl i slí oiriúnach, teanga na hidirbheartaíochta srl.
- Conas mothúcháin a chur in iúl – seo réimse a chothaíonn deacrachtaí do mhic léinn go minic: ‘bhí sceitimíní áthais orm’ a sheachaint, mar shampla.
- Feasacht a mhúscailt faoi leaganacha a foghlaimíodh ar scoil b’fhéidir, ach nach bhfuil nádúrtha: ‘i mo thuairim phearsanta féin’ (ró-úsáid), ‘bhí spórt agus spraoi ann’, ‘tír gan teanga, tír gan anam’ srl.
- Feasacht a mhúscailt faoi thábhacht na foghraíochta agus an tionchar a bhíonn ag an bhfoghraíocht ar chumarsáid le cainteoirí Gaeltachta.
- Tá béim ar an ngné seo den teanga i gcuid de na tascanna don fhillteán foghlama – féach tasc 2 (an fhoghraíocht) agus tasc 6 (litir oifigiúil).

Moltaí faoi conas aird a tharraingt ar an oiriúnacht shochtheangeolaíoch sa seomra ranga

- Trí aird a tharraingt ar oiriúnacht stór focal agus frásaí éagsúla nuair atá téacsanna á léamh – focail a oireann do chomhthéacsanna éagsúla (an ndéarfá ‘déanaim comhbhrón leat ar bhás do charad’ le duine nó an oiriúnaí ‘tá brón orm a chloisteáil faoi do chara?’ / an ndéarfá ‘cheannaigh mé tabhartas duit?’ / an ndéarfá ‘thaisteal mé ar muir go dtí an Fhrainc?’ / ‘a léachtóir, a chara’ / ‘haigh, a Ollaimh’).
- Trí aird a tharraingt ar chúrsaí stíle i bpíosaí léitheoireachta – teanga na tuairisce, na critice, na hinsinte, na cruthaitheachta.
- Trí aird a tharraingt ar chúrsaí stíle i dtéacsanna éisteachta – úsáid an bhriathair shaoir i dtuairisc nuachta ar TG4 seachas cur síos neamhfhoirmiúil ó dhuine ar Raidió na Gaeltachta ar a laethanta saoire.
- Trí mhúineadh na gramadaí a cheangal le comhthéacs úsáid na teanga – comhthéacs an mhodha ordaitheach (nach bhfuil sé béasach é a úsáid le héinne seachas leanaí agus daoine a bhfuil aithne agat orthu), comhthéacs an bhriathair shaoir (ceangailte le tuairiscí nuachta, mar shampla), comhthéacs na mbriathra (cé chomh tábhachtach is atá sé freagra nádúrtha a thabhairt ar cheist: ‘An ndearna tú an aiste? Rinne’ seachas ‘Rinne mé an aiste’).
- Trí aird a tharraingt ar thuin chainte, greann agus rudaí atá ráite go hindíreach i dtéacsanna éisteachta agus scríofa.

An Léamhthuiscint sa Seomra Ranga

Moltaí faoin léamhthuiscint sa seomra ranga

- Ba chóir taithí a thabhairt do na mic léinn ar réimse leathan téacsanna a léamh: iriseoireacht, scríbhneoireacht chruthaitheach, tuairiscí, comhfhreagras.
- Ba chóir réimse leathan tascanna a bheith bunaithe ar na téacsanna sin. Tá tábhacht ar leith ag baint le cleachtaí a dhíríonn ar shruthléamh agus ar shracléamh seachas ar an ngrinnléitheoireacht amháin.
- Ba chóir béim a chur ar chumasú na mac léinn chun straitéisí éifeachtacha léitheoireachta a tharraingt chucu féin chun dul i ngleic le téacsanna dúshlánacha nó canúnacha a bhuaileadh leo.
- Ba chóir béim a chur ar cheartúsáid foinsí tagartha (foclóirí, áiseanna téarmaíochta srl.). Féach an méid atá ráite i ‘Scileanna Foghlama’.
- Ba chóir an léitheoireacht neamhspleách a spreagadh. Moltar na mic léinn a spreagadh chun ábhar léitheoireachta bainteach lena spéiseanna féin a chuardach (taispeáint dóibh conas cartlann www.beo.ie a chuardach, mar shampla).
- Ba chóir tuiscint a chothú ar thábhacht na léitheoireachta d’fhoghlaím teanga, ar na straitéisí léitheoireachta atá ar eolas ag na mic léinn agus ar conas léamh go héifeachtach.

An mac léinn Gaeltachta agus an léamhthuiscint

Moltar réimse leathan téacsanna a chur os comhair an mhic léinn Ghaeltachta: téacsanna a chuirfidh lena chuid eolais ar chanúintí eile, téacsanna a chuirfidh lena chuid eolais ar an teanga chaighdeánach agus téacsanna ina chanúint féin chomh maith.

An Scríbhneoireacht sa Seomra Ranga

Moltaí faoin scríbhneoireacht sa seomra ranga

- Ba chóir go leor taithí a thabhairt do mhic léinn ar théacsanna éagsúla a scríobh. Moltar tascanna scríofa a bheith ar siúl sna seisiúin teagaisc agus mar obair bhaile (d’fhéadfadh na mic léinn na príomhphointí a bhí in alt a léigh siad nó i bplé a bhí acu a scríobh i ngrúpaí sa rang agus ansin ceann de na pointí sin a fhorbairt mar obair bhaile. D’fhéadfaidís éisteacht le hargóint a bheadh á déanamh i mír éisteachta agus an taobh eile den argóint sin a fhorbairt mar obair bhaile).
- Ba chóir go mbeadh béim á cur ar *phróiseas* na scríbhneoireachta chomh maith leis an *táirge* – is é sin go spreagfaí na mic léinn chun céimeanna ullmhúcháin a leanúint sula gcuirtear an leagan deireanach ar fáil agus taithí a fháil ar an bpróiseas ullmhúcháin seo chun gur féidir leo éirí níos neamhspleáiche ina gcuid scríbhneoireachta (bailiú smaointe, dréachtú, struchtúrú, athbhreithniú, measúnú).

- Ba chóir na mic léinn a spreagadh le díriú ar *struchtúr* an phíosca scríbhneoireachta chomh maith leis an teanga féin.
- Ba chóir cleachtadh rialta a dhéanamh ar achoimrí a dhéanamh ar théacsanna agus ar anailís a dhéanamh ar théacsanna.
- Ba chóir taithí a thabhairt do mhic léinn ar théacsanna a chumadh a bhaineann leis an bhfearann oideachais (léirmheasanna, anailís ar théacsanna litríochta, tuairimí a chur in iúl srl.).
- Ba chóir go mbeadh cruinneas gramadaí á fhorbairt diaidh ar ndiaidh – tá ról tábhachtach ag an gceartú rialta éifeachtach ar thascanna scríbhneoireachta i gcothú an chruinnis sin.
- Ba chóir béim a chur ar litriú agus ar cheart-úsáid comharthaí poncaíochta.

An mac léinn Gaeltachta agus an scríbhneoireacht

Ba chóir cabhrú leis an mac léinn Gaeltachta na nithe seo a leanas a dhéanamh:

- Idirdealú a dhéanamh idir an teanga scríofa agus an teanga labhartha i dtreo is nach gcuireann tionchar na teanga labhartha isteach rómhór ar an scríobh.
- É féin a chur in iúl i réimsí lasmuigh den fhearann pearsanta i slí is nach gá dó a chuid cainte a theorannú agus dul i muinín an Bhéarla.
- Déileáil i slí bhunúsach le réim sa scríbhneoireacht (gan a bheith ró-neamhfhoirmiúil, cuir i gcás).

An Chluastuiscint sa Seomra Ranga

Moltaí faoin gcluastuiscint sa seomra ranga

- Ba chóir taithí a thabhairt do na mic léinn ar réimse leathan téacsanna éisteachta ina bhfuil:
 - réimse leathan ábhar / topaicí
 - éagsúlacht canúintí
 - éagsúlacht i stíleanna cainte
 - cainteoirí nádúrtha
- Ba chóir aird a tharraingt ar stíleanna éagsúla sna míreanna éisteachta:
 - tuairiscí nuachta v. cuntais phearsanta, mar shampla.
 - stíleanna éagsúla a bhíonn ag cainteoirí éagsúla (cainteoir a mbíonn a chuid cainte lán den chódmhalartú v. cainteoir a bhfuil an nua-thearmaíocht ar a thoil aige).
 - mothúcháin (duine ag cur míshástacht in iúl v. duine ag caint faoi eachtra a thug sásamh dó).

- Ba chóir aird a tharraingt ar chanúintí éagsúla sna téacsanna éisteachta.
- Ba chóir taithí a thabhairt do na mic léinn ar pháirt ghníomhach a ghlacadh i gcomhráite agus in idirghníomhaíocht nádúrtha – díospóireachtaí srl.
- Ba chóir taithí a thabhairt do na mic léinn ar a bheith ag éisteacht le cainteoirí maithe, líofa, nádúrtha.

An mac léinn Gaeltachta agus an chluastuiscint

Moltar taithí a thabhairt don mhac léinn seo ar a bheith ag éisteacht le canúintí eile agus le míreanna éisteachta a bhfuil an nua-théarmaíocht agus stór focal comhaimseartha le cloisteáil iontu.

An Chaint sa Seomra Ranga

Moltaí faoin gcaint sa seomra ranga

- Ba chóir cur le líofacht na mac léinn trí dheiseanna a thabhairt dóibh páirt rialta ghníomhach a ghlacadh i gcomhráite agus in idirghníomhaíocht ranga.
- Ba chóir deiseanna a chur ar fáil do mhic léinn labhairt faoi réimse leathan topaicí.
- Ba chóir deiseanna a chur ar fáil do mhic léinn tuairimí a chur in iúl agus a chosaint, argóintí a fhorbairt, míniú agus soiléiriú a thabhairt.
- Ba chóir deiseanna a chur ar fáil do mhic léinn stíleanna éagsúla cainte a chleachtadh – cuir i láthair, díospóireachtaí agus agallaimh, caint faoi thopaicí teibí – seachas díreach comhrá pearsanta.
- Ba chóir béim a chur ar an bhfoghraíocht – is é sin (i) ar fhuaimneanna aonair agus (ii) ar rithim nádúrtha cainte.
- Ba chóir béim a chur ar chruinneas cainte chomh maith le líofacht.
- Ba chóir béim a chur ar leathnú stór focal agus saibhriú cainte.
- Ba chóir béim a chur ar oiriúnacht cainte agus ar roghnú na bhfocal agus na stíle cuí don chomhthéacs.

An mac léinn Gaeltachta agus an chaint

Ba chóir díriú ar na nithe seo a leanas leis an mac léinn Gaeltachta:

- A aird a tharraingt ar réimeanna teanga sa chaint i.e. an chaint a bheith oiriúnach don chomhthéacs.
- Cruinneas gramadaí a fhorbairt sa chaint.
- Forbairt a dhéanamh ar stór focal comhaimseartha agus ar an stór focal a bhaineann le fearainn lasmuigh den fhearann pearsanta.
- Éirí níos muiníní in idirghníomhaíocht le daoine le canúintí eile seachas a chanúint féin.

Siollabas Nua don Chéad Bhliain Ollscoile

Fillteán Foghlama don Chéad Bhliain

Treoir do Mhic Léinn

An Mheitheal um Theagasc
na Gaeilge ar an Tríú Leibhéal

Fillteán Foghlama don Chéad Bhliain

Clár

Treoir Ghinearálta	lch 3
Tasc 1 Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa scríobh*	lch 5
Tasc 2 Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa chaint*	lch 6
Tasc 3 Agallamh	lch 7
Tasc 4 Píosa taighde*	lch 8
Tasc 5 Cur i láthair*	lch 8
Tasc 6 Cúrsa beatha agus litir iarratais	lch 9
Tasc 7 Obair ghrúpa*	lch 10
Tasc 8 Cúrsaí Gaeltachta	lch 11
Tasc 9 (a): Léirmheas leabhair	lch 12
(b): Léirmheas eile	lch 12
Tasc 10 Píosaí scríbhneoireachta	lch 13

*Tascanna éigeantacha

Sampla d'anailís ar thasc 9 (a)	lch 14
Sampla d'anailís ar thasc 9 (b)	lch 15
Sampla d'anailís ar thasc 1	lch 16
Anailís ar na tascanna: Teimpléad	lch 18
Seicliosta don fhillteán foghlama	lch 19
Earráidí Coitianta	lch 20
Ceisteanna Coitianta faoin bhfillteán foghlama	lch 22

Treoir Ghinearálta

Tá **naoi dtasc** le déanamh i rith na bliana agus tá na tascanna sin le cur i bhfillteán foghlama. Chomh maith leis na tascanna féin, tá **anailís** le déanamh ar gach tasc. Is é atá i gceist anseo ná cur síos ar conas a thug tú faoin tasc a dhéanamh, na dúshláin a bhuail leat i ndéanamh an tasc agus an méid a d'fhoghlaim tú faoin teanga agus tú i mbun an tasc. Tá samplaí den chineál anailíse atá ag teastáil tugtha ar leathanaigh 14-17.

Tá tasc amháin is féidir a fhágáil ar lár, ach bí cúramach, tá tascanna 1, 2, 4, 5, 7 éigeantach – ní féidir aon cheann de na tascanna sin a fhágáil ar lár.

An Anailís

Is é atá ag teastáil san anailís ná machnamh a dhéanamh ar an tslí ar thug tú faoin tasc agus ar an méid a d'fhoghlaim tú. Caithfidh tú anailís a dhéanamh ar gach tasc – **níl an tasc déanta go dtí go mbíonn an anailís déanta**. Seo a leanas na nithe a gcaithfidh tú cuntas a thabhairt orthu san anailís:

An modh a d'úsáid tú	Conas a thug tú faoin tasc? Ar labhair tú le daoine eile chun comhairle a fháil? Ar úsáid tú foclóir nó leabhar gramadaí? Ar éist tú le clár raidió a chabhródh leat? Ar léigh tú alt? An bhfuair tú cabhair ón teagascóir nó ó do chomh-mhic léinn?
Na dúshláin a bhuail leat	Cad a bhí deacair faoin tasc? An raibh deacracht agat leis an tasc féin nó leis an teanga? Cad a rinne tú chun na deacrachtaí sin a sháru?
Cad a d'fhoghlaim tú?	Déan cur síos anseo ar na rudaí nua a d'fhoghlaim tú agus tú i mbun an tasc. D'fhéadfadh gur stór focal nua, nathanna nua, patrún nua gramadaí, scil nua (riail ghramadaí a sheiceáil i leabhar gramadaí, focal a chuardach i bhfoclóir) a bheadh i gceist.

Moltar duit liosta a choimeád d'aon obair bhreise a rinne tú i rith na bliana: ailt bhreise a léigh tú, agallaimh ar éist tú leo, cláir theilifíse nó scannáin a chonaic tú, aon rud breise a rinne tú chun feabhas a chur ar do chuid Gaeilge nó chun deiseanna a chruthú duit féin feabhas a chur ar na scileanna éagsúla teanga. Is féidir an liosta seo a chur leis an bhfillteán foghlama.

Ord

Ní gá go dtabharfaí faoi na tascanna san ord ina bhfuil siad leagtha amach thíos – má oireann sé níos fearr duit an t-agallamh a dhéanamh níos déanaí sa bhliain, mar shampla, seans gur féidir sin a dhéanamh ach é a phlé leis an teagascóir. Den chuid is mó, áfach, beidh na tascanna ceangailte leis an obair ranga agus leagfaidh an teagascóir amach sceideal do chomhlíonadh na dtascanna a bheidh bunaithe ar a bhfuil á mhúineadh sa rang agus ar an obair ranga.

Measúnú

Gheobhaidh tú treoir maidir leis an scrúdú agus gach gné eile den mheasúnú ó do theagascóir.

Tasc 1: Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa scríobh

Seo tasc atá le déanamh ag tús na bliana. Iarrfaidh an teagascóir ort píosa a scríobh faoi thopaic de do rogha féin (bunaithe ar a bhfuil pléite sa rang) agus ceartóidh an teagascóir an píosa. An aidhm atá leis an gceartúchán ná go mbeidh léargas éigin agat ag tús na bliana ar na fadhbanna teanga is mó atá agat agus ar cad iad na hearráidí is coitianta a dhéanann tú. Beidh sé mar sprioc agat na hearráidí sin a cheartú, níos mó eolais a fháil fúthu chun iad a sheachaint arís agus cleachtaí breise a mholfaidh an teagascóir duit a bheidh bainteach leis na hearráidí sin a dhéanamh. Cuirfidh tú an píosa scríbhneoireachta seo san fhillteán foghlama agus scríobhfaidh tú cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú (an tasc). Beidh anailís le déanamh ar an tasc seo chomh maith, ina ndéanfaidh tú cur síos ar conas a thug tú faoin tasc seo, na dúshláin a bhuail leat agus an méid a d'fhoghlaim tú.

Déan iarracht i rith na bliana cuntas rialta a choimeád ar na hearráidí a dhéanann tú, níos mó eolais a fháil fúthu agus iarracht a dhéanamh iad a ghlanadh as do chuid scríbhneoireachta / as do chuid cainte. B'fhiú, mar shampla, cóipleabhar ar leith nó leabhar beag nótaí a bheith agat ina mbreacfaidh tú síos na hearráidí / na ceartúcháin.

Céim 1: An píosa a scríobh (tusa).

Céim 2: An píosa a cheartú (an teagascóir).

Céim 3: An tasc féin: Cuntas a scríobh ar na hearráidí (tusa).

Céim 4: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama (tusa).

Tasc 2: Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa chaint

Nóta:

D'fhéadfadh mic léinn ar cainteoirí dúchais iad tasc breise scríbhneoireachta a dhéanamh in áit an tasc seo (féach tasc 1).

Is ag tús na bliana a dhéanfar an tasc seo chomh maith. Déanfaidh tú taifeadadh ort féin ag labhairt faoi thopaic éigin de do rogha féin (bunaithe ar a bhfuil pléite sa rang). Ní gá dul thar thrí nóiméad sa taifeadadh. Éistfidh an teagascóir leis an taifeadadh agus cuirfidh sé/sí moltaí ar fáil duit faoi do chuid foghraíochta, faoi aon fhadhbanna atá agat le fuaimniú, agus faoi earráidí a dhéanann tú sa chaint. Beidh sé mar aidhm agat na hearráidí sin a cheartú, níos mó eolais a fháil fúthu chun iad a sheachaint agus cleachtaí breise a mholfaidh an teagascóir duit a bheidh bainteach leis na hearráidí sin a dhéanamh. Scríobhfaidh tú cuntas sa tasc ar na hearráidí a rinne tú sa phíosá taifeadta. Beidh anailís le déanamh ar an tasc seo chomh maith, ina ndéanfaidh tú cur síos ar conas a thug tú faoin tasc seo, na dúshláin a bhuail leat agus an méid a d'fhoghlaim tú.

Céim 1: An píosa a thaifeadadh (tusa).

Céim 2: Aiseolas a fháil faoin taifeadadh (teagascóir).

Céim 3: An tasc féin: Cuntas a scríobh ar na hearráidí (tusa).

Céim 4: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama (tusa).

Más féidir leat, déan iarracht tú féin a thaifeadadh go rialta i rith na bliana agus éisteacht leat féin arís i gcomhthéacs aon eolais nua atá foghlamtha agat faoin teanga. An gcloiseann tú aon earráidí? Más maith leat, iarr ar dhuine eile éisteacht leat – an aithníonn seisean/sise earráidí?

Tasc 3: Agallamh

Beidh ort agallamh as Gaeilge a chur ar dhuine de do rogha féin. Caithfidh tú duine a fháil, ceisteanna a chumadh le cur air/uirthi agus cuntas gearr a scríobh ar an méid a bhí le rá aige/aici. Is féidir gléas taifeadta nó leabhar nótaí a úsáid don agallamh. Cuirfidh tú na ceisteanna a chum tú agus an cuntas faoin agallamh san fhillteán. Beidh anailís le déanamh ar an tasc chomh maith. Maidir le duine a roghnú, d'fhéadfá smaoineamh ar léachtóir, mac léinn eile, Oifigeach Gaeilge an choláiste, Oifigeach Gaeilge na mac léinn, duine atá ag obair le Gaeilge, duine ó eagraíocht Ghaeilge, aon duine de do rogha féin a bhfuil Gaeilge aige/aici. Bheadh sé inmholta aidhm chinnte a bheith leis an agallamh.

Samplaí:

Agallamh ar Oifigeach Gaeilge na mac léinn faoi na himeachtaí atá beartaithe aige/aici don bhliain atá amach romhainn.

Agallamh ar bhainisteoir na bialainne Gaeilge sa chathair faoi conas mar a mheallann sé/sí custaiméirí go dtí an bhialann.

Agallamh ar stiúrthóir chlub sóisialta Gaeilge éigin faoi conas mar a bunaíodh an club.

Agallamh ar chomh-mhac léinn faoi chaitheamh aimsire spéisiúil atá aige/aici.

Céim 1: Duine a roghnú agus agallamh a shocrú.

Céim 2: Aidhm a shocrú don agallamh.

Céim 3: Ceisteanna a chumadh.

Céim 4: An t-agallamh a dhéanamh.

Céim 5: Cuntas a scríobh ar an méid a dúradh.

Céim 6: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama.

Tascanna 4 agus 5: Píosa Taighde agus Cur i Láthair

Beidh píosa taighde le déanamh agat ar ábhar de do rogha féin. D'fhéadfadh gur topaic a tháinig chun cinn sna ranganna a bheadh i gceist (Gaelscoileanna, Gaeltacht éigin, páistí á dtógáil le Gaeilge, mionteangacha, canúintí, áiseanna teicneolaíochta sa Ghaeilge srl.) nó aon topaic de do rogha féin (scéim taistil an J1, an caitheamh aimsire is fearr leat, grúpa ceoil, suíomh gréasáin, tír éigin ar mhaith leat dul ann, comhlacht ar mhaith leat obair ann, rud ar bith faoin spéir a bhaineann le do chuid spéiseanna). Scríobhfaidh tú píosa gearr faoi do thaighde agus gan amhras déanfaidh tú anailís don fhillteán foghlama chomh maith ar an modh a d'úsáid tú, ar na dúshláin a bhuaill leat agus ar an méid a d'fhoghlaim tú.

Tá tasc 5 ceangailte leis seo mar beidh ort cur i láthair bunaithe ar do phíosa taighde a ullmhú. Beidh an cur i láthair le déanamh uair éigin i rith na bliana sa seomra ranga – is maith an smaoineamh é an cur i láthair a chleachtadh le do chomh-mhic léinn roimh ré agus a gcuid aiseolais a lorg.

- Céim 1: Ábhar a roghnú
- Céim 2: An taighde a dhéanamh agus píosa a scríobh faoi (tasc 4)
- Céim 3: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama ar thasc 4.
- Céim 4: Cur i láthair gearr (3 nóiméad) a ullmhú bunaithe ar do thaighde (tasc 5). Tá na pointí gearra / nótaí a bheidh agat do do phíosa cainte le cur san fhillteán.
- Céim 5: An cur i láthair a chleachtadh le daoine eile.
- Céim 6: An cur i láthair a dhéanamh sa rang.
- Céim 7: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama ar thasc 5.

Ná déan dearmad go bhfuil dhá anailís le déanamh anseo: ceann do thasc 4 agus ceann do thasc 5.

Tasc 6: Cúrsa Beatha agus Litir Iarratais

Ullmhóidh tú do chúrsa beatha i nGaeilge maraon le litir iarratais do phost mar chinnire ar chúrsa Gaeilge (nó post de do rogha féin). Mar is gnách beidh an anailís le déanamh ar an tasc seo chomh maith. Déan iarracht aiseolas a fháil faoi do chúrsa beatha chun go mbeidh sé chomh cruinn agus chomh héifeachtach agus is féidir (aiseolas ó chomh-mhic léinn, teagascóir, cairde srl.). Tá dhá rud le smaoineamh orthu agus do chúrsa beatha á ullmhú agat: (i) an bhfuil an Ghaeilge cruinn?; (ii) an bhfuil an cúrsa beatha leagtha amach go slachtmhar, néata i slí a bheadh tarraingteach don léitheoir?

Céim 1: Cúrsa beatha a ullmhú agus aiseolas a fháil faoi.

Céim 2: Litir iarratais a scríobh (samhlaigh agus tú ag scríobh na litreach go bhfuil tú ag iarraidh cur isteach ar phost mar chinnire ar chúrsa samhraidh sa Ghaeltacht nó ar phost oiriúnach eile a bhfuil an Ghaeilge riachtanach dó).

Céim 3: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama.

Bí cinnte go bhfuil (i) an cúrsa beatha agus (ii) an litir iarratais san fhillteán.

Tasc 7: Obair Ghrúpa

Roinnfidh an teagascóir an rang i ngrúpaí de thriúr nó de cheathrar. Beidh ar gach grúpa píosa taighde a dhéanamh ar cheann de na topaicí thíos. Caithfidh baill an ghrúpa an obair a roinnt eatarthu agus ansin tuairisc a scríobh le chéile ar an taighde a rinne siad. San anailís a dhéanfar ar an tasc seo beidh píosa le scríobh faoin gcur chuige a bhí ag an ngrúpa – conas mar a roinneadh an obair, conas mar a rinneadh an taighde, conas mar a rinneadh cinneadh cé a dhéanadh na gnéithe éagsúla den obair.

Grúpa 1: Taighde ar ghné éigin den teicneolaíocht a bhaineann leis an nGaeilge (suímh ghréasáin, pacáistí ríomhaireachta, áiseanna teagaisc ar líne, irisí ar líne, úsáid na Gaeilge ar fhóin phóca srl). Mar chuid den taighde, déan an ghné áirithe den teicneolaíocht a bhfuil an grúpa ag plé léi a thriail agus déan léirmheas uirthi.

Grúpa 2: Taighde ar fhoilseacháin i nGaeilge. Is féidir foilseacháin ar líne a chur san áireamh anseo.

Grúpa 3: Taighde ar ghné éigin a bhaineann leis an raidió trí Ghaeilge (RTÉ Raidió na Gaeltachta, Raidió na Life, cláir Ghaeilge ar RTÉ, Raidió Rí Rá).

Grúpa 4: Taighde ar na hacmhainní atá ar fáil don fhoghlaimeoir Gaeilge (pacáistí teagaisc, suímh ghréasáin, irisí, dlúthdhioscaí srl).

Grúpa 5: Taighde ar ghné éigin de thionscal na teilifíse (an Ghaeilge ar RTÉ, ghné éigin de TG4).

Céim 1: Cinneadh a dhéanamh faoin ábhar

Céim 2: An obair a roinnt

Céim 3: An taighde a dhéanamh

Céim 4: Cuntas a scríobh ar an taighde

Céim 5: Anailís a scríobh don fhilleán foghlama (bíodh cuntas ar mhodh oibre an ghrúpa anseo).

Tasc 8: Cúrsaí Gaeltachta

Má fhreastalaíonn tú ar chúrsa Gaeltachta i rith na bliana is féidir leat anailís a dhéanamh ar an tréimhse a chaith tú sa Ghaeltacht mar cheann de na tascanna.

Mura raibh seans agat tréimhse a chaitheamh sa Ghaeltacht mar chuid de do chúrsa léinn, is féidir anailís a dhéanamh ar aon tréimhse a chaith tú sa Ghaeltacht (cúrsa samhraidh nuair a bhí tú ar scoil, mar shampla).

Bíodh téama nó aidhm chinnte leis an anailís / an píosa a scríobhann tú.

Samplaí:

Cúrsa Gaeltachta leis an gColáiste:

- Agallamh le duine éigin sa Ghaeltacht faoina s(h)aol / faoin obair a dhéanann sé/sí / faoi na hathruithe atá tugtha faoi deara aige/aici ar an gceantar.
- Anailís ar na rudaí a thug tú faoi deara / rudaí a chuir iontas ort / rudaí nach raibh coinne agat leo i bhfianaise an méid a d'fhoghlaim tú sna ranganna.
- Comparáid idir an méid a shíl tú faoi ghnéithe éagsúla den chúrsa nó de shaol na Gaeltachta agus an méid a thug tú faoi deara.

Cúrsa eile Gaeltachta:

D'fhéadfá an tréimhse a chaith tú sa Ghaeltacht agus tú ar scoil a chur i gcomparáid le haon tuiscintí faoin nGaeltacht nó faoi phobal na Gaeltachta a shealbhaigh tú sna seisiúin teagaisc go dtí seo.

Mic léinn Ghaeltachta:

- Taighde ar Ghaeltacht eile agus cuntas a scríobh ar an taighde sin.
- Éisteacht le míreanna raidió / cláir theilifíse (3 cinn) i gcanúint eile agus cuntas a scríobh ar na píosaí ar éist tú leo.
- Píosa a scríobh faoi do thaithí phearsanta féin mar dhuine dátheangach.

Tasc 9: (a) Léirmheas leabhair agus (b) Léirmheas eile

(a) Léirmheas leabhair

Scríobhfaidh tú léirmheas ar leabhar de do rogha féin. Ní gá gur leabhar Gaeilge a bheadh i gceist – is cuma cén teanga atá sa leabhar, an príomhrud ná go bhfuil spéis agat ann. Bíonn léirmheasanna leabhar i nGaeilge ar fáil ar an suíomh gréasáin www.beo.ie agus ar shuíomh gréasáin an chomhlacht foilsitheoireachta Cois Life (www.coislife.ie). D'fhéadfaidís a bheith cabhrach duit agus tú ag scríobh do léirmheasa féin.

(b) Léirmheas eile

Scríobhfaidh tú léirmheas ar cheann de na nithe seo a leanas: (i) ceolchoirm; (ii) dlúthdhiosca; (iii) scannán; (iv) cluiche ríomhaireachta; (v) bialann; (vi) suíomh gréasáin; (vii) iris; (viii) ócáid shóisialta de do rogha féin.

Beidh an anailís le déanamh don dá thasc thuas chomh maith.

- Céim 1: Léirmheas leabhair a scríobh
- Céim 2: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama
- Céim 3: Léirmheas eile a scríobh
- Céim 4: Anailís a scríobh don fhillteán foghlama

Tasc 10: Píosaí Scríbhneoireachta

Beidh dhá phíosa ghearra scríbhneoireachta le cumadh agat a léireoidh an difríocht idir cineálacha difriúla scríbhneoireachta.

Roghnaigh dhá cheann as an liosta seo:

- (i) Thug an léachtóir bradaíl liteartha faoi deara in aiste de do chuid. Scríobh litir chuig an gCeann Roinne ag gabháil leithscéil leis/léi as an méid a tharla.
- (ii) Tá tú ag cur isteach ar scoláireacht Ghaeltachta urraithe ag Foras na Gaeilge. Scríobh píosa ag áiteamh gur tusa an duine is fearr don scoláireacht seo.
- (iii) Scríobh dán faoi do chéad bhliain sa Choláiste.
- (iv) Scríobh cuntas ar an scannán is fearr a chonaic tú le déanaí.
- (v) Cuir bróisiúr agus póstaer le chéile mar ábhar poiblíochta d'iris nua atá á foilsiú ar an idirlíon ag na mic léinn sa chúrsa Gaeilge.
- (vi) Scríobh píosa cruthaitheach dar teideal 'Áthas'.
- (vii) Fuair tú fillteán mór nótaí ar iasacht ó do chomh-mhac léinn. Chaill tú cuid díobh. Scríobh ríomhphost chuige/chuici ag míniú an scéil.

Ná déan dearmad an teanga a roghnaíonn tú a bheith oiriúnach don chomhthéacs atá i gceist!

Sampla d'Anailís ar Thasc 9 (a)

Tasc	Tasc 9 (a)
Cur Síos	Léirmheas ar <i>The Queen's Fool</i> le Philippa Gregory
Dáta	11 Samhain 2009
Modh	Léigh mé an leabhar, scríobh mé achoimre ar an scéal agus thug mé mo thuairimí faoin leabhar. Labhair mé le cara liom a léigh an leabhar céanna agus chuir mé a tuairimse san áireamh chomh maith. D'fhéach mé ar www.amazon.com chun tuairimí léitheoirí eile a fháil faoin leabhar agus rinne mé tagairt do sin sa léirmheas. Léigh mé léirmheas leabhair ar www.beo.ie. Chabhraigh sé liom roinnt frásaí úsáideacha a fhoghlaim chun mo chuid tuairimí a chur in iúl agus d'úsáid mé i mo léirmheas féin iad.
Dúshlán	Bhí sé an-deacair léirmheas a dhéanamh ar an leabhar mar an taithí a bhí agam ná scéal a thabhairt ar ais. Bhí deacracht agam anailís a dhéanamh chomh maith. Ar deireadh, scríobh mé achoimre an-ghearr ar an scéal féin agus thug mé an spás is mó do mo chuid tuairimí féin faoin leabhar.
Feabhas	Cheartaigh an teagascóir an léirmheas. Bhí a lán earráidí litrithe ann, go mór mór leis na briathra. D'fhéach mé ar <i>An Foclóir Beag</i> ar líne chun an litriú ceart a aimsiú. Dúirt an teagascóir go raibh mé ag úsáid na leaganacha céanna chun tuairimí a chur in iúl faoin leabhar. D'fhoghlaim mé frásaí nua in áit 'thaitin an leabhar liom': 'shíl mé gur sárleabhar é', 'bhain mé an-sult as an leabhar', 'mholfainn an leabhar d'éinne', 'is iontach mar a chuir an t-údar saol na linne sin os ár gcomhair'.

Sampla d'Anailís ar Thasc 9 (b)

Tasc	Tasc 9 (b)
Cur síos	Léirmheas ar an iris <i>Irish Tatler</i>
Dáta	8 Nollaig 2009
Modh	Léigh mé an iris seo chun léirmheas a dhéanamh uirthi ó thaobh an dearcadh atá inti ar an saol agus ar cad é an cineál saoil atáthar ag cur chun cinn san iris. Thug mé faoi deara go bhfuiltear ag iarraidh rudaí atá an-daor a mholadh do dhaoine (bróga ar €500 mar shampla) agus saoire ar €10,000. Ba léir go raibh na heagarthóirí ag díriú ar phobal daoine a bhfuil ioncam ard acu. Rinne mé comparáid le <i>U Magazine</i> atá dírithe ar phobal léitheoireachta eile agus a luann earraí atá ar fáil i siopaí mar <i>Penneys</i> seachas <i>Brown Thomas</i>. Rinne mé tagairt sa léirmheas don dearcadh atá ann i dtaobh na mban in irisí mar <i>Marie Claire</i> agus <i>Cosmopolitan</i> agus <i>Irish Tatler</i>. Labhair mé le cairde de mo chuid a léann irisí ban agus chuir mé a dtuairimí siúd san áireamh chomh maith.
Dúshlán	Bhí sé éasca léirmheas a scríobh ar an iris seo mar go bhfuil an-suim agam in irisí ban. Bhí sé an-spéisiúil an chomparáid a fheiceáil idir an dearcadh i leith na mban san iris seo agus in irisí eile ban. Ní raibh sé chomh dúshlánach leis an léirmheas ar an leabhar mar go raibh sé níos éasca plé le hait éagsúla i bhfoirm irise ná le léirmheas ar leabhar fada amháin.
Feabhas	Dar leis an teagascóir bhí fadhbanna agam le frásaí chun tuairimí a chur in iúl. Bhain mé úsáid as 'i mo thuairim féin' an t-am ar fad. Anois bainfidh mé úsáid as nathanna eile mar 'dar liom', 'is é a cheapaim ná', 'thug mé faoi deara' agus cinn eile. Rinne mé an earráid <i>irisí mná</i> cúpla uair sa léirmheas. Tuigim anois gur <i>irisí ban</i> a deirtear agus rinne mé cleachtadh a mhol an teagascóir dom ar an tuiséal ginideach iolra chun é seo a chleachtadh.

Sampla d'Anailís ar Thasc 1

Tasc	Tasc 1
Cur Síos	Earráidí sa scríbhneoireacht
Dáta	20 Deireadh Fómhair 2009
Modh	Bhí trí phíosa scríbhneoireachta déanta againn ó thosaigh an cúrsa agus d'iarr an teagascóir orainn na píosaí seo a úsáid chun cuntas a scríobh ar na hearráidí a bhí déanta againn. Píosa 1: Bhí orainn labhairt le duine eile sa rang agus ceistneoir a líonadh isteach leo faoi na roghanna a rinne siad ar fhoirm an CAO agus cad a spreag iad le teacht chun na hOllscoile seo. Mar obair bhaile bhí orainn píosa a scríobh faoin agallamh / ceistneoir seo. Píosa 2: Achoimre ar na pointí a phléamar i ndíospóireacht ranga dar teideal 'Is fearr go mór a bheith i do chónaí sa bhaile le do thuismitheoirí ná do lóistín féin a bheith agat'. Píosa 3: D'éist muid le bean ag caint faoi na difríochtaí a fheiceann sí idir mic léinn Mheiriceánacha agus mic léinn Éireannacha. Bhí orainne píosa a scríobh faoi na tréithe a mheasaimid atá ag mic léinn Éireannacha. Cheartaigh an teagascóir na píosaí agus bhí ormsa féachaint ar na hearráidí ar fad a bhí iontu. Tá liosta díobh déanta agam don tasc.
Dúshlán	Níor thaitin an tasc seo liom mar bhí a lán ceartúchán ar mo chuid píosaí scríbhneoireachta agus is minic nach raibh mé cinnte cad a bhí mícheart leo. Bhí orm cuid acu a phlé arís leis an teagascóir. Chabhraigh sí liom na deacrachtaí is mó a aithint. Dúirt sí go mbeadh cuid díobh níos soiléire dom tar éis cúpla rang eile.
Feabhas	Seo an dá rud is mó a d'fhoghlaim mé – beidh an teagascóir ag dul trí rudaí eile de réir a chéile. Tuigim anois cúpla rud faoin uimhir iolra: bhí mise ag scríobh 'mic léinn Éireannach' agus 'mic léinn Meiriceánach' in ionad 'mic léinn Mheiriceánacha'. Tuigim chomh maith go bhfuil séimhiú ar an 'M' i 'Mheiriceánacha' toisc go gcríochnaíonn 'mic léinn' le consan caol. Chuir seo iontas orm – ní raibh sé riamh ar eolas agam cheana. Bhí fadhb agam leis an mbriathar 'cónaí': bhí mé ag scríobh 'daoine atá i gcónaí lena dtuismitheoirí' agus 'tá mo chara

	ina gcónaí lena cairde'. Is dóigh liom go bhfuil seo i gceart anois agam. Bhí cuid de na rudaí a bhí i gceist leis na hearráidí ar eolas agam cheana cé go raibh mé ag scríobh rud eile ar fad – bhí sé spéisiúil go raibh mé ag scríobh rud mícheart nuair a cheap mé go raibh sé ar eolas agam! (sampla: 'trí chara' in áit 'triúr cairde'). Bhí rudaí eile nach raibh cloiste riamh agam ('mic léinn Mheiriceánacha') ach tuigim anois iad. Tá roinnt rudaí nach bhfuilim cinnte fúthu fós ach tá an chuid is mó díobh ar liosta agam agus de réir mar a bheidh tuilleadh ceartúchán ag tarlú tá súil agam go dtuigfidh mé iad.
--	--

Anailís ar na Tascanna: Teimpléad

Seo thíos teimpléad don anailís a bheidh le déanamh ar gach tasc. Beidh an teimpléad seo le leanúint do gach tasc. Ag deireadh na bliana beidh naoi dteimpléad líonta agat.

Tasc	
Cur Síos	
Dáta	
Modh	
Dúshláin	
Feabhas	

Seicliosta don Fhillteán Foghlama

Seo thíos seicliosta don fhillteán foghlama. Is féidir leat an t-eolas a scríobh isteach agus é a chur san fhillteán.

Tasc	Dáta a rinne tú an tasc	Dáta a rinne tú an anailís
Tasc 1: Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa scríobh		
Tasc 2: Cuntas ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú sa chaint		
Tasc 3: Agallamh		
Tasc 4: Píosa taighde		
Tasc 5: Cur i láthair		
Tasc 6: Cúrsa beatha agus litir iarratais		
Tasc 7: Obair ghrúpa		
Tasc 8: Cúrsaí Gaeltachta		
Tasc 9 (a): Léirmheas leabhair		
Tasc 9 (b): Léirmheas eile		
Tasc 10: Píosaí scríbhneoireachta		

Earráidí Coitianta

Seo thíos greille a bheadh cabhrach chun cuntas a choimeád ar na hearráidí coitianta a dhéanann tú. Bíodh sé mar aidhm agat iad a ghlanadh as an gcaint agus as an scríobh!

Earráid	Ceartúchán
<i>Sampla:</i> <i>an fuair sí?</i>	<i>an <u>bh</u>fuair sí?</i>
<i>na h-áiteanna</i>	<i>na <u>há</u>iteanna</i>
<i>go híontach</i>	<i>go <u>hí</u>ontach</i>
<i>sa dara bhliain</i>	<i>sa dara <u>bli</u>ain</i>

Fillteán Foghlama don Chéad Bhliain

Ceisteanna Coitianta faoin bhFillteán Foghlama (le cur in eagar ag gach institiúid)

1. An mbronnfar marcanna ar obair an fhillteáin?

Tá seo le líonadh isteach ag an institiúid.

2. An gcuirfear ceisteanna orm faoin bhfillteán sa scrúdú cainte?

D'fhéadfadh go mbeadh tascanna an fhillteáin mar ábhar cainte sa scrúdú cainte. Sampla: Inis dom faoin obair ghrúpa a rinne tú / Cén duine a chuir tú faoi agallamh? / Cén cur i láthair a rinne tú?

Fágfar an cinneadh seo faoin institiúid – moltar go mbeadh an scéal amhlaidh, áfach.

3. An gcaithfidh mé gach tasc a dhéanamh?

Beidh **naoi** dtasc le déanamh agat i rith na bliana. Is féidir tasc amháin a fhágáil ar lár. **Ach tá Tascanna 1, 2, 4, 5, 7 éigeantach.**

4. Cad a tharlaíonn mura ndéanfaidh mé tasc?

Tá seo le líonadh isteach ag an institiúid.

5. An gcaithfidh mé an anailís a dhéanamh nó an leor an tasc féin?

Caithfear anailís a chur ar fáil do gach tasc. Ní bheidh an tasc déanta go dtí go mbeidh an anailís déanta.

6. Cathain a chaithfidh na tascanna a bheith déanta?

Tá seo le líonadh isteach ag an institiúid.

7. Cad iad na gnéithe a bheifear ag scrúdú agus marcanna á mbronnadh?

Cuirfear na nithe seo a leanas san áireamh agus marcanna á mbronnadh don fhillteán:

- (i) an tasc féin agus caighdeán an taisc.
- (ii) an anailís: an cur síos ar an modh, ar na dúshláin, ar cad a d'fhoghlaim tú.

Tabharfar na marcanna is airde do mhic léinn a chruthaíonn go ndearna siad tréaniarracht i ndéanamh an taisc agus a léiríonn dul chun cinn agus forbairt ar a gcuid scileanna teanga san anailís ar an tasc, chomh maith le caighdeán ard sa teanga féin.